

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav informačních studií a knihovnictví

Diplomová práce

Bc. Mária Kadučáková

**Porovnávacia štúdia metód práce knihovníkov s detským
čitateľom mladšieho školského veku za účelom rozvoja čitateľskej
gramotnosti**

Comparative study of methods of librarians work with school aged children in
order to develop reading literacy

Praha 2016

Vedoucí práce: **PhDr. Hana Landová, Ph.D**

Čestné prehlásenie

Prehlasujem, že som túto diplomovú prácu vypracovala samostatne, že som riadne citovala všetky použité pramene a literatúru, a že práca nebola použitá v rámci iného vysokoškolského štúdia či k získaniu iného alebo rovnakého titulu.

V Prahe, dňa 19.12.2016

.....

Mária Kadučáková

Pod'akovanie

Rada by som sa v prvom pod'akovala svojej vedúcej diplomovej práce, PhDr. Hane Landovej, PhD., za konzultácie, podporu a usmernenie pri písaní tejto diplomovej práce. Moja veľká vďaka tiež patrí zúčastneným knižniciam výskumu, Městské knihovně v Praze a Mestskej knižnici v Bratislave, ich vedúcim detských oddelení Mgr. Jitke Řehákovéj a Mgr. Veronike Kubankovej za kooperáciu, pomoc a podporu. Rovnako by som chcela veľmi pekne pod'akovať samotným respondentom, ktorí si našli chvíľu času a trpezlivo zodpovedali všetky otázky. Na záver patrí vďaka tiež mojim najbližším, ktorí pri mne trpezlivo stáli a vyjadrovali mi neustálu podporu pri písaní záverečnej práce.

Abstrakt

KADUČÁKOVÁ, Mária. 2016. *Porovnávacie štúdia metód práce knihovníkov s detským čitateľom mladšieho školského veku za účelom rozvoja čitateľskej gramotnosti*. Praha, 106 s. Diplomová práca. Karlova univerzita. Filozofická fakulta: Ústav informačných štúdií a knihovníctví. Vedúci práce: PhDr. Hana Landová, Ph.D.

Diplomová práca sa venuje metódam práce knihovníkov s detským čitateľom mladšieho školského veku za účelom rozvoja ich čitateľskej gramotnosti. Cieľom práce je oboznámiť sa so špecifikami čitateľov mladšieho školského veku, analýza knihovníka v detskom oddelení a prepojenie týchto dvoch elementov pre dosiahnutie súhry v rozvoji čitateľskej gramotnosti. Prácu môžeme rozdeliť do troch hlavných častí, a to teoretickej, analytickej a empirickej. Prvé dve kapitoly sú zamerané na teóriu v oblasti čitateľskej gramotnosti, špecifik detí mladšieho školského veku, ďalej sa zameriava na pracovné prostredie detských knihovníkov, ich kompetencie a zručnosti, najmä v oblasti pedagogiky a základné metódy práce s deťmi. Nasledujúce dve kapitoly majú analytický charakter a skúmajú podporu čitateľskej gramotnosti v zahraničí. Súčasťou je analýza a porovnanie podpory čitateľskej gramotnosti detí v dvoch skúmaných krajinách v Českej republike a na Slovensku. Zároveň sú tieto dve krajiny súčasťou tretej, empirickej časti, ktorá porovnáva metódy práce, vplyvy a možnosti vzdelávania knihovníkov, pracujúcich hlavne s deťmi mladšieho školského veku v dvoch vybraných knižniciach, a to Městské knihovny v Praze a Mestskej knižnici v Bratislave.

Kľúčové slová:

Čitateľská gramotnosť

Detský knihovník

Detský čitateľ

Periodizácia detského čitateľa

Metódy práce knihovníkov

Abstrakt

KADUČÁKOVÁ, Mária. 2016. *Srovnávací studie metod práce knihovníků s dětským čtenářem mladšího školního věku s cílem rozvoje čtenářské gramotnosti*. Praha, 106 s. Diplomová práce. Karlova univerzita. Filozofická fakulta: Ústav informačních studií a knihovnictví. Vedoucí práce: PhDr. Hana Landová, Ph.D.

Diplomová práce se věnuje metodám práce knihovníků s dětským čtenářem mladšího školního věku za účelem rozvoje jejich čtenářské gramotnosti. Cílem práce je seznámit se se specifiky čtenářů mladšího školního věku, analýza knihovníka v dětském oddělení a propojení těchto dvou elementů pro dosažení souhry v rozvoji čtenářské gramotnosti. Práci můžeme rozdělit do tří hlavních částí, a to teoretické, analytické a empirické. První dvě kapitoly jsou zaměřeny na teorii v oblasti čtenářské gramotnosti, specifika dětí mladšího školního věku, dále se zaměřuje na pracovní prostředí dětských knihovníků, jejich kompetence a dovednosti, zejména v oblasti pedagogiky a základní metody práce s dětmi. Následující dvě kapitoly mají analytický charakter a zkoumají podporu čtenářské gramotnosti v zahraničí. Součástí je analýza a srovnání podpory čtenářské gramotnosti dětí ve dvou zkoumaných zemích, v České republice a na Slovensku. Zároveň jsou tyto dvě země součástí třetí, empirické části, která porovnává metody práce, vlivy a možnosti vzdělávání knihovníků, pracujících hlavně s dětmi mladšího školního věku ve dvou vybraných knihovnách, a to Městské knihovny v Praze a Mestskej knižnice v Bratislave.

Klíčová slova:

Čtenářská gramotnost

Dětský knihovník

Dětský čtenář

Periodizace dětského čtenáře

Metody práce knihovníků

Abstract

KADUČÁKOVÁ, Mária. 2016. *Comparative study of methods of librarians work with school aged children in order to develop reading literacy*. Prague, 106 p. Diploma thesis. Charles University. Faculty of Arts: Department of Information Studies and Librarianship. Supervisor: PhDr. Hana Landová, Ph.D.

The diploma thesis is dedicated to the methods of work of children's librarians with younger school age readers in order to develop their reading literacy. The aim of this work is to acquaint with the specifics of younger school age readers, to analyze the librarian in the children's department and to link these two elements to achieve interplay in the development of reading literacy. The thesis can be divided into three main parts, theoretical, analytical and empirical. The first two chapters focus on the theory in the field of reading literacy, specifics of younger schoolchildren, furthermore focuses on the working environment of children's librarians, their competence and skills, particularly in education and basic methods of work with children. The next two chapters have analytical character and they examine reading literacy support abroad. Included is also an analysis and comparison of children reading literacy support in two countries surveyed, the Czech Republic and Slovakia. At the same time, these two countries are a part of the third, empirical, part that compares methods of work, influences and educational opportunities for librarians working primarily with younger schoolchildren in two selected libraries, the Municipal Library of Prague and Bratislava City Library.

Keywords:

Reading literacy

Children's librarian

Children's reader

Periodization of children's reader

Librarian's working methods

Predhovor

Tému diplomovej práce som zamerala na detského čitateľa a jeho čitateľskú gramotnosť, ako pokračovanie svojej bakalárskej práce z roku 2013, s názvom *Postoje k čítaniu – Hodnota čítania u dnešných detí*. Keďže spomínaná bakalárska práca bola zameraná čisto na čitateľskú gramotnosť detí a vo výsledkoch výskumu sa ukázalo, že knihovníci majú len veľmi okrajový alebo takmer žiadny vplyv na ňu, rozhodla som sa, pozrieť sa na túto tému z pohľadu knižníc a samotných detských knihovníkov. Dôležitým bodom bolo zameranie sa na špecifickú skupinu detských čitateľov, a to mladší školský vek, ktorý je obdobím, kedy sa dejú v živote dieťaťa zásadné zmeny vstupom do školy a býva to aj zlomovým obdobím pre formovanie čitateľskej gramotnosti.

Cieľom práce je porovnanie a vyhodnotenie práce dnešných detských knihovníkov v mestských knižniciach v Prahe a Bratislave, pričom nejde o vyhodnotenie typu, ktorá z vybraných knižníc je lepšia alebo úspešnejšia, ale o nájdenie rozdielnych alebo podobných znakov. Zaujímame sa o dva pohľady na rozvoj čitateľskej gramotnosti a práce s detským čitateľom v dvoch podobných, a pritom rozdielnych krajinách. Výskumná práca je doplnená teoretickými poznatkami a analýzou podpory čitateľskej gramotnosti detí v zahraničí vo vybraných mestských knižniciach a porovnaním rovnakých snáh aj v Českej republike a na Slovensku.

V analytickej časti som pri hľadaní informácií a zdrojov o zahraničných mestských knižniciach v niektorých prípadoch narazila na jazykovú bariéru alebo som nenašla dostatočné informácie k podrobnejšiemu ohodnoteniu vybraných knižníc. Rovnako som narazila na problém pri vyhľadávaní zdrojov o podpore čitateľskej gramotnosti na Slovensku. Často sa ukázalo, že webové stránky iniciatív a podujatí neexistujú alebo boli neaktuálne, rovnako ako boli neaktuálne aj niektoré časti webových stránok odborných združení knižníc.

Obsah

Úvod.....	11
1 Čitateľská gramotnosť detí mladšieho školského veku.....	13
1.1 Čitateľská gramotnosť - základné ukotvenie	13
1.2 Špecifiká čitateľov mladšieho školského veku	15
1.2.1 Periodizácia detského čitateľa.....	15
1.2.2 Vývojová psychológia.....	17
1.2.3 Vývojové aspekty čitateľa mladšieho školského veku	19
1.2.4 Vývojové aspekty a ich vplyv na rozvoj čitateľskej gramotnosti	20
1.3 Zhrnutie	21
2 Metódy práce knihovníkov v detskom oddelení	23
2.1 Charakteristika detského oddelenia.....	23
2.2 Knihovník ako učiteľ/lektor	26
2.2.1 Pedagogické a lektorské kompetencie knihovníkov	27
2.2.2 Základné pedagogické zručnosti.....	28
2.2.3 Rozvoj pedagogických kompetencií knihovníkov	29
2.3 Knihovník v detskom oddelení	31
2.3.1 Zručnosti a kompetencie knihovníka v detskom oddelení.....	31
2.3.2 Metódy práce knihovníkov v detskom oddelení.....	35
2.3.3 Individuálne metódy práce knihovníkov.....	36
2.3.4 Skupinové metódy práce knihovníkov.....	37
2.4 Zhrnutie	38
3 Podpora čitateľskej gramotnosti detí v zahraničí	40
3.1 Zahraničné organizácie	40

3.1.1	Association for Library Service to Children	40
3.1.2	Libraries for Children and Young Adults	41
3.1.3	The International Board on Books for Young People.....	42
3.1.4	Ďalšie zahraničné organizácie.....	42
3.2	Príklady zahraničných aktivít knižníc	43
3.2.1	Hong Kong SAR	43
3.2.2	Ruská federácia	45
3.2.3	Fínsko.....	47
3.2.4	Singapur	48
3.2.5	Severné Írsko.....	52
3.3	Zhrnutie	54
4	Koncepcia českých a slovenských knižníc na podporu čitateľstva	56
4.1	České knižnice a ich aktivity na podporu čitateľstva.....	56
4.1.1	Organizácie spájajúce českých knihovníkov	56
4.1.2	Programy na podporu čitateľskej gramotnosti v Českej republike	57
4.2	Slovenské knižnice a ich aktivity na podporu čitateľstva	61
4.2.1	Organizácie spájajúce slovenských knihovníkov	61
4.2.2	Programy na podporu čitateľskej gramotnosti na Slovensku	62
4.3	Zhrnutie a porovnanie	64
5	Empirický výskum - Porovnávacia štúdia metód práce knihovníkov prostredníctvom rozhovorov a porovnávania pracovných materiálov	66
5.1	Zámery a ciele výskumu	66
5.2	Popis vzorky.....	66
5.2.1	Městská knihovna v Praze.....	67
5.2.2	Mestská knižnica v Bratislave.....	67
5.3	Metodológia a realizácia výskumu.....	68

5.3.1	Využité metódy práce	68
5.3.2	Predvýskumná fáza	68
5.3.3	Realizácia výskumu	69
5.4	Analýza a interpretácia výsledkov výskumu.....	70
5.4.1	Porovnanie metód práce knihovníkov s deťmi mladšieho školského veku 70	
5.4.2	Analýza a porovnanie pracovných materiálov detských knihovníkov	77
5.4.3	Porovnanie možností vzdelávania detských knihovníkov	80
5.4.4	SWOT analýza práce knihovníka s detským čitateľom.....	83
5.4.5	SWOT analýza možností vzdelávania detských knihovníkov	88
5.5	Záver	90
	Zoznam použitej literatúry:	95

Úvod

Čitateľská gramotnosť ako súčasť funkčnej gramotnosti každého človeka je dnes často diskutovanou témou nielen v oblasti vzdelávania. Má výrazný vplyv na schopnosť porozumieť bežným informáciám v každodennom živote a je zásadným elementom v otázke celoživotného vzdelávania. Dôraz sa na ňu začalo klásť po prvých výsledkoch medzinárodných testov PISA a PIRLS, ktoré testovali a porovnávali deti a mládež po celom svete. Výsledky ukázali všetkým zúčastneným krajinám úroveň ich čitateľskej gramotnosti, a tým im umožnili začať pracovať s ich slabými aj silnými stránkami, ďalej rozvíjať stratégie na podporu čitateľskej gramotnosti, prípadne sa inšpirovať zahraničnými praktikami.

Najzásadnejšími vplyvmi na rozvoj čitateľskej gramotnosti detí sa ukázalo byť rodinné prostredie, škola a rovesníci. Knižnice, ako vzdelávacie inštitúcie, sa preukázali len ako okrajový vplyv jej rozvoja. Aj preto sme sa rozhodli na základe porovnania metód práce knihovníkov mestských knižníc v Prahe a Bratislave, získať informácie, akým spôsobom ovplyvňujú, prípadne zlepšujú čitateľskú gramotnosť detí mladšieho školského veku.

Prácu rozdeľujeme na teoretickú, analytickú a empirickú časť. Teoretická časť pozostáva z prvých dvoch kapitol. Prvá kapitola sa sústreďí na stručné pripomenutie základných aspektov čitateľskej gramotnosti. Ďalej nasleduje periodizácia detského čitateľa z domácich aj zahraničných zdrojov, kde môžeme vidieť malé odlišnosti v jeho vnímaní. V prvej kapitole si tiež v krátkosti priblížime vývojovú psychológiu, špecifikujeme vývojové zmeny, ktorými si prechádza dieťa mladšieho školského veku a jeho vplyvy na čitateľskú gramotnosť. Druhá kapitola sa sústreďí na detských knihovníkov, popisuje špecifiká detského oddelenia, knihovníka v pozícii učiteľa, so všetkými potrebnými zručnosťami a kompetenciami, v stručnosti popisuje možnosti vzdelávania knihovníkov v Českej republike a na Slovensku. Posledná časť druhej kapitoly sa sústreďí na prácu knihovníka v detskom oddelení a metódy, ktoré pri tom využíva.

Analytická časť sa venuje podpore čitateľskej gramotnosti v zahraničí. Zoznamuje s najväčšími národnými a medzinárodnými odbornými organizáciami združujúcimi detských knihovníkov. Ďalej uvádza príklady piatich krajín a ich konkrétnych detských oddelení v mestských knižniciach, medzi ktoré patrí Hong Kong, Ruská federácia, Fínsko, Singapur a Severné Írsko. Rozoberá ich činnosť, aktivity a možnosti pre detského čitateľa, s dôrazom na čitateľa mladšieho školského veku. Krajiny boli vybraté na základe výsledkov výskumu

PIRLS. Súčasťou je aj analýza a porovnanie odborných organizácií a projektov na podporu čitateľskej gramotnosti v Českej republike a na Slovensku, ktorá nás uvedie do problematiky v dvoch zapojených krajinách do empirického výskumu.

Empirická časť si za svoj hlavný cieľ kladie porovnanie metód práce detských knihovníkov, pracujúcich hlavne s vekovou kategóriou mladší školský vek. Súčasťou porovnania je aj analýza a hodnotenie pracovných materiálov detských knihovníkov, ktoré majú pripravené na konkrétne podujatia. Pretože je neustály rast a vzdelávanie knihovníkov potrebný pre správne fungovanie detského oddelenia a inováciu metód práce s detským čitateľom, empirická časť práce sa venuje aj porovnaniu vzdelávacích možností detských knihovníkov a ich návrhom na vylepšenia v tejto oblasti. Výsledkom výskumu sú aj dve SWOT analýzy, ktoré sa zameriavajú na prácu s detským čitateľom a na možnosti vzdelávania detských knihovníkov. V závere práce sú uvedené hlavné zistenia, prípadné návrhy na ich zlepšenie a odporúčania pre obe zapojené knižnice.

1 Čitateľská gramotnosť detí mladšieho školského veku

Úvodná kapitola sa zaoberá definíciou pojmu čitateľská gramotnosť, ako základným teoretickým ukotvením práce. Ďalej si definujeme faktory ovplyvňujúce čitateľskú gramotnosť, ktoré sú dôležitou zložkou pri práci s detským čitateľom. Na ich základe sa tvoria nielen národné či celosvetové programy, ale aj koncepcie knižníc podporujúce čítanie. Záverečná časť kapitoly popisuje kategóriu čitateľov mladšieho školského veku z hľadiska vývojovej psychológie, zameriava sa na vývojové špecifiká, zásadné pre pochopenie potrieb detí v tomto veku, ktoré napomáhajú pri tvorbe metodiky prác s touto kategóriou čitateľov.

1.1 Čitateľská gramotnosť - základné ukotvenie

Čitateľská gramotnosť je v súčasnosti často diskutovaným pojmom v oblasti vzdelávania detí, ale aj dospelých, čo dokazujú početné výskumy na medzinárodnej aj národnej úrovni. Práca knihovníka s čitateľom je jedným z možných spôsobov ako ju podporovať a ďalej rozširovať. Termín čitateľská gramotnosť a s ňou súvisiace okruhy sme detailne rozpisovali v bakalárskej práci (Kadučáková, 2013). Uvádzame však v krátkosti niekoľko najčastejších chápaní v rámci komplexity práce.

Skupina PISA, ktorá testuje žiakov na medzinárodnej úrovni s cieľom zlepšovať ich vzdelávanie, definuje čitateľskú gramotnosť ako *“porozumenie, používanie a premýšľanie o písaných textoch, v záujme dosiahnutia vlastných cieľov, k rozvoju vlastných vedomostí a potenciálu, a zapojenie sa do spoločnosti”*. Čitateľská gramotnosť už nie je považovaná za schopnosť nadobudnutú v detstve, ale ako rozširujúci súbor znalostí, zručností a stratégií budovaných jednotlivcami počas ich života. (PISA, 2013) Definícia kladie dôraz nielen na schopnosť dekódovať, prečítať text, ale aj pochopiť a pracovať s ním, pričom rovnako dôležitým je aj sociálny faktor, ktorý poukazuje na schopnosť jedinca preniesť spracované informácie aj do praktického života, pri interakcii s okolím. Rovnako aj Česká terminologická databáza knihovníctva a informačnej vedy uvádza definíciu podľa PISA.

Ďalšia definícia čitateľskej gramotnosti, ktorá bola jednou z prvých českých definícií, je zaznamenaná v Pedagogickom slovníku (Průcha, Mareš & Walterová, 2009) a hovorí o nej ako o *“komplexu znalostí a dovedností jedinca, ktoré mu umožňujú zacházet s písanými texty běžně se vyskytujícími v životní praxi. Jde o dovednosti nejen čtenářské,*

t.j. vědět texty přečíst a porozumět jim, ale také schopnosti vyhledávat a zpracovávat informace obsažené v textu, reprodukovat obsah textu apod.”

Vývoj čitateľských zručností je najrýchlejší od prvej po približne tretiu triedu základnej školy, pričom podľa výskumov naň majú výrazný vplyv genetické predispozície a okolie, a to primárne rodinné prostredie a spôsob školskej výuky. Preukázalo sa tiež, že deti, ktoré v týchto zručnostiach zaostávajú, prípadne ich nerozvíjajú, majú v škole horšie výsledky. (LOGAN, Jr; et al., 2013) Skupina detí mladšieho školského veku je z tohto pohľadu najformovateľnejšia, a preto jej treba venovať aj značnú pozornosť. Čitateľské zručnosti sú súčasťou čitateľskej gramotnosti a výrazne ju ovplyvňujú. V bakalárskej práci (Kadučáková, 2013) sme zhrnuli niekoľko výskumov na medzinárodnej a národnej úrovni zaoberajúcich sa postojmi detí k čítaniu a faktormi, ktoré ich ovplyvňujú. Zhrnutie potvrdilo vzájomný vzťah rodinného, školského, knihovníckeho a rovesníckeho prostredia a potrebu pozitívneho formovania čitateľskej gramotnosti, nevyhnutnej pre ďalší akademický rozvoj jedinca.

Rodičia ako kľúčový faktor pri budovaní čitateľskej gramotnosti dokázal aj posledný výskum realizovaný v Českej republike a následná publikovaná knižka výsledkov výskumu, s názvom *České děti jako čtenáři*. Jednou zo skúmaných oblastí tejto tematiky bolo čitateľstvo rodičov, ktoré preukázalo, že matky sú aktívnejšie čitateľky než otcovia. Dokázaná bola tiež obľuba čitateľstva u detí, v závislosti na tom, ako intenzívne čítajú ich rodičia. V rodinách, v ktorých deti vnímajú svojich rodičov ako častých čitateľov, majú čítanie tiež rady, a naopak u rodičov nečitateľov, ani ich deti čítanie nebaví. Ďalšou skúmanou oblasťou bolo predčítanie rodičov deťom. Jeho zásadný vplyv sa potvrdil tým, že silnejším detským čitateľom je predčítavané častejšie, než slabším čitateľom. Ako rizikový pre predčítanie, sa preukázal vek 6 až 8 rokov, teda doba, kedy sa deti učia čítať. Podľa výskumu to rodičia často podcenia a prestanú im predčítať príliš skoro. Vo výskume je preto navrhnuté lepšie informovanie a vzdelávanie rodičov v tomto smere. (Čtenářské zázemí v rodině, 2014)

Aj knižnice si uvedomujú vlastný vplyv a snažia sa v rámci svojho pôsobenia podporiť čitateľskú gramotnosť detí. V novej *Koncepi rozvoje knihoven ČR na léta 2017 – 2020*(2016) je preto zahrnuté v druhom bode „*Knihovny jako otevřená vzdělávací, kulturní, komunitní a kreativní centra*“, okrem opatrenia podpory čitateľskej a digitálnej gramotnosti, aj podpora čitateľských kampaní a zvyšovanie prestíže čítania.

1.2 Špecifiká čitateľov mladšieho školského veku

Po definícii čitateľskej gramotnosti a faktorov, ktoré ju najviac ovplyvňujú, je nevyhnutné definovať si špecifiká čitateľov mladšieho školského veku z hľadiska vývojovej psychológie. Pochopenie všetkých aspektov psychogenetického a individuálno-vývinového aspektu jedinca napomáha pri tvorbe metodiky práce s čitateľom, je preto dôležitou súčasťou práce nielen učiteľov, ale aj knihovníkov.

1.2.1 Periodizácia detského čitateľa

Rozdelenie detského čitateľa podľa veku je dôležité pre rozlíšenie charakteristík každého vývojového obdobia, v ktorom sa jedinec vyznačuje určitým dosiahnutým kognitívnym, emočným a psychosociálnym vývojom. Napomáha lepšiemu pochopeniu dieťaťa, hlavne prispôsobenie komunikácie a metód práce s ním. Periodizácia detského čitateľa sa v niektorých literatúrach líši a nie je striktne daná. Rolu hrá opäť genetická predispozícia a vplyv okolia, žiadne z týchto období však nemožno vynechať či preskočiť, každý jedinec si ním musí prejsť. Pre potreby diplomovej práce uvádzame niekoľko príkladov periodizácie detských čitateľov.

Rozdelenie podľa Miluši Havlínovej (1987):

1. Dieťaťu sa predčíta, pretože ešte nevie čítať,
2. dieťa už vie čítať a môže si čítať samo,
3. dieťa je už čitateľom a samo hľadá svoju ďalšiu cestu.

Špecifické rozdelenie Miluši Havlínovej poskytuje rozdielny náhľad na jednotlivé čitateľské etapy z pohľadu schopnosti a úrovne čítania. Jednotlivé obdobia nie sú pevnestanovené vekom, pretože sa berie ohľad na postupný vývoj čitateľa. Prvé obdobie trvá približne do 9/10 roku dieťaťa, kedy postupne začína čítať s porozumením samo a druhé obdobie končí v období dospievania. Na rozdiel od nasledujúcich rozdelení, nám toto prináša pohľad celoživotnej perspektívy čitateľa a cieľ, kam by sa až dieťa malo v čítaní dopracovať ešte pred dospelosťou.

Rozdelenie podľa Jaroslava Tomana (1992):

1. Predčitateľská etapa: predškolský vek - mladší (do 3 rokov)
starší (3 - 6 rokov)
2. Čitateľská etapa: mladší školský vek - 1. fáza (6 - 8 rokov)
prepubescencia - 2. fáza (9 - 10 rokov)
starší školský vek - 1. fáza (11 - 12 rokov)

pubescencia - 2. fáza (13 - 15 rokov)

Toman (1992) sa pri svojom rozdelení riadi vývojovými štádiami detskej psychiky, ktoré však nemusí u každého dieťaťa presne zodpovedať veku uvedenom pri každej fáze. Každé dieťa prechádza individuálnym vývojom, pričom dôležité je brať do úvahy aj jeho okolie, predovšetkým rodinné a školské prostredie.

Rozdelenie podľa Lidmily Vášovej (1995, s.118):

1. Obdobie prenatálneho vývoja,
2. obdobie kojenca (0 - 1 rok),
3. obdobie batolaťa (1 - 3 roky),
4. obdobie predškolské (3 - 6 rokov),
5. mladší školský vek - prepuberta (6 - 11 rokov),
6. stredný školský vek - puberta (11 - 14 rokov),
7. starší školský vek - postpuberta (14 - 16 rokov),
8. dozrievanie - adolescencia (16 - 20 rokov).

Vášová (1995) prináša podrobnejšie rozčlenenie, ktoré začína už prenatálnym obdobím a končí obdobím staroby. Podľa autorky sa vzťah k čítaniu utvára už od mladého veku, preto je nevyhnutné pre každého, kto na dieťa výchovne pôsobí, aby poznal špecifiká jednotlivých vývojových období. Zdôrazňuje, že hranice medzi jednotlivými obdobiami sú veľmi tenké a pripomína urýchľovanie vývoja vďaka civilizačným vplyvom.

Rozdelenie podľa Maryanne Wolf (2008):

1. Vynárajúci sa predčitateľ (the emerging pre-reader) - 6 mesiacov až 6 rokov,
2. čitateľ začiatovník (the novice reader) - 6 až 7 rokov,
3. dekódovací čitateľ (the decoding reader) - 7 až 9 rokov,
4. plynulý, chápaný čitateľ (the fluent, comprehending reader) - 9 až 15 rokov,
5. skúsený čitateľ (the expert reader) - od 16 rokov.

Päť čitateľských štádií podľa autorky Wolf (2008) jasne ukazuje, ktoré vývojové obdobia majú na dieťa a jeho čitateľskú gramotnosť najväčší vplyv, prípadne v ktorých sa to najviac mení. Jedná sa o mladší školský vek a zároveň zdôrazňuje, že gramotnosť nezávisí úplne na genetike a okolí, ale dôležitú úlohu hrá riadenie a precvičovanie čítania.

Rozdelenie podľa Lorrey Caravette (2011):

1. Skorá gramotnosť/pregramotnosť (early literacy),
2. vynárajúci sa čitateľ (the emergent reader),

3. skorý/začínajúci čitateľ (the early reader),
4. prechodný čitateľ (the transitional reader),
5. plynulý čitateľ (the self-extending/fluent Reader),
6. pokročilý čitateľ (the advanced reader).

Rozdelenie podľa Caravette (2011) prináša detailnejší pohľad na cestu detského čitateľa od úplných začiatkov až po pokročilého čitateľa, pričom jednotlivé fázy dieťa prekonáva postupne, pomocou správne vybraných kníh. Pri každej čitateľskej kategórii autorka uvádza najprimeranejší typ literatúry, aj konkrétne vhodné tituly na čítanie.

Rozdelenie podľa portálu Reading Rockets (Pacific Resources for Education and Learning, 2012):

1. Vynárajúci sa čitateľ (the emergent reader),
2. začínajúci čitateľ (early reader),
3. prechodný čitateľ (transitional reader),
4. plynulý čitateľ (fluent reader).

Americká národná iniciatíva Reading Rockets (Pacific Resources for Education and Learning, 2012), ktorá širokú verejnosť zoznamuje s dôležitými informáciami a zdrojmi z oblasti detského čítania, rozdeľuje štádiá detského rozvoja čítania do štyroch štádií. Zdôrazňuje, že rozdelenie bolo zhotovené na základe skúseností detí a nie na základe ich veku, pretože každé dieťa sa rozvíja svojím tempom, ktoré je dané vplyvmi prostredia a jeho možnosťami.

Pri zahraničných rozdeleniach vidíme tendenciu nešpecifikovať presné vekové rozdelenie jednotlivých období, pretože každé dieťa prechádza týmito obdobiami individuálne. Na základe predchádzajúcich rozdelení je možné vidieť dôraz kladený na psychický vývoj dieťaťa a delenia sú odvodené od štádií vývoja človeka, ktorým sa zaoberá vývojová psychológia. V nasledujúcej časti práce si preto priblížime vývojovú psychológiu, špecifiká mladšieho školského veku a ich vplyv na prácu s detským čitateľom.

1.2.2 Vývojová psychológia

Kateřina Thorová (2015, s.20) definuje vývojovú psychológiu ako *“špeciálny odbor psychológie, ktorý skúma psychické zmeny v súvislosti s postupujúcim vekom, zaoberá sa stabilnými javmi aj individuálnymi rozdielmi medzi ľuďmi v rôznych obdobiach ich života, hľadá príčinné súvislosti a zákonitosti vzniku a vývoja psychických procesov a vlastností človeka.”* Na základe definície je jasné, že budeme hovoriť o vývoji a zmenách človeka

v jednotlivých obdobiach života, ktoré sú kategorizované podľa veku na základe výrazných zmien odrážajúcich sa najmä na psychike a vlastnostiach človeka.

Psychický vývoj je podľa Marie Vágnerovej (2012, s.12) ovplyvnený dvoma faktormi. Na jednej strane dedičnosťou, na strane druhej vplyvmi vonkajšieho prostredia. Obe zložky sa vzájomne ovplyvňujú a sú vo veľmi úzkom vzťahu. Zatiaľ čo sa genotyp, dedičné predispozície v priebehu života zásadne nemenia, vonkajšie prostredie, z hľadiska intenzity, času a kvality, mení vývoj zásadným spôsobom. Vďaka tomuto pohľadu je jasné, že čitateľskú gramotnosť možno na základe vonkajšieho pôsobenia, prostredníctvom správnej metódy a v správnom čase, zásadne formovať.

Ďalej Vágnerová (2012, s.11) rozdeľuje psychický vývoj do niekoľkých oblastí, ktoré sa navzájom neustále ovplyvňujú:

- **Biosociálny** vývoj - telesné zmeny a ostatné zmeny s ním spojené,
- **Kognitívny** vývoj - psychické procesy ako kompetencie využívané pri myslení, spracovávaní informácií, rozhodovaní a učení,
- **Motivačne emočný** vývoj - závislosť emočného prežívania a jeho regulácie na dozrievanie a spôsobe uvažovania,
- **Psychosociálny** vývoj - ovplyvnený vonkajšími faktormi, zahŕňa premeny osobnostných a sociálnych charakteristík.

Všetky zložky vývoja sú navzájom prepojené a nemožno ich vynechať. Pre potreby tejto práce bude najpodstatnejšou zložkou kognitívny vývoj jedinca, ktorý pomáha pochopiť úroveň spracovania informácií a úroveň myslenia jedinca. Táto zložka je určite rozhodujúcou pri tvorbe metodiky práce s čitateľom, kde sa musí brať do úvahy, v akej miere je čitateľ schopný pochopiť text a do akej miery s ním bude vedieť pracovať. Pre výsledný efekt motivácie čitateľa a jeho ďalší posun je dôležité nepodceniť, ale ani nepreceniť kognitívne schopnosti prijímateľa.

Rovnako je v určitých vekových obdobiach aj rôzna motivačne emočná zložka, ktorá do veľkej miery ovplyvňuje vzťah k čítaniu na základe dozrievania jedinca a zároveň aj na základe vonkajších vplyvov. V každom veku sa emočný vývoj posúva, a preto je prirodzené, že sa mení aj forma účinnej motivácie.

Poslednou zložkou, ktorá zásadným spôsobom ovplyvňuje vývoj jedinca a zároveň do značnej miery ovplyvňuje aj jeho čitateľskú gramotnosť a vzťah k čítaniu, je psychosociálny

vývoj, spojený najmä so zmenami osobnosti, rolí a medziľudských vzťahov. Zásadnú úlohu v tejto zložke hrajú vonkajšie faktory, ktoré sme si definovali v predchádzajúcej kapitole.

1.2.3 Vývojové aspekty čitateľa mladšieho školského veku

Na základe predchádzajúcich príkladov periodizácií detského čitateľa je možné definovať čitateľa mladšieho školského veku v kategórii od 6 do 11 rokov. Môžeme ho ešte ďalej rozdeliť na ranný školský vek, od 6 do 9 rokov, ktorý začína nástupom dieťaťa do povinnej školskej dochádzky. Dieťa získava novú sociálnu rolu školáka a učí sa základom vzdelania ako je čítanie, písanie a počítanie. Druhým obdobím je stredný školský vek a trvá až do ukončenia prvého stupňa základnej školy, t.j. od 9 do 11 rokov, ktoré je prípravou na obdobie dospievania a dochádza len k minimálnym biologickým či sociálnym zmenám. (Vágnerová, 2012, s.255) V nasledujúcej časti budeme definovať vývojové špecifiká tohto obdobia dieťaťa, z pohľadu vývojovej psychológie.

Nástup dieťaťa do školy podmieňuje dosiahnutá určitá úroveň kvality percepcie a je súčasťou školskej zrelosti. V prvej triede sa dieťa začína učiť čítať a písať, pričom dôležitú úlohu hrá zrakové a sluchové vnímanie, ktoré je nevyhnutné pre správnu komunikáciu informácií medzi žiakom a učiteľom. Medzi predpoklady zrakového vnímania patrí najmä schopnosť videnia na blízko, kedy sa mení schopnosť akomodácie šošovky, ďalej schopnosť rozlíšiť a identifikovať určitý tvar, prípadne aj polohu obrazca. Mladší žiaci sú už schopní systémového objavovania, postupného prehliadania a rovnako dokážu veci vnímať komplexne, bez sústreďovania sa len na detaily. Dôležitým faktorom pre čítanie a písanie je rozvoj fixácie zraku, koordinácia očných pohybov a tiež koordinácia pohybov ruky a oka, ktoré dozrievajú tiež v 6. roku dieťaťa, teda pred nástupom do školy. Medzi predpoklady zvukového vnímania patrí najmä schopnosť rozlíšiť všetky zvuky hovorenej reči a postupný rozvoj zvukovej analýzy a syntézy. (Vágnerová, 2001)

U detí mladšieho školského veku dochádza k zásadným zmenám v kognitívnom rozvoji. Dieťa už dokáže pochopiť reverzný vzťah medzi objektami, znamená to, že sa dokáže vrátiť na začiatok riešeného problému a sledovať pri tom svoje myšlienky. Chápe tiež konzerváciu - stálosť niektorých vlastností, ktoré si jednotlivé predmety ponechávajú aj napriek zmene iného aspektu. Ďalšou dôležitou súčasťou myslenia je klasifikácia, ktorá umožňuje organizáciu vecí na základe ich vlastností či kritérií vzoru. Na rozdiel od deduktívnej logiky, ktorá sa rozvíja až v období adolescencie, dieťaťu nerobí problém indukcia, teda odvodzovanie všeobecných informácií od špecifických. Dieťa chápe

postupnosť radenia, logickú postupnosť, na základe určitých všeobecných vlastností. Vďaka spojeniu niekoľkých informácií dokáže vytvárať nové logické závery a jednotlivé závery dokáže vyvodiť po posúdení viacerých hľadísk, znamená to, že pri riešení úloh uvažuje o viacerých aspektoch naraz. (Thorová, 2015)

Mnoho vývojových aspektov žiakov mladšieho školského veku priamo ovplyvňuje schopnosť naučiť sa čítať, písať a chápať zmysel napísaného. Vágnerová (2012) chápe čítanie ako *“dešifrovanie a reprodukciu daného textu”* a proces učenia sa je založený na postupnom osvojovaní si základných prvkov až k tým zložitejším, teda od písmen až k slovám a vetám. Čitateľské schopnosti ďalej autorka rozdeľuje na čítanie bez porozumenia a čítanie s porozumením. V prvej fáze sa dieťa sústreďuje na formálnu stránku čítania a nie na zmysel prečítaného. Na konci 2. až v 3. ročníku dochádza k lepšiemu porozumeniu čítanému, vďaka rýchlemu rozoznaniu slov, postupne sa teda prelína do obdobia, kedy už dokáže čítať aj sám s porozumením.

So vstupom do školy sa dieťa dostáva do nového sociálneho prostredia, kde okrem učiteľov spoznáva a rozširuje aj okruh svojich priateľov - spolužiakov. Tí sa stávajú veľkou autoritou a na dieťa majú vplyv pri jeho ďalšom rozvoji, budovaní vzťahov a osvojovaní si nových sociálnych zručností. Toto obdobie sa vyznačuje aj emočnou náročnosťou pre dieťa, kedy sa prvýkrát stretáva s dôrazom na hodnotenie a nutnosť dodržiavať daný poriadok. Jeho sebaopatie, sebaúcta a sebavedomie sa odvíja v závislosti od jeho hodnotenia, školského výkonu a vzťahu s učiteľom. Rovnako sa začína učiť regulovať svoje emócie a hovoriť o svojom vnútornom emocionálnom rozpolžení. (Thorová, 2015)

1.2.4 Vývojové aspekty a ich vplyv na rozvoj čitateľskej gramotnosti

Vstup dieťaťa do školy je veľkým medzníkom aj z pohľadu čítania a rozvoja čitateľskej gramotnosti. Na základe predchádzajúcej kapitoly, popisujúcej zásadné zmeny v období mladšieho školského veku, je možné odvodiť vplyv tohto obdobia na čitateľskú gramotnosť a na prácu s detským čitateľom.

Vďaka rozvoju zrakového a sluchového vnímania sa práca s dieťaťom v mnohých smeroch uľahčuje a ponúka nové možnosti a metódy v tvorbe úloh. Navyše sa postupne učí komunikovať s učiteľom, ako s určitou autoritou, učí sa pozorne počúvať. Knihovník môže tiež pracovať s komplexným vnímaním a s nadobúdajúcou systematickosťou dieťaťa najmä pri tvorbe úloh pre rozvoj čitateľskej gramotnosti, ale aj pri príprave krátkych prednášok.

Zásadnými zmenami prechádza kognitívny rozvoj, kedy by knihovníci mali brať do úvahy nové aspekty vo vnímaní dieťaťa a zároveň pomáhať pri ich ďalšom rozvoji. Detský čitateľ dokáže lepšie pochopiť rôzne procesy v knižnici, rozdelenie kníh a iných knihovníckych jednotiek do rôznych skupín, postupne sa učí vyhľadávať a pracovať s dokumentami. Pri tvorbe programu pre deti, v zásade hier, sa knihovníkom otvára pestrejšia škála možností vďaka rozvoju logického myslenia, schopnosti konzervácie vlastností predmetov, zovšeobecňovaniu a klasifikácii na základe kritérií či vlastností.

V prvých rokoch školskej dochádzky sa dostáva do centra pozornosti schopnosť čítať, písať a porozumieť čítanému. Knihovník by mal prispôbiť aktivity na podporu čitateľskej gramotnosti reálnym možnostiam žiakov, nesnažiť sa ich naučiť, ale byť len akousi oporou popri školských povinnostiach. Dôležitá je komunikácia s učiteľmi a rodičmi ohľadom úrovne schopností detí v tomto smere. Ešte stále by malo dominovať predčítanie žiakom a propagácia čítania hravou formou.

Z hľadiska sociálneho rozvoja sa do predia detí dostávajú ich rovesníci - spolužiaci zo školy. Rovesníci dokážu veľmi výrazným spôsobom ovplyvniť aj pohľad na čítanie a knihy. V tomto prípade je dôležitá práca v skupine žiakov, sledovanie reakcií a dobrý odhad na prípravu programu. Sociálny v spojení s emocionálnym rozvojom majú výrazný vplyv aj na výber literatúry. Dieťa začína inklinovať k literatúre, kde sa píše o deťoch jeho veku, s podobnými problémami v škole, s rodičmi a medzi spolužiakmi, čo mu pomáha v ďalšom rozvoji vlastných emócií a v identifikácii svojich problémov.

V neposlednej rade nesmieme opomenúť, že dieťa je v tomto období maximálne formovateľné najmä svojim okolím. Najväčší vplyv sa ešte stále prisudzuje rodinnému prostrediu, zároveň však nastupuje druhý podstatný faktor, a to škola, zahŕňajúca spolužiakov aj učiteľov. Knižnica by mala zohrávať doplňujúcu úlohu pri formovaní čitateľskej gramotnosti detí mladšieho školského veku. Hoci aj genetická stránka zohráva určitú rolu, nemali by sme ju považovať za primárnu.

1.3 Zhrnutie

Čitateľská gramotnosť v súčasnosti neznamená len zvládnutú techniku čítania, ale pojem zastrešuje aj správne vyhľadávanie a porozumenie informáciám, so schopnosťou previesť ich do praktického života. Môžeme ju teda považovať za jeden z elementárnych pilierov základného a celoživotného vzdelávania, pričom najvýraznejší vplyv naň má rodinné prostredie a neskôr aj škola. Knižnice sú ďalším možným priestorom k pozitívnemu vplyvu

na čitateľskú gramotnosť, vďaka čomu by mali detský knihovníci poznať špecifiká jednotlivých vývojových období dieťaťa.

Vývojová psychológia, zaoberajúca sa psychickým, fyzickým, emocionálnym aj sociálnym vývojom človeka, rozdeľuje deti do niekoľkých vývojových období, ktoré sa vo veľkej miere zhodujú s rozdelením odborníkov na detského čitateľa. Kategóriu mladšieho školského veku možno preto aj u čitateľov ohraničiť vekom 6 až 11 rokov, pričom vstup do školy je základným počiatočným medzníkom a obdobie končí v čase nástupu na 2. stupeň základnej školy, kedy zároveň datujeme aj začiatok dospelovania.

Obdobie mladšieho školského veku sa z pohľadu vývojovej psychológie vyznačuje veľkými zmenami nielen v sociálnom vývoji, kedy dieťa nastupuje do školy, dostáva sa do kolektívu rovesníkov a zároveň prichádza do kontaktu s autoritou učiteľa, ale aj významnými zmenami v kognitívnom vývoji. Myslenie detí sa racionalizuje, začínajú postupne uplatňovať logické myslenie, dokážu veci zovšeobecňovať a zaraďovať do kategórií na základe ich vlastností a rozvíjajú sa pamäťové funkcie. Okrem toho sa zlepšuje aj zrakové a sluchové vnímanie a dieťa sa učí zameriavať a udržiavať svoju pozornosť.

Všetky vývojové zmeny by sa mali odzrkadľovať v metodike prístupu k mladším školským žiakom v knižnici. Ponúka širšie možnosti uplatnenia hier k rozvoju čitateľskej gramotnosti, ale aj prvých prednášok. Knižnica je správnym miestom pre postupné zoznamovanie sa s rôznymi typmi informačných zdrojov, vrátane digitálnych, prácu s nimi, ich vyhľadávanie a efektívne využívanie. Knihovník má zároveň možnosť podľa veku odhadnúť a odporučiť literatúru so zaujímavou tematikou a správnou úrovňou náročnosti.

Priblížili sme si základnú charakteristiku čitateľskej gramotnosti a detí mladšieho školského veku, s ktorými budeme pracovať v empirickej časti. Za nevyhnutné, preto považujeme v nasledujúcej kapitole popísať prostredie knižníc, konkrétne detského oddelenia a samotných knihovníkov, ktorí pracujú s detským čitateľom.

2 Metódy práce knihovníkov v detskom oddelení

Verejné knižnice sú inštitúcie, ktoré svoje služby poskytujú všetkým bez rozdielu. Jednou z hlavných kategórií užívateľov, ktorí využívajú služby verejných knižníc sú deti a vďaka svojim špecifikám majú svoje vlastné oddelenie, zväčša nazvané oddelenie pre deti a mládež. Podľa Galášovej (2006) je hlavným zmyslom detského knihovníka priviesť deti k čítateľstvu a to ovplyvňuje niekoľko atribútov, ako príjemné knihovničné prostredie pre deti, správne prispôbený fond a prístup k moderným technológiám, milý a profesionálny knihovník, a v neposlednej rade správne zvolené metódy práce knihovníkov. Nasledujúca kapitola sa preto venuje charakteristikám detského oddelenia a samotným knihovníkom, ktorí s touto kategóriou čitateľov pracujú na dennej báze.

2.1 Charakteristika detského oddelenia

Verejné knižnice sú otvorené všetkým a výnimkou nie sú ani deti, ktoré majú vo väčšine verejných knižníc svoje vlastné špeciálne oddelenie pre deti a mládež. Dôležitosť týchto oddelení podtrhávajú početné organizácie na medzinárodnej aj národnej úrovni, zamerané na podporu detských knihovníkov. Nevyhnutnosť existencie oddelenia špeciálne pre deti by sme mohli zhrnúť do niekoľkých bodov (Akanwa, 2013):

1. **Poskytovanie informačných materiálov:** detské oddelenie poskytuje svojim užívateľom priestor pre štúdium, rozvoj mimoškolských aktivít a tiež rozvoj samotnej osobnosti dieťaťa pomocou poskytovania informačných materiálov rôzneho typu,
2. **získavanie znalostí:** knižnica poskytuje svojim užívateľom znalosti v rôznej podobe, napomáha tak systematickému získavaniu znalostí pre rôzne vekové kategórie čitateľov a zároveň rozvíja ich schopnosť identifikovať svoje informačné potreby, efektívne ich vyhľadávať a pracovať s rôznymi druhmi informačných zdrojov,
3. **rozvoj čitateľských zručností:** vďaka doplnkovým službám v detských oddeleniach ako sú napríklad besedy, predčítanie, čitateľské súťaže alebo čitateľské kluby, sa rozvíjajú dôležité čitateľské zručnosti, ktoré sú nevyhnutné pre ďalšie úspechy v akademickom živote dieťaťa,

4. **kultúrne znalosti:** knižnica je centrom kultúry a prostredníctvom svojich informačných zdrojov zoznamuje a učí dieťa s jeho kultúrou, tradíciami a normami,
5. **vzdelávanie v oblasti využívania knižnice:** úlohou knihovníkov je naučiť deti ako správne využívať služby knižnice a poukázať na všetky možnosti, ktoré ponúka,
6. **vštepovanie zručnosti získavania:** zahŕňa zručnosť ako a kde získať informačný zdroj, ako ho používať a tiež ako kriticky rozlíšiť potrebné a nepotrebné informácie v procese získavania potrebných informačných zdrojov,
7. **získavanie IT zručností:** v dnešnej modernej dobe plnej technológií je nevyhnutné dokázať s tými technológiami pracovať a najlepšie je budovať tieto znalosti postupne už od detstva, pričom vhodné sú najmä programy zamerané na prácu s technológiami v podobe kurzov, ktoré zoznamujú so základmi počítačov, vyhľadávania na Internete, operačným systémom, e-knihami a pod.

Oddelenie pre deti a mládež je vo väčšine prípadov jasne vyznačená plocha či individuálna miestnosť vo verejnej knižnici, ktorá sa od ostatných oddelení odlišuje svojím vybavením a rozmiestnením nábytku. Charakteristická je farebnosť prostredia, voľné plochy určené najmenším deťom na hranie, usporiadanie besiedok, priestor určený pre štúdium alebo oddych či počítačový kút. Ako dekorácia slúži často výstava prác detí a dôležité je jasné vyznačenie dôležitých informácií typu rozmiestnenia fondu, prebiehajúcich projektov a akcií knižnice, ponúkaných knihovníckych služieb, návody na využívanie on-line katalógu, knihovnícky poriadok a pod.

Obrázok 1 Priestor pre voľný pohyb detí (Lesneski, 2012)

Obrázok 2 Kút na oddych, čítanie (Lesneski, 2012)

Detské oddelenie sa na prvý pohľad odlišuje od ostatných oddelení svojím zložením, jednoznačné rozdiely sú však aj v zložení knižničného fondu, kde okrem tlačenej literatúry dnes hrajú dôležitú úlohu aj digitálne zdroje a iné materiály. Knižničný fond by mal zohľadňovať všetky vekové kategórie detských čitateľov (pozri 1.2.1). Organizácia IFLA (2015) vydala príručku pre detské oddelenia, v ktorých odporúča nasledovný výber materiálov:

- A. Tlačené materiály (knihy, časopisy, komiksy, brožúry),
- B. médiá (CD a DVD nosiče),
- C. hračky, náučné hry,
- D. počítače, software a pripojenie.

2.2 Knižník ako učiteľ/lektor

Povolanie knižníka, rovnako ako knižnice samotné, prechádza v posledných desaťročiach rozsiahlymi zmenami. Menia sa nielen informačné zdroje, s ktorými pracujú, ale aj kompetencie knižníkov potrebné pre ich každodennú prácu. Jianzhong Wu (2005) vo svojej knihe *The Library of the 21st Century*, uvádza niekoľko zásadných paradigmatických posunov v oblasti knižníc, medzi ktorými je aj posun ku knižnici ako k centru pre celoživotné vzdelávanie. Knižnica má svojim používateľom poskytovať nielen knihy, periodiká a ďalšie materiály, ale aj pestré spektrum kultúrnych a vzdelávacích aktivít ako lekcie, semináre, predstavenia apod. Okrem iného má knižnica slúžiť ako centrum informácií a poznania. Knižnice sú tiež riešením digitálnej priepasti, poskytujú dôveryhodné a organizované informácie dostupné všetkým. Jednou zo základných misií knižníc je vzdelávať používateľov v oblasti informačnej gramotnosti pre zlepšenie kvality ich života.

Knižník v roli pedagóga môže mať dva významy. V prvom prípade sa jedná o učiaceho knižníka (*teaching librarian*), ktorý sa podieľa na vzdelávacích aktivitách knižnice. V druhom prípade hovoríme o knižníkovi – učiteľovi (*teacher librarian*) ako školskom knižníkovi na základnej alebo strednej škole, ktorý má vzdelanie pedagogické aj knižničné. (Indráková, 2012)

Podľa Českej terminologickej databázy z oblasti knižníctva a informačnej vedy možno definovať pojem knižník ako „*pracovník knihovny, vykonávající odborné knihovnické práce, zahrnující výběr, zpracování, organizování, vyhledávání, zpřístupňování, resp. dodávání dokumentů a informací uživatelům knihovny*“ (Planková, 2003-). O posune v oblasti kompetencií knižníka sa hovorí v Európskom sprievodcovi kompetenciami

v odbore knižničných a informačných služieb. Cieľom tejto Eurosmernice je ďalší rozvoj knihovníckej profesie a medzi základné okruhy odborných vedomostí, schopností a zručností boli zaradené aj pedagogické schopnosti knihovníkov. Tie sú v dokumente zaradené do kategórie „*Osobné vzťahy*“ a sú definované ako:

„Schopnosť odovzdať ostatným znalosti zrozumiteľným spôsobom a formou, ktorá odpovedá ich potrebám. Vedieť prispôbiť svoje vyjadrovanie úrovni pozornosti a záujmu poslucháčov. Vysvetliť a prispôbením sa poslucháčovej úrovni dokázať, aby jasne pochopil fakty situácie alebo problém. Vedieť posúdiť porozumenie a prispôbenie.“ (SKIP ČR, 2006)

Ďalším základným pojmom je termín pedagóg, ktorý môže byť interpretovaný ako učiteľ na rôznych typoch a stupňoch školy alebo ako teoretický pedagóg, odborník v pedagogickej vede a výskume (Průcha, Mareš&Walterová, 2003, s. 188). V prípade tejto práce bude termín interpretovaný v širšom slova zmysle, a to pedagóg ako pedagogický pracovník, ktorý „*koná priamu výchovnú alebo priamu pedagogicko-psychologickú činnosť priamym pôsobením na vzdelávaného*“ (Průcha, Mareš& Walterová, 2003, s. 196).

2.2.1 Pedagogické a lektorské kompetencie knihovníkov

Základným predpokladom úspešného knihovníka v pozícii učiteľa je znalosť hlavných pedagogických a lektorských kompetencií, zručností a hodnôt z oblasti pedagogiky a psychológie. Knihovník rovnako ako učiteľ v procese učenia ovplyvňuje niekoľko základných zložiek. Prvou sférou vplyvu sú nadobudnuté informácie a skúsenosti, druhou dôležitou súčasťou je chovanie a prejavy, a v neposlednej rade majú učitelia knihovníci vplyv na názory a hodnoty svojich žiakov. (Medlíková, 2013)

Spôsobilosť úspešne riešiť určité činnosti alebo úlohy v osobnom či pracovnom živote, si vyžaduje schopnosti a zručnosti, ktoré nazývame kompetencie. Špecifikom učiteľských či lektorských kompetencií je súbor vedomostí, zručností, postojov a hodnôt, ktoré sú nevyhnutné pre vykonávanie tohto povolania. Súbor ich kompetencií obsahuje nielen pedagogické a didaktické, odborné, diagnostické a informačné kompetencie, ale tiež sociálne, komunikačné či manažérske kompetencie. (Průcha, Mareš&Walterová, 2003, s. 129)

Image – obraz lektora je veľmi dôležitou súčasťou kompetenčného rámca. Učitelia sú neustále na očiach verejnosti, a preto sa musia vedieť aj správne reprezentovať. Ďalšou nevyhnutnou kompetenciou je odborná znalosť, teda nadobudnuté znalosti a vedomosti odboru. Zároveň však zahŕňa vedomosti z oblasti pedagogiky, didaktiky a praktickej psychológie. (Medlíková, 2013)

Olga Medlíková (2013) vo svojej publikácii *Lektorské dovednosti* menuje nasledujúce kľúčové kompetencie lektora vychádzajúce z pedagogických a psychologických spôsobilostí, ktoré by mal ovládať každý učiaci knihovník:

- Schopnosť učiť
- Aktivita a angažovanosť
- Odborný rast
- Jasné definovanie cieľov vzdelávacej akcie
- Zrozumiteľnosť
- Komunikatívnosť
- Prezentácia a sebareprezentácia
- Schopnosť riešiť konflikty
- Empatia
- Individuálny prístup
- Kreativita a inovatívnosť
- Akceptovanie rozdielnosti
- Práca v zátäži

2.2.2 Základné pedagogické zručnosti

Pedagogické zručnosti sú navzájom súvisiace činnosti učiteľa podporujúce učenie žiakov, pričom ich charakteristickým rysom je účelnosť a cieľavedomosť zameraná na efektívne riešenie problémov. Pedagogické zručnosti majú tri dôležité zložky:

1. **Vedomosti** zahŕňajúce poznatky z odboru, ale tiež poznatky o žiakoch, osnove, vyučovacích metódach, faktoroch ovplyvňujúcich výučbu a v neposlednej rade vedomosti o vlastných pedagogických zručnostiach.
2. **Rozhodovanie** v zmysle uvažovania a rozhodovania ohľadom prípravy, priebehu a následnej spätnej väzby edukačného procesu s cieľom čo najlepšie dosiahnuť vzdelávacie ciele.
3. **Činnosť** ako prejav a chovanie učiteľa s cieľom napomáhať učeniu žiakov. (Kyriacou, 2004)

Na základe týchto zložiek Kyriacou (2004) definuje sedem základných pedagogických zručností, ktoré spolu navzájom súvisia a ovplyvňujú sa. Výskumy sa zhodujú v tom, že pre začiatok vlastnej učiteľskej práce nestačia len osobné skúsenosti z doby, kedy boli začínajúci učitelia žiakmi, ale je potrebné pedagogické zručnosti cielene nadobúdať.

Prvou dôležitou a nevyhnutnou pedagogickou zručnosťou je plánovanie a príprava vyučovania, ktorá zahŕňa výber cieľov výučby, určuje výstupné znalosti žiakov nadobudnutých počas výučby a voľbu správnych učebných prostriedkov pre dosiahnutie týchto cieľov. Druhou pedagogickou zručnosťou je samotná realizácia vyučovacej jednotky, ktorá zahŕňa správny spôsob zapájania žiakov do vyučovania. Tretia základná zručnosť je schopnosť riadiť vyučovaciu jednotku v zmysle udržania pozornosti, záujmu a aktívnej účasti žiakov. Štvrtou zručnosťou je vytvorenie a udržanie pozitívnej klímy a kladných postojov žiakov voči vyučovaniu. Na piatom mieste je zručnosť udržiavať pri výučbe disciplínu, poriadok a v neposlednej rade dokázať nájsť správne riešenie pri všetkých nežiaducich chovaniach žiakov. Šiestou pedagogickou zručnosťou je správne hodnotenie výsledkov žiakov a poslednou základnou zručnosťou je reflexia a evaluácia vlastnej práce s cieľom neustále zlepšovať vlastný výkon. (Kyriacou, 2004)

2.2.3 Rozvoj pedagogických kompetencií knihovníkov

Nové požiadavky na učiacich knihovníkov zahŕňajú nielen poznatky z oblasti informačnej vedy a knihovníctva, ale aj z oblasti pedagogiky a psychológie. So zmenami nastávajúcimi v náplni práce referenčného knihovníka, sa otvára aj diskusia ohľadom zmien vo vzdelávaní knihovníkov.

Kľúčové úlohy vo formálnom či neformálnom vzdelávaní knihovníkov zohrávajú knihovnícke školy, profesné organizácie, komerčné vzdelávacie agentúry ale aj samotné knižnice. Dôležitú úlohu zohrávajú aj ministerstvá, ktoré sú rozhodujúcimi činiteľmi v oblasti akreditácií či poskytovaní finančných dotácií v oblasti vzdelávania knihovníkov. V zahraničí sú uplatňované aj ďalšie prostriedky rozvoja kompetencií knihovníkov ako mentoring či vzájomná spolupráca partnerských inštitúcií. (Landová, 2010)

V Českej republike sú kurzy rozvoja lektorských kompetencií, základy pedagogiky či psychológie postupne včleňované do odborného vyučovania na vysokých školách. Ďalšími možnosťami nadobudnutia pedagogických schopností a oprávnenia učiť je pedagogické minimum. Okrem oficiálnych vzdelávacích inštitúcií na stredných, vyšších odborných či vysokých školách je pre knihovníkov dôležité aj doškoloňovanie a možnosť celoživotného vzdelávania. Reakciou na potrebu celoživotného vzdelávania knihovníkov bol vznik krajských vzdelávacích centier v krajských knižniciach. Ďalšie aktivity, ktoré prispievajú ku vzdelávaniu knihovníkov sú rôzne konzultácie, porady či stáže a praxe v iných knižniciach. (Součková, 2004)

O vzdelávacích a odborných aktivitách rôzneho rozmeru, organizovaných hlavne knižnicami a profesnými združeniami, môžu knihovníci dozvedieť zo stránok Svazu knihovníkov a informačných pracovníkov České republiky (SKIP). Zobrazujú sa udalosti minulé aj budúce, pričom nové podujatia môžu užívatelia pridávať sami a môžu trvať jeden až viac dní. Na rok 2017 už teraz môžeme vidieť plánované akcie ako Noc s Andersenem, Současnosť literatúry pre deti a mládež 2017 či Základy pedagogiky a psychológie vo voľnočasovej aktivite (Akcie a projekty, 2016). Ďalším zdrojom informácií o vzdelávaní knihovníkov je Národná knižnica ČR (NK ČR). Okrem vzdelávacích podujatí, pripravovaných Knižnickým inštitútom NK ČR, tam záujemcovia nájdu zoznam knižnických škôl, študijné texty, informácie k celoživotnému vzdelávaniu a ďalšie strategické materiály k vzdelávaniu knihovníkov (Akcie, vzdelávanie). Medzi spomínané knižnice, ktoré dnes zabezpečujú celoživotné vzdelávanie knihovníkov patrí okrem už spomínanej NK ČR a knižníc s krajskou pôsobnosťou aj Asociácia knižníc vysokých škôl, Národná technická knižnica, Národná lekárska knižnica a ďalšie (Houšková, 2010).

Na Slovensku majú knihovníci tiež niekoľko možností v oblasti vzdelávania. V prvom rade sú tu stredné a vysoké školy zamerané na knihovníctvo. Ďalšie mimoškolské vzdelávanie knihovníkov zabezpečuje Slovenská národná knižnica v Martine, ktorá má na starosti akreditovaný program zameraný na knihovníkov v znalostnej spoločnosti, spolu s elearningovým portálom a medzi jej ďalšie smery vo vzdelávaní, patrí informačná gramotnosť. Navyše tiež informuje o vlastných organizovaných konferenciách a podujatiach (Vzdelávanie, 2014). Ďalšími organizátormi odborných podujatí a konferencií sú samotné knižnice, či už tie s regionálnou pôsobnosťou alebo odborné. Profesionálna organizácia Slovenská asociácia knižníc informuje knihovníkov na svojich webových stránkach¹ o minulých podujatiach a našli sme na ich stránkach v úseku Aktuality „*Kalendár vzdelávacích podujatí*“ za rok 2016. Bohužiaľ chýba dátum pridania tohto zoznamu, ale predpokladáme, že bol uverejnený na začiatku roku 2016 alebo ešte rok predchádzajúci. Portál InfoLib², ktorý spravuje Spolok slovenských knihovníkov a knižníc, by mal slúžiť ako informačný portál pre knihovníkov a informačných pracovníkov, ale bohužiaľ tu chýbajú informácie o aktuálnych a pripravovaných vzdelávacích podujatiach pre knihovníkov. Vo všeobecnosti hodnotíme nachádzanie informácií smerom k vzdelávaniu slovenských detských knihovníkov na

¹<http://www.sakba.sk/>

²<http://www.infolib.sk/>

Internetu ako veľmi náročného. Neexistuje jednotná platforma, ktorá by oboznamovala všetkých knihovníkov o ponuke vzdelávacích podujatí na najbližšie obdobie. Väčšina podujatí, ktoré sme našli sa týkala tematiky informačnej gramotnosti alebo knihovníctva vo všeobecnosti.

2.3 Knihovník v detskom oddelení

Rovnako ako má detské oddelenie svoje špecifiká, aj samotní knihovníci musia mať určité zručnosti, kompetencie a metódy potrebné pre prácu s detským čitateľom. Okrem detských čitateľov sa knihovníci dostávajú do kontaktu veľmi často aj s ich rodičmi, opatrovníkmi alebo inými dospelými, pracujúcimi s detskou literatúrou.

Virginia A. Walter (2001) sa inšpirovala Ranganathanovými piatimi zákonmi knihovníctva a sformulovala päť zákonov detského knihovníctva:

1. Knižnice slúžia čitateľským záujmom a informačným potrebám všetkých detí priamo alebo prostredníctvom rodičov či iných dospelých, ktorí sú súčasťou života detí.
2. Detskí knihovníci poskytujú správnu knihu alebo informáciu správne dieťaťu v správny čas a na správnom mieste.
3. Detskí knihovníci sú obhajcami prístupu detí ku knihám, informáciám, informačným technológiám a nápadom.
4. Detskí knihovníci propagujú gramotnosť detí vo všetkých médiách.
5. Detskí knihovníci si vážia svoje tradície a vytvárajú budúcnosť.

Z týchto piatich zákonov vyplýva, že okrem detských čitateľov hrajú dôležitú úlohu v detskom oddelení aj ich rodičia a opatrovníci, ktorí ich do knižníc privádzajú. Knihovník pracujúci v detskom oddelení by sa mal vo svojom pracovnom prostredí vyznať a zároveň dokázať poskytnúť relevantné informácie svojim používateľom. Autorka si tiež uvedomuje nevyhnutnosť obhajoby knižníc, ich oddelení pre deti, najmä potreby podpory detského čitateľstva a čitateľskej gramotnosti, ale aj nevyhnutnosť pokračovať s dobou a implementovať nové technológie do služieb knižnice. Na záver však netreba zabúdať na tradície v zmysle služieb, ktoré sa ponúkajú už od nepamäti a zároveň vytvárať nové, snažiac sa prispôbiť dobe.

2.3.1 Zručnosti a kompetencie knihovníka v detskom oddelení

Zručnosti detských knihovníkov môžeme rozdeliť na osobné a odborné. Z pohľadu osobných zručností by mal byť knihovník analytický, kreatívny, flexibilný, uvažujúci, ako detektív, adaptabilný, reagujúci na potreby, nadšený, sebemotivovaný, trpezlivý, tolerantný,

príjemný, má schopnosť vytvárať väzby a je schopný sa sám ohodnotiť. Na druhej strane by mal detský knihovník disponovať aj odbornými zručnosťami ako sú informačná gramotnosť, komunikácia, kritické myslenie, práca v tíme, etika a sociálna zodpovednosť, riešenie problémov, schopnosť viesť, time management, schopnosť samo vzdelávania a profesionálneho rozvoja, schopnosť propagovať služby, zachovanie dôvernosti a znalosť anglického jazyka. (Hamada, 2014)

Association for Library Services to Children (2009) skompletizovala podrobný zoznam kompetencií, ktorými by knihovníci v detských oddeleniach mali disponovať:

1. **Znalosť používateľov:** poznanie vývojových štádií detí a ich vplyv na vzdelávanie a poskytované knihovnícke služby; poznanie sociálneho vývoja a jeho vplyv na dieťa; pravidelné a systematické hodnotenie rozmanitých potrieb, preferencií a zdrojov komunity; vytváranie a implementácia služieb pre používateľov so špeciálnymi potrebami; pochopenie a rešpektovanie kultúrnej a etnickej rôznorodosti; pochopenie a reagovanie na potreby rodičov, opatrovníkov a všetkých, ktorí sa zaujímajú o zdroje v detskom oddelení; rozvoj prostredia, ktoré je príjemné a dostupné pre každého používateľa; udržiavanie stáleho kontaktu s ostatnými inštitúciami a organizáciami slúžiacich deťom.
2. **Administratívne a riadiace schopnosti:** zapájanie sa do plánovania prezentácie a podpory knihovníckych služieb; nastavenie krátkodobých a dlhodobých cieľov, strategických plánov a priorít; analýza nákladov knihovníckych služieb pre deti s cieľom správne administrovať, riadiť a vyhodnocovať rozpočet; vedenie pracovných pohovorov, školenie a vyhodnocovanie práce detských knihovníkov; príprava popisu pracovných pozícií a ďalšie vzdelávanie knihovníkov; preukazovanie schopnosti kritického myslenia, riešenia problémov, rozhodovania a mediačných techník; vhodné rozdelenie zodpovednosti a konštruktívna kontrola zamestnancov; dokumentovanie a vyhodnocovanie potrieb a služieb prostredníctvom rôznych výskumných metód; identifikácia externých zdrojov financovania a schopnosť písania grantov; znalosť a implikácia legislatívy do knihovníckych procesov.
3. **Komunikačné schopnosti:** definovanie a komunikácia rolu a rámec knihovníckych služieb pre deti; počúvanie a aktívne zapájanie pri individuálnych rozhovoroch s deťmi a inými používateľmi so zvýšenou pozornosťou a porozumením; odborné

písanie, prispôsobenie obsahu a štýlu rôznym funkciám a publiku; efektívna komunikácia pri prezentácii alebo adresovaní menšej či väčšej skupine detí alebo dospelých; vedenie produktívnych formálnych aj neformálnych rozhovorov, v ktorých radia alebo odporúčajú čitateľom podľa rôznych očakávaní; úspešná komunikácia knižničných zásad a postupov všetkým vekovým kategóriám užívateľov.

4. **Znalosť materiálov:** znalosť a porozumenie detskej literatúry, periodík, audiovizuálnych materiálov, webstránok a ostatných relevantných, aktuálnych a rozmanitých materiálov dopĺňujúcich zbierku zdrojov pre deti; poskytovanie širokej a rôznorodej škály elektronických zdrojov, audiovizuálnych materiálov, tlačенých materiálov, a iné zdroje slúžiace deťom a ich opatrovníkom; udržuje krok s novými zdrojmi, prípadne ich retrospektívnymi nákupmi dopĺňa, konzultáciou širokej ponuky recenzovaných zdrojov a ponuky vydavateľov; prehľad o elektronických a tlačенých zdrojoch, ktoré môžu slúžiť deťom a ich opatrovníkom; rozvoj komplexnej zbierky zdrojov s ohľadom na poslanie a stratégiu materskej knižnice; zváženie výberu a vyradovania materiálov s ohľadom na aktuálny rozvoj knižničkej zbierky; udržiavanie rozmanitej zbierky s ohľadom na potreby detí vidieť ľudí ako oni, ale aj rozdielnych v materiáloch, ku ktorým majú prístup; pochopenie a vyhodnocovanie obsahu a umeleckého významu detských materiálov vo všetkých žánroch a formátoch; znalosť katalogizácie, klasifikácie, indexovania a postupov na podporu dostupnosti materiálov pre deti.
5. **Užívateľ a referenčné služby:** inštruovanie detí pri využívaní nástrojov a zdrojov v knižnici, ich podpora vo výbere materiálu a služieb podľa vlastných predstáv; vedenie referenčných či informatívnych rozhovorov s deťmi a ich opatrovníkmi s identifikáciou a výberom materiálov a služieb podľa ich záujmov, potrieb a schopností; rešpektovanie práva užívateľov na prezeranie bez ohľadu na vek a poskytovanie odpovedí na otázky bez posudzovania; asistovanie a inštruktáž detí pri vyhľadávaní a zbere informácií; porozumenie a využívanie vyhľadávacích stratégií pre potreby získavania čo najširšej ponuky zdrojov pre deti; zber a uchovávanie informácií o komunitných zdrojoch; spolupráca s oddelením zaoberajúcim sa katalogizáciou, indexovaním a klasifikáciou pre zaistenie

jednoduchšieho prístupu detí k materiálom; podpora využívania knižničných služieb a materiálov prostredníctvom rozličných nástrojov.

6. **Tvorba programov:** tvorba, propagácia, prezentácia a vyhodnocovanie pestrého programu pre deti všetkých vekových kategórií, založeného na vývojových špecifikách a záujmoch detí; hľadanie a využívanie kvalifikovaných ľudí pri tvorbe programu a prezentácii informácií; príprava programu s ohľadom na potreby komunity a ciele knižnice; tvorba programu a služieb pre rodičov, opatrovníkov a ďalších skupín dospelých pracujúcich s deťmi.
7. **Obhajoba, PR a networking:** využívanie efektívnych techník PR a médií s cieľom rozširovania povedomia a podpory knižničných a informačných potrieb detí; posudzovanie potrieb, názorov a požiadaviek detí pri formovaní knižničných služieb; zabezpečenie úplného prístupu detí ku knižničným materiálom, zdrojom a službám; spolupráca s ostatnými agentúrami slúžiacich deťom, vrátane ďalších knižníc, škôl a iných komunitných inštitúcií; obhajoba vyššej kvality knižničných služieb pre deti prostredníctvom správy knižnice.
8. **Odbornosť a profesionálny rozvoj:** uznanie detského knihovníctva ako súčasť knihovníctva; prehľad o aktuálnych trendoch a technológiách, problémoch a výskumoch v oblasti knihovníctva, vývoji dieťaťa, pedagogiky a ďalších príbuzných oblastí; schopnosť sebahodnotenia; znalosť a aplikácia etického kódu knihovníkov; rešpektuje a zachováva dôvernosť pri kontakte s užívateľmi; mentoring študentov knihovníctva, polo odborníkov a nových knihovníkov; zapojovanie sa do lokálnych, národných a medzinárodných profesionálnych organizácií pre posilnenie zručností, spoluprácu s ďalšími kolegami; pokračovanie v profesnom vývoji a využívanie vzdelávacích možností.
9. **Technológie:** ovládanie súčasnej modernej technológie pre potreby efektívnej komunikácie a prezentácie; získavanie vedomostí ohľadom nových technologických trendov a nástrojov; zapájanie technológií pri tvorbe programu pre deti a rodiny, a tiež pri poskytovaní referenčných služieb; podpora prístupu detí na Internet a k elektronickým informačným zdrojom.

Obrázok 3 Prehľad kompetencií detského knihovníka podľa Association for Library services to Children (2009)

ALSC popisuje širokú škálu kompetencií detského knihovníka, ktorá sa vzťahuje na celkovú prácu knihovníkov a menuje ako kompetencie vedúcich pracovníkov tak aj referenčných knihovníkov.

2.3.2 Metódy práce knihovníkov v detskom oddelení

Na dosahovanie uspokojivých výsledkov pri poskytovaní referenčných a ďalších doplnkových služieb, je kľúčovou podmienkou správny výber metódy práce s čitateľom. Dôraz sa kladie na vekové rozdelenie čitateľov a na ich vývojové špecifiká, ktoré výrazne rozdeľujú spôsoby práce najmä s detským čitateľom. Ďalšími rozlišovacími faktormi môže byť pohlavie, stupeň dosiahnutého vzdelania, záujmové oblasti alebo sociálna skupina. (Vášová, 1995)

Vášová (1995) rozdeľuje metódy práce knihovníkov s čitateľom do dvoch základných kategórií, na individuálne a skupinové metódy. Niektoré z menovaných metód môžeme klasifikovať ako individuálne, ale aj ako skupinové. Individuálna metóda znamená priamy kontakt knihovníka s jednotlivým čitateľom, pričom je považovaná za náročnú, ale účinnú. Zaradujeme k nej rozhovor s čitateľom, riadené čítanie, individuálny čitateľský plán, čitateľské listy, výpožičné služby, adresné informácie, bibliograficko-informačné služby, knihovnícko-bibliografická príprava, konzultačné služby a reprografické služby. Skupinové metódy pôsobenia na čitateľa sú metódy realizujúce sa na väčšom počte užívateľov a ich

špecifikom je potreba precíznej prípravy vopred. Patria medzi ne exkurzie, predčítania, besedy, diskusie, rozprávanie a výklad, prednášky, literárne matiné alebo literárne pásmo, lekcie knihovnícko-bibliografickej prípravy, čitateľské konferencie, zábavné formy práce, práce s dobrovoľníkmi a názorná propagácia v knižniciach. V nasledujúcich podkapitolách si popíšeme tie, ktoré sa týkajú práce knihovníkov s deťmi.

2.3.3 Individuálne metódy práce knihovníkov

Individuálne metódy možno rozdeliť na dve podskupiny. Prvou sú služby určené primárne deťom a mládeži, sú to metódy, ktoré sa v súčasnej dobe veľmi nevyužívajú a sú vhodnejšie pre menšie knižnice. Hovoríme o riadenom čítaní, individuálnom čitateľskom pláne a čitateľských listoch. **Riadené čítanie** a **individuálny čitateľský plán** sú veľmi podobné metódy, ich cieľom je viesť čitateľa prostredníctvom tlačených alebo online materiálov k neustálemu zlepšovaniu čitateľského výkonu alebo k preštudovaniu špecifickej odbornej tematiky. **Čitateľské listy** sú tiež časovo náročnou aktivitou, majú však veľa výhod. V súčasnosti by sa dali čitateľské listy často prirovnať k užívateľskému účtu na webových stránkach knižníc. Vďaka automatizácii už vo veľkej miere zanikla papierová forma interakcie knihovník - užívateľ, čo so sebou prináša množstvo výhod. Užívateľský účet vo väčšine prípadov obsahuje základné informácie o čitateľovi, jeho zoznam vypožičaných knihovníckych jednotiek, v niektorých prípadoch účty umožňujú ukladanie zoznamov knihovníckych materiálov a pod. Na webe sa dnes určite nachádza veľký potenciál k spracovaniu čitateľských listov, spolu s odporúčaniami na ďalšie čítanie, vyhodnocovanie prečítaného, interakcia knihovníka - užívateľa na diaľku, odporúčanie web stránok, prípadne iných elektronických zdrojov týkajúcich sa záujmov užívateľov a zároveň sa tým deti učia pracovať s rôznymi nástrojmi v elektronickom prostredí. Nevyhnutnou podmienkou pre všetky tri spomínané metódy je pedagogicko-didaktická znalosť, rovnako ako znalosť psychológie a špecifik jednotlivých vekových kategórií detí a mládeže.

Ako druhú skupinu individuálnych metód by sme mohli určiť základné knihovnícko-informačné služby poskytované vo všetkých knižniciach, pričom primárnym príjemcom týchto služieb nie sú deti, ale hlavne dospelí. Metódy ako rozhovor, konzultačná služba, bibliograficko-informačná služba a knihovnícko-bibliografická služba sú veľmi podobné a v niektorých aspektoch sa navzájom prelínajú. Ide najmä o poskytnutie základných alebo špecifických odborných informácií užívateľom na vyžiadanie, zoznámenie so základným fungovaním knižnice, poskytovanie podpory pri vyhľadávaní odborných tém, propagácia

prostredníctvom letákov, výstav a pod. Detský čitateľia využívajú hlavne metódu **rozhovoru** pri prvom vstupe do knižnice, kedy sa zoznamujú s novým prostredím, rozložením fondu, paletou ponúkaných služieb a knižničným poriadkom. Ďalej tiež využívajú **konzultačné služby**, kde prostredníctvom vedeného rozhovoru získavajú potrebné informácie ohľadom uloženia fondu alebo všeobecných informácií. **Knižnícko-bibliografická príprava** je dôležitá z pohľadu podpory informačnej gramotnosti a jej podstatnou úlohou je detského užívateľa naučiť správne a efektívne vyhľadávať, rozlišovať rôzne uloženie a klasifikáciu fondu knižnice a pracovať s knižničným fondom. Za zmienku stoje tiež **reprografické služby**, ktoré sú v ponímaní Vášovej (1995) nielen kopírovacie služby, ale zahŕňajú celú skupinu technického vybavenia knižnice. Dnes to znamená oveľa širšiu škálu ako napríklad počítače, 3D tlačiarne, skenery, CD a DVD prehrávače, e-čítačky a pod.

2.3.4 Skupinové metódy práce knihovníkov

Pre skupinovú prácu s čitateľom je typické, že má svoju tému, zameranie a cieľovú skupinu, pre ktorú je určená. Programy pre skupiny sú väčšinou tiež určené nielen užívateľom knižnice, ale aj ostatným potenciálnym užívateľom a odlišujú sa v závislosti od toho, v akom type knižnice sú usporiadané, napr. odborná, školská, mestská apod.. Príprava takýchto podujatí je pre knihovníkov časovo aj kapacitne náročná, ale konečný výsledok je pridanou hodnotou v dnešnom trende komunitných knižníc slúžiacich svojej komunite. Pri skupinových metódach môžeme tiež rozlíšiť dve skupiny metód práce knihovníkov, a to na komplexné programy a na metódy dopĺňajúce tieto programy.

Komplexnými programami, ktoré zo skupinových metód práce knihovníkov môžeme využiť pri práci s deťmi sú **exkurzie**, ktoré sú v závislosti od veku detí/mládeže prispôbené ich doterajšej znalosti knižnice. Pre deti mladšieho školského veku je typické usporiadanie exkurzie po knižnici pri nástupe do prvej triedy, kde sa dozvedia o jej základných pravidlách, všetkých službách a zdrojoch, ktoré im ponúka a v ideálnom prípade naviaže na ďalší program v budúcnosti. Ďalej **rozprávania**, ktoré môžu byť vedené knihovníkmi, ale aj inými profesionálmi ako spisovateľmi alebo hercami. **Zábavné formy práce** otvárajú široké možnosti tvorivosti knihovníkov. Môže sa jednať o súťaže, tvorivé dielne, a iné hravé formy propagácie knižničných služieb a čítania. **Besedy, výklady, prednášky, literárne pásma a knižnícko-bibliografické lekcie** sú typické pre deti staršieho školského veku a mládež.

Druhú časť skupinových metód tvoria dopĺňajúce metódy, a to predčítanie, diskusia a práca s dobrovoľníkmi. Všetky tieto metódy môžu pôsobiť aj ako samostatné metódy, ale

väčšinou ich vidíme ako doplňajú iné formy, napr. besedy, prednášky, zábavné formy práce a rozprávanie. **Predčítanie** je vhodnou metódou pri najmenších deťoch až žiakov 1. - 2. triedy základnej školy a so stúpajúcim vekom je tiež nevyhnutné zvyšovať úroveň predčítavajúceho. Je výborným doplnením diskusií o knihe alebo pri súťažiach. **Diskusia** sa uplatňuje hlavne pri starších deťoch a mládeži. **Prácu s dobrovoľníkmi** nevyužívajú všetky knižnice, pretože nie je poriadne legislatívne ukotvená. Dobrovoľníci sa v knižniciach môžu zapájať rôznymi spôsobmi, napr. pomáhať pri tvorbe a realizácii programu, pri vedení rôznych klubov, ale aj pri práci s knihovníckym fondom.

2.4 Zhrnutie

Detské oddelenie v knižnici má svoje špecifiká rovnako ako samotní knihovníci, ktorí v ňom pracujú. Býva súčasťou verejnej knižnice a už na prvý pohľad sa odlišuje od ostatných oddelení svojim vzhlľadom a zložením fondu. Medzi ich užívateľov patria najmä deti všetkých vekových kategórií a ich rodičia, opatrovníci a iní dospelí, zaujímaví sa o detskú literatúru. S ohľadom na vekové špecifiká detí, im knihovníci prispôbujú výber tlačených a digitálnych materiálov, ďalej im poskytujú znalosti rôzneho druhu, podporujú rozvoj čitateľskej a informačnej gramotnosti detí a šíria povedomie o kultúre, rozvíjajú zručnosti v efektívnom využívaní knižnice, poskytujú prístup k novým technológiám a vedú deti k ich správne mu využívaníu.

Súčasný posun k znalostnej spoločnosti privádza aj knižnice k zmenám v systéme fungovania, v službách a v spôsobe práce knihovníkov. Pri zmenách spôsobu práce knihovníkov hovoríme o pozmenenej pracovnej náplni, ktorá vedie aj k zmene nárokov kladených na knihovníkov. Veľké nároky sú kladené na znalosti z viacerých odborov ako je psychológia, pedagogika a ďalšie interdisciplinárne odbory. Knihovníci v detskom oddelení musia okrem svojho fondu a jeho efektívneho využívania, poznať aj svojich užívateľov, rozdelenie vekových kategórií detí a ich špecifiká, spôsob komunikácie s nimi. Detskí knihovníci sa často ocitajú v role učiteľov, či už pri prvej návšteve užívateľa, ktorému vysvetľujú základné pravidlá využívania knižnice a jej zdrojov alebo pri plánovaných vzdelávacích podujatiach, ako sú lekcie, prednášky, besedy. Predpokladom k zvládnutiu vzdelávacej funkcie musí knihovník disponovať sadou zručností a kompetencií. Odborné školy a ďalšie dovzdelávanie knihovníkov sa týmto trendom snaží v súčasnej dobe prispôbiť.

Knihovník detského oddelenia má svoje zručnosti a kompetencie ešte o niečo špecifickejšie vďaka niekoľkým kategóriám detských čitateľov. Veľký tlak sa na nich kladie aj z pohľadu zatriktívnenia knižnice pre začínajúcich užívateľov, ich získanie a udržanie. Cieľovou skupinou sú okrem detí aj ich rodičia alebo ďalší opatrovníci. Detský knihovník by mal disponovať hneď niekoľkými osobnými a odbornými zručnosťami a rovnako je preňho, v závislosti od pozície, ktorú v knižnici zastáva, pripravený aj kompetenčný rámec, ktorý čiastočne splňa, prípadne počas svojej profesionálnej dráhy systematicky doplňa.

Pri práci s detským čitateľom knihovníci využívajú súbor metód, ktorý sa prispôsobuje veku a potrebám užívateľov. Vo všeobecnosti možno tieto metódy rozdeliť na individuálne a skupinové. Niektoré individuálne metódy sú časovo náročnejšie, aplikovateľné len v menších knižniciach a v dnešnej dobe málo využívané. Na druhej strane však medzi individuálne metódy zaraďujeme aj referenčné služby, ktoré sú samozrejmosťou. Skupinové metódy sú zamerané na vzdelávanie a kultúrne obohatenie užívateľov a ich typickým znakom je príprava témy, obsahu a zameranie na vekovú kategóriu vopred. Tieto metódy sa tiež najčastejšie zameriavajú na podporu a rozvoj čitateľskej gramotnosti. V súčasnosti metódy práce s detským čitateľom zásadne ovplyvňujú aj moderné technológie, ktoré je potrebné čo najefektívnejšie využívať.

Všetky vyššie menované poznatky o špecifikách detského oddelenia a o zručnostiach, kompetenciách a metódach práce detských knihovníkov sú nevyhnutné pre skutočnú podporu čitateľskej gramotnosti detí a šírenie osvedy medzi dospelými. V ďalšej kapitole si priblížime zahraničné organizácie a vybrané zahraničné aktivity na podporu čitateľskej gramotnosti u detí a mládeže.

3 Podpora čitateľskej gramotnosti detí v zahraničí

Čitateľská gramotnosť nesie veľký význam aj v zahraničí. Početné medzinárodné aj národné výskumy poukazujú na jej nevyhnutnosť pre ďalší osobný a akademický rozvoj jedinca. Vďaka tomu vznikajú organizácie a iniciatívy na jej podporu, ktoré spájajú odbornú verejnosť, vrátane knihovníkov. Ďalšou dôležitou súčasťou podpory čitateľskej gramotnosti sú zahraničné aktivity, v podobe súťaží, kampaní a programov, často organizované pod záštitou organizácií alebo knižníc. V nasledujúcej kapitole si vymenujeme niekoľko najväčších a najznámejších organizácií na podporu čitateľskej gramotnosti u detí a priblížime vybrané zahraničné aktivity organizované knihovníkmi.

3.1 Zahraničné organizácie

Na národnej aj medzinárodnej úrovni existuje niekoľko organizácií, ktoré poskytujú spoločnú platformu a podporu pre rozvoj knihovníckych služieb pre detských čitateľov. Okrem podpory služieb detským čitateľom sa sústreďia aj na podporu vzdelávania detských knihovníkov, ich prepojenie a organizáciu konferencií, ktoré sú miestom stretnutia odborníkov a zdieľania výsledkov práce.

3.1.1 Association for Library Service to Children

Najväčšou organizáciou tohto typu na svete, ktorá spája vyše 4000 profesionálov z oblasti knižníc pre deti a mládež, je Association for Library Service to Children (ALSC). Už od roku 1941, ako súčasť American Library Association (ALA), spája odborníkov a pomáha im pri tvorbe programov a v ďalšom vzdelávaní. Asociácia má vlastný výbor zložený z 13 členov a na jej čele je prezident, v súčasnosti ním je Betsy Orsburn. (About ALSC, 2016)

Na ich webových stránkach³ nájdeme sekciu pre podporu a obhajobu knižníc pre deti, ktorá napomáha pochopiť a využívať obhajobu knižníc pri interakcii s užívateľmi, rodinou, priateľmi, kolegami a nadriadenými. Na stránkach ALSC tiež nájdeme granty, ocenenia, publikácie a vlastný časopis *Children and Libraries* vychádzajúci štyrikrát do roka. Pre organizáciu sú dôležité aj pravidelné konferencie a stretnutia, rovnako ako udržiavanie vzťahov s inými organizáciami na národnej a medzinárodnej úrovni. Na svojich stránkach ponúkajú širokú škálu odporúčaní na webové stránky pre deti, roztriedených do rôznych

³<http://www.ala.org/alsc/>

skupín ako napr. zvieratá, história a biografia, matematika a počítače, apod. Ponuka online vzdelávania knihovníkov je v podobe platených kurzov a živých webinárov zdarma, ktoré archivujú a pre nečlenov sprístupňujú za poplatok. V časti profesionálnych nástrojov ponúkajú knihovníkom na výber širokú škálu, od rôznych zoznamov kníh, stránky venované pregramotnosti, štandardom, digitálnym zdrojom až po programy a služby pre deti a mládež.

3.1.2 Libraries for Children and Young Adults

International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA) má sekciu podporujúcu poskytovanie knihovníckych služieb a čítania u detí a mládeže, s názvom Libraries for Children and Young Adults Section. Jej hlavným cieľom je podpora medzinárodnej kooperácie na poli knihovníckych služieb pre deti a mládež, výmeny skúseností, výskumov a vzdelávanie. Medzinárodná spolupráca je zdôraznená stálym výborom, zloženým z profesionálov z celého sveta. V súčasnej dobe je na čele výboru Ingrid Bon z Holandska. (About the Libraries for Children and Young Adults Section, 2015)

Na svojich webových stránkach⁴ uverejňujú aktuálne novinky z oblasti knižníc pre deti a mládež, vlastné publikácie, stretnutia a konferencie. Súčasťou webu je aj sekcia Projektov, kde sú zobrazené tri aktuálne projekty tejto organizácie. Samozrejmosťou je aj prezeranie starších projektov a ich výsledkov. Prvým aktuálnym projektom je *Odporúčané postupy knihovníckych služieb pre deti a mládež* (Best Practices for library services for children and young adults), ktoré zahŕňajú rôzne podujatia, propagáciu čítania, kampane, možné partnerstvá, inovatívne využívanie knihovníckeho priestoru a iné aspekty knihovníckych služieb. Tento projekt, zložený z dvoch častí, poskytuje zoznam videí na YouTube predstavujúcich celú radu opatrení a nápadov, a následne v druhej časti predstaví zoznam príkladov webových stránok. Druhým aktuálnym projektom sú *Sesterské knižnice pre čítanie detí a mládeže* (Sister Libraries for children's & young adult's reading), ktorý sa snaží spájať detské knižnice do partnerstiev za účelom výmeny skúseností, spolupráce a tvorby spoločného programu na podporu čitateľskej gramotnosti detí a mládeže. Pozitívom v tomto projekte je, že zapojené knižnice nemusia byť členmi IFLA. Posledným aktuálnym projektom je *Svet prostredníctvom obrázkových knižiek* (The World through picture books), ktorého cieľom je vytvorenie anotovaného zoznamu obrázkových knižiek z celého sveta doporučených knihovníkmi. (Projects, 2016)

⁴<http://www.ifla.org/libraries-for-children-and-ya>

3.1.3 The International Board on Books for Young People

The International Board on Books for Young People (IBBY) je ďalšia nezisková organizácia, ktorá svojou sieťou po celom svete propaguje knižnú kultúru u detí. Založená bola v roku 1953 vo Švajčiarsku a je súčasťou organizácií UNESCO a UNICEF, pričom svoje zastúpenie má aj v Čechách a na Slovensku. Medzi svoje ciele kladie dostupnosť kníh pre deti, šírenie kvalitnej detskej literatúry a podporu všetkých, ktorí sa angažujú v detskej literatúre ako napríklad ilustrátori, vydavatelia, učitelia, ale aj knihovníci. IBBY je vedená výkonný výbor na čele s prezidentom, ktorým je v súčasnosti Belgičan Wally De Doncker (About IBBY).

Ich internetové stránky⁵ slúžia hlavne pre informatívne účely ohľadom ich činnosti po celom svete, kongresov a ocenení. Je tiež vydavateľom časopisu *Bookbird*, ktorý vychádza štvrťročne a každý rok na Medzinárodný deň detskej knihy vyberá jednu krajinu, ktorá má na starosti celkový sponzoring, vrátane výberu témy a tvorby materiálu.

3.1.4 Ďalšie zahraničné organizácie

International Literacy Association (ILA) je medzinárodná organizácia spájajúca viac ako 300 000 odborníkov na gramotnosť z celého sveta už vyše 60 rokov. Ich hlavným cieľom je podpora gramotnosti prostredníctvom vzdelávania odborníkov, vydávania odborných publikácií, organizácie konferencií, podpory medzinárodných projektov o gramotnosť, zavádzaním štandardov v tomto odbore a spoluprotvorby webu ReadWriteThink ponúkajúcu širokú škálu informačných zdrojov pre túto komunitu odborníkov. Na čele organizácie je predstavenstvo s prezidentom, ktorým je v súčasnej dobe William Teale. (About us, ©1996-2016) Ich jasnou víziou je gramotnosť ako základ vzdelávania a pre jeho podporu vidia ako nevyhnutnosť, prepojiť odborníkov výskum z tejto oblasti. Na ich webových stránkach⁶ nájdeme informácie ohľadom konferencií a ďalších udalostí, informácie o projektoch organizovaných po celom svete, oceneniach a pod. Dôležitou časťou je získavanie zdrojov, v ktorej nájdeme zoznam časopisov, kníh, štandardov a ďalšie doplňujúce zdroje informácií ako zoznamy kníh a blog. Vlastný časopis *Literacy Today*, vydávaný každý druhý mesiac, je určený členom tejto organizácie.

⁵<http://www.ibby.org/>

⁶www.literacyworldwide.org

Reading Is Fundamental je organizácia podporujúca gramotnosť prostredníctvom kníh. Vznikla v roku 1966 v USA a v súčasnej dobe na jej čele stojí novozvolená prezidentka Alicia Levi. Ich cieľom je podpora detí v učení a v rozvoji čitateľskej gramotnosti prostredníctvom dostupnosti kvalitných kníh. (About us) Na ich webových stránkach⁷ nájdeme množstvo nápadov na prácu s detským čitateľom rôzneho veku, napríklad ako motivovať deti k čítaniu, príklady aktivít a hier, zoznamy kníh s rôznym tematickým zameraním či aplikácie a e-knihy.

3.2 Príklady zahraničných aktivít knižníc

Zahraničné aktivity knihovníkov je dobré šíriť a propagovať v rámci skvalitňovania služieb v našich knižniciach. Knihovníci sa o nich majú možnosť dozvedieť nielen prostredníctvom konferencií alebo webových stránok medzinárodných organizácií, ale aj exkurziami do zahraničných knižníc. V nasledujúcej podkapitole si vymenujeme niekoľko knižníc a ich aktivity na podporu čitateľskej gramotnosti detí mladšieho školského veku. Ako vzorku sme vybrali príklady krajín, ktoré sa v poslednom výskume PIRLS v roku 2011 umiestnili s výsledkami na prvých piatich miestach. Čerpali sme z výsledkov v oblasti čítania pre literárne a informačné účely. (International Student Achievement in the PIRLS Reading Purposes and Comprehension Processes, 2012)

3.2.1 Hong Kong SAR

Sieť verejných knižníc s názvom The Hong Kong Public Libraries má po celom Hong Kongu 69 kamenných knižníc a 12 bibliobusov. Sú spojené automatizovaným informačným systémom a vo svojom fonde má 14,15 mil. knihovníckych jednotiek. Jej ústredná knižnica bola otvorená v roku 2001, plní funkciu administratívneho ústredia a informačného centra a je najväčšou verejnou knižnicou v Hong Kongu. (Introduction, 2016)

Pre deti majú tieto knižnice pripravenú špeciálnu webovú stránku⁸, ktorá zoznamuje nielen ich, ale aj rodičov a širokú verejnosť so všetkými možnosťami, ktoré knižnice deťom ponúkajú. Stránka je jednoduchá, zároveň hravá a farebná, ponúka ľahkú orientáciu pre deti aj dospelých a ponúka vyčerpávajúce množstvo informácií s relevantnými odkazmi na ďalšie stránky. Samozrejmosťou v ponuke je katalóg a elektronické informačné zdroje, ďalej tam

⁷<http://www.rif.org/>

⁸<https://www.hkpl.gov.hk/en/kids/index.html>

nájde knižnicke aktivity, čitateľský program, rodinný čitateľský klub, zoznamy na čítanie a to najlepšie z programov.

Medzi hlavnú knižnicu aktivitu patrí storytelling pre deti, teda rozprávanie príbehov. Pomocou rozprávania príbehov, interaktívnych hier a recitovania prózy sa snažia prehĺbiť vzťah k čítaniu u detí. Podujatia sa konajú v jednotlivých knižniciach približne jedenkrát do týždňa, trvajú stále hodinu a sú určené deťom predškolského, ale aj mladšieho školského veku a ich rodičom. Rozprávania sú vedené tútormi, ktorí musia preukázať relevantné skúsenosti v oblasti pedagogiky a v organizovaní podobných podujatí. (Library Activities, 2014)

Čitateľský program alebo klub si za cieľ kladie vyvolať u detí a mládeže záujem o čítanie, zlepšovať čitateľské zvyky, rozširovať ich znalosti, podporiť rozvoj a používanie jazyka a nabádať rodičov k spoločnému čítaniu s deťmi. Cieľovou skupinou sú od detí zo škôlky až po deti staršieho školského veku. Členom tohto programu sa môže stať len užívateľ knižnice s platným preukazom, pričom sa môže prihlásiť sám alebo je nominovaný svojou školou či inou organizáciou. Každý člen dostane knihu záznamov, kde si značí svoj čitateľský pokrok rovnako ako vypožičané knihy, či už tlačené alebo v elektronickej podobe. Knihy záznamov členovia programu odovzdávajú po uplynutí jedného roka a výmenou dostanú novú na ďalší rok. Súčasťou je mnoho čitateľských aktivít a ocenení, ako napríklad čitateľský certifikát po prečítaní určitého množstva kníh. Zaujímavé je, že každá aktivita má zároveň po splnení vymyslené aj určité ocenenie, čo podporuje snahu detí. Dieťa, ktoré sa podelí o svoju radosť z čítania, môže byť knižníkom doporučené na ocenenie "Hviezda mesiaca", ktoré je zverejnené v informačnom bulletinu programu. Každý člen, ktorý ostatným členom odporučí nejakú knihu na čítanie, prostredníctvom na to vyhradeného formulára, získa malý suvení. 20 najaktívnejších členov, pravidelne navštevujúcich mesačné stretnutia programu, získajú ocenenie v podobe medaily. (Reading Programme, 2014)

Na podporu spoločného čítania rodičov a detí vznikol Rodinný čitateľský klub. Cieľovou skupinou sú deti predškolského veku až mladšieho školského veku a ich rodičia. Aktivity zahŕňajú pravidelné stretnutia, na ktorých sa konajú rôzne interaktívne aktivity a účastníci využívajú širokú škálu materiálov ako tlačené a elektronicke knihy, noviny, časopisy a multimédiá. Súčasťou klubu je webová diskusia a popri pravidelných stretnutiach sú organizované ďalšie workshopy a čitateľské debaty. Každý člen s aspoň 75% dochádzkou nakoniec získa certifikát. (Family Reading Club, 2015)

Sekcia zoznamy na čítanie je rozdelená do niekoľkých tematických častí, ktoré ponúkajú zoznam kníh súvisiacich s danou tematikou. Zoznam kníh je možné stiahnuť v pdf verzii a na stránkach sú vyobrazené obaly kníh na policiach. Témy sú odborne zamerané a týkajú sa histórie, ale aj ďalších tém, ktoré deti zaujímajú, ako napríklad vesmír, športy, životné prostredie, dokonca je tam zoznam literatúry zameraný na čítanie rodičov s deťmi. (Reading Lists, 2015)

Ďalšou aktivitou na podporu čitateľstva je Letný čitateľský mesiac, počas ktorého sa organizujú súťaže, tematické výstavy, kultúrne podujatia, semináre a workshopy, rozprávania zamerané na rodičov s deťmi apod. Každý rok má čitateľský mesiac svoju tému a knižnice vytvárajú aj knižného sprievodcu o tlačených a elektronických zdrojoch, ktoré knižnice na túto tému ponúkajú. (All Events, 2014) Knižnice tiež organizujú literárne programy, ktoré sú však určené najmä starším deťom, mládeži a dospelým. Pre deti sú zamerané workshopy zamerané na písanie a interpretáciu, ale rovnako sa môžu zúčastniť literárnych sedení s rozmanitou tematikou a literárnych výstav. (All Events, 2016)

Vďaka anglickej verzii webových stránok Verejných knižníc Hong Kongu sme mohli nahliadnuť do ponúkaných aktivít podporujúcich čitateľskú gramotnosť detí. Veľkým pozitívom je špeciálna stránka knižníc určená a prispôbena priamo pre deti. Nájdeme na nich hlavné aktivity, do ktorých sa deti spolu s rodičmi môžu zapájať. Na podujatiach môžeme vidieť, ako si knižnice v Hong Kongu uvedomujú vplyv rodičov na čítanie svojich detí. Rodičom ponúkajú priestor vo všetkých aktivitách a dokonca je pre nich vyhradený aj špeciálny čitateľský klub. Ďalším zaujímavým postrehom je plné využitie leta, ako obdobia kedy majú deti v školách prázdniny a viac času na návštevu knižníc. Okrem spomínaného Letného čitateľského mesiaca, ktorý prebieha celý august, je predchádzajúci mesiac venovaný Literárnemu festivalu, tiež plného podujatí, súťaží a výstav.

3.2.2 Ruská federácia

Ruská štátna detská knižnica v Moskve, založená v roku 1969, je najväčšou knižnicou pre deti na svete. Slúži ako kultúrne a vzdelávacie centrum nielen pre deti a ich rodičov, ale aj pre odborníkov zaoberajúcich sa výskumom oblastí pedagogiky, psychológie a sociológie detského čitateľa. Priestory knižnice sú špeciálne navrhované na rôzne druhy podujatí, od čitateľských klubov, hudobných podujatí, výstav až po odborné kabinety. (About the library, ©2005-2016)

Knižnica organizuje každý rok na začiatku jesenných prázdnin festival ruských detských kníh, ktorý je zameraný ako na deti, ich rodičov, knihovníkov, učiteľov, tak aj na všetkých, ktorí sa podieľajú na vzniku týchto kníh, teda autorov, ilustrátorov, vydavateľov, novinárov a kritikov. Počas festivalu sa konajú workshopy, semináre, diskusie a prezentácie tlačených aj elektronických kníh. Zásadnou súčasťou je aj výstava detských kníh z celého Ruska, kde sú okrem nových a znova vydaných klasických detských kníh, vystavované aj odborné publikácie zaoberajúce sa touto témou. (Festival of Russian children's books, 2016)

Knižnica organizuje tzv. literárne výpravy, ktoré sú určené pre skupiny detí, prihlásiť sa môžu triedy alebo aj jednotlivci. Každá výprava má svoju tému, ktorou môže byť jeden autor, krajina alebo aj historické obdobie. V knižnici sú rozmiestnené jednotlivé zastávky, na ktorých ich čakajú rôzne zadania, ktoré musia plniť a cieľom je zaujať ich príbehmi natoľko, aby si ich neskôr aj sami vyľadali. (Library quests, ©2005-2016)

Ďalšími projektami na webových stránkach www.rgdb.ru, ktoré knižnica pre deti ponúka sú tematické oslavy narodenín podľa preferencií dieťaťa; projekt "*Ahoj sused*", ktorý zoznamuje všetkých účastníkov s ruskou kultúrou, folklórom, zvykmi a históriou Ruska; ďalšie doplnkové vzdelávanie detí podľa rôznych tematických okruhov. Knižnica organizuje aj Národnú charitatívnu kampaň pre knižnice, kde má ktokoľvek možnosť kúpiť a darovať knižnici detské knihy. Darovanie je možné osobne alebo objednať knihy vzdialene pomocou internetu, pričom každá zapojená knižnica má zoznam kníh, ktoré by nutne potrebovali. (About the project, ©2005-2016)

Deti vo veku od 7 do 12 rokov majú vlastnú časť na stretávanie a organizáciu programov. Tvorba aktivít je pre ne rozdelená do niekoľkých skupín. Prvú skupinu tvoria aktivity na rozvoj čitateľskej gramotnosti, ďalej ešte rozdelené pre deti od 5 do 9 rokov, od 10 do 14 rokov a rodičov s deťmi. Pre menšie deti je čítanie poňaté hrovou formou spojené s posluchom, následným kreslením a diskusiou. So staršími deťmi sa texty rozoberajú na vyššej úrovni, rozoberá sa zmysel textu, autorov zámer apod. Dvakrát mesačne majú možnosť sa do aktivít spolu s deťmi zapojiť aj rodičia, s ktorými sa okrem čítania, diskusie vybraných kníh, organizujú aj rôzne hry a ďalšie kreatívne aktivity. Druhú skupinu aktivít v tejto knižnici tvoria aktivity na ďalší rozvoj popri čitateľskej gramotnosti. Programy sú zamerané na rozvoj estetiky, literatúry a kultúrneho čítania hrovou formou. Patrí sem napríklad rodinný mediaklub, kde sa pozerajú filmy, klub filozofov, mýty sveta apod. Tretiu skupinu tvoria tvorivé aktivity, kde je napríklad zahrnutá akadémia detskej kreativity, publikovanie kníh

a divadelné štúdio Marina. Ďalšími skupinami sú aktivity zamerané na odbornejšie témy, cudzie jazyky a stolné hry. (Studio for children from 7 to 12 years, ©2005-2016)

Koncept Ruskej štátnej detskej knižnice je obrovský a zahŕňa všetky dôležité aspekty detského čítateľstva, ktoré sú dôležité pre rozvoj čítateľskej gramotnosti a posilnenia prestíže čítania. Okrem bežných knihovníckych služieb je knižnica zároveň aj kultúrnym centrom pre deti a ich rodičov, rovnako ako miestom pre odborný rozvoj v oblasti detského čítateľstva. Programy pre deti a ich rodičov sú často plánované počas víkendov, aby sa ich mohli zúčastniť a strávili príjemnú sobotu alebo nedeľu v knižnici. Navyše sú programy pripravované s asistenciou psychológov a pedagógov, špecializujúcich sa v tejto oblasti. Tematicky sú programy zameriavané tak, aby sa deti kreatívne rozvíjali, získali schopnosti kritického myslenia, zároveň sa niečo nové naučili a vracali sa ku knihám, aj po odchode z knižnice. Zaujímavým podujatím je tematická oslava narodenín detí. Ak to má knižnica vo svojej ponuke na oficiálnych webových stránkach s množstvom tém, ktoré majú predpripravené, usudzujeme, že je to využívaná služba, čo len dokazuje, že deti sú zvyknuté tráviť svoj voľný čas v knižnici a robia to s radosťou.

3.2.3 Fínsko

Fínsko je známe svojím rozvinutým systémom knihovníctva a napredujúcimi informačným technológiám. Ako reprezentanta verejných knižníc v tejto krajine sme zvolili sieť knižníc v okolí hlavného mesta, Helsinky, ktoré sa volá Helsinki Metropolitan Area Libraries. Skladá sa zo štyroch mestských knižníc: Helsinki, Espoo, Kauniainen a Vantaa. Pod skratkou HelMet, má toto zoskupenie jednotné webové stránky⁹, ktoré sú zároveň najpoužívanejším knižničným webom v krajine. V sieti knižníc so 63 pobočkami pracuje 900 knihovníkov a informačných pracovníkov a vo svojej zbierke majú 3,4 mil. položiek (Info).

V sieti HelMet je niekoľko detských pobočiek a tzv. Children's Land (Sello Library), ktorý je plný technológií ako počítače, iPad, Wii U a Play Station 4 pre deti. Každý piatok sa tu usporadúvajú filmové premietania pre deti. Pre uistenie, že každé dieťa dostane priestor zahrať sa v tomto oddelení, majú deti prepožičanú hru na limitovaný čas, jednu hodinu na deň. Netýka sa to stolných hier, ku ktorým je prístup neobmedzený. Navyše je každý deň vyhlásená hra dňa na Wii U a Play Station 4, ktorá sa hrá počas celého dňa, čím je zjednodušená a urýchlená výmena detí u hier. Navyše sa stolné aj počítačové hry môžu

⁹<http://www.helmet.fi>

požičiavať na domov. Vďaka takémuto otvorenému prístupu k moderným technológiám je možná efektívnejšia výuka k mediálnej gramotnosti. (Games and computers in Children's Land, 2016) Okrem toho sú detské oddelenia koncipované pre deti tak, aby sa tam cítili príjemne a pohodlne. Od tichého kúta s pohodlnými vakmi na sedenie a pre pokojné čítanie, až po bábiky, autá a iné hračky pre menšie deti. (Busy times at the Sello children's library, 2013)

Medzi udalosťami zacielenými na detského čitateľa sú pravidelné stretnutia s názvom Children's Thursday pre deti od 0 do 6 rokov a ich rodičov. Program, ktorý sa tematicky mení každý týždeň zahŕňa hlasné čítanie, spievanie a rýmovanie, predstavenia a pod. (Events, 2016) Zaujímavým spôsobom rozvoja gramotnosti detí je pes Börje, ktorého si deti môžu zarezervovať na 15 minút a čítať mu nahlas. Je trénovaný organizáciou R.E.A.D. (Reading Education Assistance Dogs) s cieľom zvýšiť čitateľskú gramotnosť a získania väčšej sebaistoty pri hlasnom čítaní. Je určený hlavne pre deti školského veku, ale predčítať vycvičenému psovi môžu prísť aj dospelí a seniori. (Library's services, 2014) Ďalšími udalosťami na prilákanie detí do knižnice sú výstavy, tzv. Friday Fuss s meniacim sa programom pre deti a mládež, pomoc pri domácich úlohách a stretnutie rodičov s deťmi z poľsky alebo arabsky hovoriacich rodín. (Events, 2016)

Fínske knižnice zameriavajú svoju pozornosť najmä na moderné technológie, pritom však nezabúdajú na silu čítania. Deti sa snažia prilákať na rôzne činnosti, pričom kladú dôraz na čitateľskú aj mediálnu gramotnosť a rozvíjajú ich vďaka zaujímavému programu, a jasne daným pravidlám. Častokrát sa ponúkané programy sústredia na to, aby deti v knižnici trávili, čo najviac času, či už pri hraní hier alebo robení domácich úloh. Zároveň tu vidieť aj zásadné postavenie verejnej knižnice ako komunitného centra.

3.2.4 Singapur

Verejné knižnice v Singapure fungujú pod záštitou National Library Board Singapur a majú aj jednotné webové stránky. Sieť verejného knihovníctva sa skladá z 26 knižníc rozmiestnených po celom Singapure. (About Public Libraries, 2016)

Pre deti do 12 rokov, ale aj pre ich rodičov a starých rodičov, organizujú niekoľko druhov programov. Na rozvoj čítania a jeho podporu sú určené početné programy čítania spojené s ďalšími aktivitami, napríklad dramatizácia príbehu, autorské čítania, profilovanie čitateľa, úvod do žánru beletrie a písania príbehu. Medzi pravidelné aktivity patrí storytelling, čitateľské kluby, programy skorej gramotnosti s aktívnym zapájaním rodičov. Počas

školských prázdnin majú knižnice pripravené programy čítania spojené s tvorivými dielňami, experimentami či vytváraním vlastných stolných hier. V rámci iniciatívy Read!Singapore boli vytvorené zoznamy kníh pre deti vo veku 7 až 14 rokov, ktoré sú zložené z rôznych žánrov, zahrňujúcich aj lokálnych autorov a všetky 4 oficiálne jazyky. Pre rodičov pripravujú knižnice špeciálne workshopy, ktoré sú zdarma a sústredia sa na rôzne aspekty detského čitateľstva. Sú to workshopy zamerané na posilnenie vzťahu rodiča s dieťaťom prostredníctvom čítania, na podporu vzdelávania a zámerného vedenia detí k čítaniu, a podpora rodičov pred nástupom ich detí do školy (Programmes for Children, 2016).

Centrálne knižnica má detské oddelenie, ktoré je prvou zelenou knižnicou na svete. Je pomenované ako My Tree House a v jej centre sa týči obrovský strom, ktorý je inšpirovaný knihou Kúzelný strom (Enchanted Tree) od autorky Enid Blyton (Blyton, 2003). Hlavným cieľom tohto designu je pritiahnúť deti k čítaniu a objavovaniu životného prostredia hravou formou, a rozširovanie environmentálnej gramotnosti detí. Celé oddelenie bolo postavené z ekologicky šetrných materiálov. Napríklad bolo použité energeticky úsporné LED osvetlenie a sadrokartónové priečky šetrné k životnému prostrediu. Strom je situovaný v centre oddelenia pre deti, ktorého imaginárne korene, v podobe rôzno-farebného koberca smerujú k policiam s knihami. Klenba stromu je zložená z vyše 3000 recyklovaných plastových fliaš, ktoré boli zozbierané z okolitých nákupných centier. Kmeň stromu je vyrobený z kombinácie hliníku, lepenky a mäkkej ocele, ktoré sú recyklovateľné. Okrem bohatej zbierky kníh v štyroch jazykoch, zloženej z beletrie, ale aj odborných knižiek, oddelenie pre deti ponúka aj e-čitateľský kiosk (E-Reading Kiosk) s e-knihami zameranými na životné prostredie a vzdelávacími hrami. Ďalšou zaujímavou súčasťou oddelenia je peň počasia (The Weather Stump), ktorý je vizuálnou inštaláciou a zobrazuje tri znaky počasia, a to teplotu, rýchlosť vetra a zrážky. Aktuálny stav počasia sa aktualizuje 24 hodín denne, každých 5 minút a je vyobrazený na pni stromu meniacou sa farebnou škálou. Strom znalostí (The Knowledge Tree) je interaktívnou inštaláciou pre deti, ktorého cieľom je prostredníctvom otázok a odpovedí upozorniť na náš vplyv na životné prostredie. V rámci podpory environmentálnej gramotnosti sú pre deti vedené programy v tomto duchu, organizujú sa výlety do záhrad a parkov. Oddelenie má k dispozícii aj oddychový kút pre deti a ich rodičov. (My Tree House, 2013) Pre lepšiu predstavu týchto priestorov vám v nasledujúcich obrázkoch názorne priblížime design My Tree Library v Singapore.

Obrázok 4 My Tree House (My Tree House, 2013)

Obrázok 5 Eko strom v centre detského oddelenia (My Tree House, 2013)

Obrázok 6 E-Reading Kiosk (My Tree House, 2013)

Obrázok 7 The Weather Stump (My Tree House, 2013)

Obrázok 8 The Knowledge Tree (My Tree House, 2013)

Verejné knižnice v Singapure prikladajú silný dôraz na vplyv rodičov na čítanie svojich detí. Okrem programu, určeného pre deti s rodinnými príslušníkmi, sú organizované aj workshopy zdarma, priamo pre samotných rodičov, ktoré sa zameriavajú na vysvetlenie základných aspektov detského čítateľstva, na budovanie pozitívneho vzťahu medzi rodičmi a deťmi prostredníctvom čítania, na možnosti podpory a rozvoja čítateľskej gramotnosti detí. Rovnako knižnice myslia na deti počas prázdnin a ponúkajú im tak priestor, kde môžu tráviť voľný čas, vyplnený kreatívnymi aktivitami rôzneho druhu. Centrálna knižnica so svojim špeciálnym dizajnom učí deti už od najmenšieho veku o dôležitosti ochrany a udržiavania životného prostredia interaktívnymi formami. Od tlačenej a e-knihy o životnom prostredí až po interaktívnu hru, sa snaží deťom priblížiť všetky aspekty ochrany prírody a vštepiť rešpekt

k svojmu okoliu. Jednotné webové stránky verejných knižníc, v rámci jednotného rozhrania National Library Board, sú koncipované jednoducho, prehľadne a informujú o všetkých typoch programu podľa vekových kategórií čitateľov.

3.2.5 Severné Írsko

Verejná knižnica mesta Dublin (Dublin City Library) je zložená zo siete pobočiek, ktoré majú vo svojej ponuke aj program pre deti. Rozdeľujú ho do štyroch základných kategórií, a to aktivity a podujatia, knihy a čítanie, počítače a prístup k Internetu a študijné zóny. (Children, [2016]) Čitateľskú gramotnosť detí podporujú aktivity a podujatia organizované knižnicami, rovnako ako knižné kluby. Súčasťou organizovaných podujatí sú výstavy, tematické týždne v knižniciach, recitály, rozprávania a jazykové skupiny pre rodičov a detí v japončine, španielčine apod. (Calendar Libraries, [2016]) Knižné kluby sú vedené v šiestich vybraných pobočkách, kde si členovia stále vyberú knihu, ktorú budú čítať a každé tri alebo štyri týždne sa stretnú a diskutujú o nich, pričom knihovníci im dopĺňajú informácie o autoroch a knihách (Book Clubs for Children, [2016]). Knižnica má aj svoj čitateľský blog, kde sa pridávajú aktuality a informácie o uskutočnených podujatiach. V spolupráci s Dublin UNESCO City of Literature, organizuje každý rok čitateľskú kampaň pre deti (Citywide Reading Campaign for Children), ktorá má za úlohu podporovať deti a ich čítanie pre radosť. Trvá od januára do marca a každý rok je ústredným bodom jedna vybraná kniha, ktorú jej autor prezentuje počas kampane osobne po pobočkách knižnice. (Citywide Reading Campaign for Children 2016, [2015])

Knižnice južného Dublinu (South Dublin Libraries) je zoskupenie 7 knižníc, ktoré ponúkajú knihovnícke služby v odľahlejšej časti mesta Dublin. Oddelenie pre deti je v centrálnej pobočke a súčasťou siete sú aj 4 mobilné knižnice, ktoré poskytujú napríklad aj službu dovozu domov. (Find a Library, [2016]) Knižnica si uvedomuje dôležitosť rozvoja gramotnosti pre celoživotné vzdelávanie. Na svojich webových stránkach rozlišuje niekoľko typov gramotnosti, ktorým sa venuje prostredníctvom knihovníckych služieb, organizovaných podujatí a aktivít. Rozlišuje pregramotnosť, začínajúcu, bežnú, rodinnú, počítačovú a digitálnu gramotnosť. Ako príklad rozvoja čitateľskej gramotnosti uvádza projekt Ready2Read, ktorý je dôležitý hlavne pre deti predškolského veku, kedy sa pripravujú na samotný proces čítania, zoznamujú sa s knihou a nakoniec každá dvojica rodič - dieťa získajú certifikát. V lete knižnica organizuje čitateľskú výzvu, aby podporila čítanie v období, kedy zvyknú deti, vďaka letným prázdninám, čítanie zanedbávať. Cieľom je prečítať 10 alebo viac

kníh a na tejto ceste im napomáhajú rôzne odmeny. Aktivita spájajúca opäť rodičov a deti má názov Bedtime Reading Club, a rodičov presúva do role knihovníkov. Chodia s deťmi aktívne každý týždeň do knižnice a pomáhajú im s výberom literatúry. (Literacy)

Pre deti funguje osobitná webová stránka, ktorá však už zrejme nebýva aktualizovaná. Jej neaktuálnosť vyhodnocujeme na základe chýbajúcich aktuálnych informácií ohľadom podujatí. Na druhej strane však ponúka zaujímavé odkazy, ako napríklad v sekcii pre pomoc s domácimi úlohami odkazuje na Britannicu a ďalšie webové adresy, ktoré pomáhajú pri vzdelávaní detí. Ďalej tiež obsahuje sekciu zoznamov kníh, kde okrem tematických zoznamov ponúka aj zoznamy kníh pre čitateľov podľa úrovne čítania (obrázkové knihy, knihy pre začínajúcich čitateľov, plynulých čitateľov a pod.). Stránky tiež poskytujú základné informácie o knižnici a jej pobočkách, prístup do katalógu a ku sťahovaniu kníh online.(Children's zone) Okrem vyššie spomenutých aktivít sú do programu knižníc zahrnuté aj tematické aktivity ako storytelling, výstavy a detský knižný klub (Events,[2016]).

Verejné knižnice v Írsku organizujú každoročne na celonárodnej úrovni letný čitateľský program s názvom Summer Stars in Public Libraries. Súčasťou zúčastnených knižníc sú aj dve, ktoré popisujeme vyššie. Všetky deti zaregistrované v tomto programe získajú čitateľskú kartu, za každú prečítanú knihu dostanú nálepkú, okrem toho sú pre ne počas programu pripravené rôzne ďalšie odmeny, ktoré majú za úlohu motivovať deti v čítaní. Do programu sa môže zaregistrovať akékoľvek dieťa zdarma a na záver sa organizuje vyhodnocovanie účastníkov spojené s oceňovaním. Oficiálna stránka¹⁰ zároveň slúži ako podpora čitateľskej gramotnosti detí. Rodičov a širokú verejnosť informuje o všetkých aspektoch čítateľstva, od vekových špecifik detí, tipov na podporu čítania, trendov v detskej literatúre až po zoznamy knižníc, doporučovanú literatúru podľa vekových kategórií detí a recenzie detských kníh. Webová stránka ponúka knihovníkom zoznam konkrétnych nápadov na aktivity pre deti v knižniciach a tiež zoznamy relevantných odkazov s presným popisom vekovej kategórie čitateľov, ktorých sa týkajú. (Summer Stars at Your Library, 2015)

Na základe dvoch preštudovaných verejných knižníc v Dubline usudzujeme, že knižnice prikladajú dôraz na rodinné aktivity a chápu autoritu rodiča ako zásadný faktor vplyvu na detské čítanie. Veľký dôraz pri kompozícii aktivít sa kladie na samotné čítanie, uvažovanie o čítaní, motivácia prečítať čo najviac kníh a doporučovanie kníh iným čitateľom.

¹⁰<http://www.librariesireland.ie>

Webové stránky boli miestami málo prehľadné a v niektorých prípadoch aj neaktuálne. Na druhej strane však boli stránky Libraries Ireland zdrojom cenných informácií, či už odborných alebo laických, ktoré jednoduchou formou zoznamovali s detským čítateľstvom širokú verejnosť.

3.3 Zhrnutie

Všetky organizácie, iniciatívy a knižnice v zahraničí nám v tejto kapitole slúžia ako inšpirácia a príklady toho, ako sa dá s detským čítateľstvom pracovať na rôznych úrovniach. Zahraničné organizácie, či už na národnej alebo medzinárodnej úrovni tvoria dôležitú základňu pre knihovníkov a ďalších odborníkov. Spájajú ich prostredníctvom konferencií, zdieľajú s nimi dôležité informačné zdroje, samy publikujú odborné knihy zamerané na čítateľstvo a vlastné časopisy s aktualitami, ponúkajú ďalšie možnosti vzdelávania odborníkov, vytvárajú alebo podporujú rôzne čítateľské iniciatívy a kampane. Sú takpovediac hnacou silou na poli čítateľskej gramotnosti a rozvoja detských knižníc. Ako príklady sme uvádzali len pár najväčších a najznámejších, ktoré majú zásadný vplyv.

Činnosti organizácií sme doplnili aktivitami zahraničných knižníc, ktoré sme vybrali na základe výsledkov medzinárodného testovania PIRLS z roku 2011. Na prvých piatich miestach v oblasti čítania pre literárne a informačné účely sa umiestnil Hong Kong, Ruská federácia, Fínsko, Singapur a Severné Írsko. Pri všetkých analyzovaných knižniciach sme si všimli niekoľko spoločných tendencií. Prvou je vplyv rodičov, ktorý si uvedomuje každý knihovník, ale nie každý s ním vie aj ďalej pracovať. V spomínaných zahraničných knižniciach kladú silný dôraz na participáciu rodičov v programoch s deťmi, nielen pri najmladších deťoch. Vytvárajú sa pre nich rodinné čítateľské kluby, rodinné workshopy a čítania. V knižnici v Singapure pre rodičov dokonca pripravili špeciálny workshop zdarma, kde sa môžu dozvedieť o dôležitosti a zmysle čítania pre deti a možnosti ako ich v tom podporovať. Knižnice myslia aj na pracujúcich rodičov, najmä v knižnici v Rusku boli často naplánované aktivity detí s rodičmi na soboty a nedele. Tým sa dostávame k druhej častej tendencii, a tou je plánovanie programu, väčších a dlhodobějších knihovníckych aktivít na školské prázdniny a víkendy. Knižnice si uvedomujú, že to je ten správny čas, keď sa deti, ale aj ich rodičia rozhodujú, čo budú robiť vo svojom voľnom čase. V Írsku je počas prázdnin organizovaný letný čítateľský program, v Hong Kongu je to letný čítateľský mesiac apod. Treťou tendenciou je snaha, aby deti trávil, čo najviac svojho voľného času v knižnici a nenavštevovali ju len so svojou školou. Častými lákadlami sú moderné technológie, prítiažlivý

dizajn, ale aj celodenné festivaly, aktivity alebo výstavy, pomoc pre deti pri domácich úlohách, stretnutia cudzincov a programy v ich jazykoch. Táto tendencia zároveň poukazuje na súčasnú zásadnú rolu knižníc ako komunitných centier.

Každá z prezentovaných knižníc ponúka niečo výnimočné, s čím sa možno na domácej pôde nestretávame, čo len dokazuje, že knižnice v zahraničí sú neustálym zdrojom inšpirácií pre domáce knižnice. Zaujímavé boli špeciálne webové stránky knižníc pre deti, ktoré ich informovali o všetkých potrebných informáciách v špeciálnom rozhraní, prístupnejšom pre deti. V Rusku je zaujímavým konceptom organizácia narodeninových osláv na mieru pre oslávencov, podľa veku a záujmov. Vo Fínsku majú deti možnosti zlepšovať sa v čítaní, hlasným predčítaním vycvičenému psovi a vSingapure zdôrazňujú význam ochrany životného prostredia dizajnom detského oddelenia plného rôznych interaktívnych pomôcok.

Po krátkom zoznamení sa so zahraničím, sa v nasledujúcej kapitole presúvame do českého a slovenského prostredia knižníc, ktoré majú tiež svoje národné organizácie spájajúce knihovníkov a aktivity podporujúce čitateľskú gramotnosť.

4 Konceptia českých a slovenských knižnic na podporu čitateľstva

Až do roku 1989 bolo české a slovenské knihovníctvo prepojené v jednej krajine, preto by bolo možné predpokladať, že po ich oddelení, vývoj smeroval podobne. Obe krajiny majú legislatívne ukotvenie knižnic, daný systém knižnic a profesné organizácie spájajúce knihovníkov. Pre potreby tejto práce sa v krátkosti pozrieme na základné charakteristiky oboch krajín v oblasti podpory čitateľskej gramotnosti detí.

4.1 České knižnice a ich aktivity na podporu čitateľstva

Česká republika je vo všeobecnosti pokladaná za národ čitateľov a v súčasnosti sa môže pochváliť najhustejšou sieťou verejných knižnic v Európe. Podľa štatistik Národného informačného a poradenského strediska pre kultúru bol v roku 2015 počet verejných knižnic 5 354. Znamená to teda v priemere 5,1 knižnic na 10 000 obyvateľov v ČR, pričom priemerom v Európskej únii býva 1,3 knižnice na 10 000 obyvateľov. (Kultura České republiky v číslech, 2016) V súčasnej dobe sa knižnice rozvíjajú smerom k moderným technológiám, digitalizácii a vzdialenému prístupu. Pripravuje sa Centrální portál českých knihoven, ktorého úlohou bude spoločná platforma pre sprostredkovanie služieb knižnic v ČR. Okrem toho knihovníkov spájajú spoločné organizácie a celonárodné projekty.

4.1.1 Organizácie spájajúce českých knihovníkov

Sdružení knihoven ČR (SDRUK), s cieľom koordinovať spoluprácu a napomáhať ďalšiemu rozvoju knižnic, vzniklo v roku 1992 a v súčasnosti má 43 členov. Členmi sú okrem knižnic aj informačné strediská a jej predsedom je RNDr. Tomáš Řehák, riaditeľ Mestskej knižnice v Prahe. (O organizaci, 2016) Na ich webových stránkach¹¹ okrem aktuálnych informácií o konferencii Knihovny současnosti, môžu odborníci nahliadnuť na ďalšie plánované akcie, do odborných sekcií, na publikačnú činnosť a nadáciu knižnic.

Ďalšou organizáciou je **Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR** (SKIP), ktorá spája 1 500 odborníkov. Jej poslaním je neustále zlepšovanie knihovníckej a informačnej práce a zvyšovanie prestíže tohto odboru. Vydáva časopis Bulletin SKIP, zúčastňuje sa vytvárania koncepcií a legislatívy v odbore, je členom medzinárodných

¹¹<http://sdruk.mlp.cz>

knihovníckých asociácií a zúčastňuje sa na vzdelávaní knihovníkov a informačných pracovníkov. Okrem toho je súčasťou usporadúvania niekoľkých pravidelných akcií. Medzi pravidelné akcie podporujúce čitateľskú gramotnosť detí patrí Noc s Andersenem, Kde končí svet, Březen - mesiac čtenáři, Týden čtení, Den pro detskou knihu, Už jsem čtenář – Knížka pro prvňáčka a Velké říjnové společné čtení. (Co je SKIP, 2016)

Spolok zaoberajúci sa detským čitateľstvom, jeho podporou, službami pre deti v knižniciach a ďalšieho vzdelávania v tomto odbore, je **Klub dětských knihoven** (KDK). Je najpočetnejšou odbornou sekciovou SKIP a združuje jednotlivcov, ale aj inštitúcie. Jeho hlavnou úlohou a prínosom je zdieľanie informácií medzi odborníkmi, koordinácia podujatí na národnej úrovni a inšpirácia detských knihovníkov v podpore čitateľskej gramotnosti detí. Ďalej sa ešte delí na tzv. „*regionální klubká*“, ktorými sú Praha, Stredné Čechy, Plzeňsko, Južné Čechy, Východné Čechy, Liberecko, Severná Morava, Južná Morava, Zlínsky kraj a Karlovarský kraj, Severné Čechy a Příbramsko. Pre všetkých záujemcov, ktorí chcú zdieľať a získať najnovšie informácie prostredníctvom emailu, je možné sa prihlásiť do konferencie Andersen. Medzi ich projekty patrí Den pro detskou knihu, Kamarádka knihovna, Kde končí svet, Noc s Andersenem, anketa Suk - čtete všichni, Už jsem čtenář – Knížka pro prvňáčka a OKnA (O Knihovníckých Aktivitách). Webová stránka KDK bohužiaľ v niektorých častiach nie je aktualizovaná, napríklad v sekcii dobré tipy a aktuality. Na webových stránkach Knihovny Jiřího Mahena v Brne <http://www.knihovnici.kjm.cz/> vznikla vďaka finančnej dotácii MK ČR z programu VISK 2 Databanka vzdelávacích programov. Služi na zdieľanie námetov a inšpirácií detských knihovníkov pri príprave programov v knižniciach a pre prácu s ňou je nutná registrácia. (Klub dětských knihoven)

4.1.2 Programy na podporu čitateľskej gramotnosti v Českej republike

Na území Českej republiky sa do tvorby programu podpory čitateľskej gramotnosti u detí zapájajú rôzne iniciatívy spolu s knižnicami. Okrem tradičných aktivít v samotných knižniciach ako sú čitateľské kluby alebo predčítania, sa koná celoročne niekoľko pravidelných akcií na celonárodnej úrovni, ktoré sú propagované a vykonávané prostredníctvom knižníc, majú vo väčšine prípadov svoje vlastné webové stránky, prípadne maskoty. V nasledujúcom ozname si vymenujeme programy podporujúce čitateľskú gramotnosť aj u detí mladšieho školského veku rôznymi formami a prístupmi.

Projekt **Už jsem čtenář - knížka pro prvňáčka** už ôsmym rokom propaguje rozvoj kladných čitateľských návykov pri nástupe do prvej triedy základnej školy. Prihlasovanie do

projektu uskutočňujú verejné knižnice v spolupráci so školami s podmienkou, že knižnica musí byť inštitucionálnym členom SKIP ČR, ktorý je zároveň hlavným organizátorom. Z názvu projektu vyplýva, že prváci získajú účasťou novú knihu, avšak najskôr musia úspešne absolvovať program, ktorý si pre nich knižnica pripravila. Jedná sa o program nad rámec obvyklých činností, pričom súčasťou je minimálne jedna návšteva knižnice a ďalšia usporiadaná akcia zameraná na rozvoj záujmu o čítanie v podobe výstavy, besedy či spoločného čítania. Po úspešnom absolvovaní celého projektu je pre prvákov pripravená pôvodná česká novinka, ktorú nie je možné dostať v bežnej knihovnickej sieti minimálne tri nasledujúce roky. Projekt býva vyhlásený každý rok v novembri, kedy knižnice môžu začať zasílať prihlášky a trvá až do júna, slávnostného odovzdávania knižiek. (Projekt Už jsem čtenář – Knižka pro prvňáčka 2015/2016, 2016)

Březen - měsíc čtenářů je aktivitou, ku ktorej sa každoročne hlási vyše 400 verejných knižníc. Jej hlavným usporiadateľom je SKIP ČR a zapojené knižnice vyzývajú k trom smerom pôsobenia. Prvým smerom je **anketa nečitateľov**, ktorá by mala byť zameraná na nečitateľov alebo na čitateľov, ktorí nenavštevujú knižnicu. Cieľom je získať informácie o dôvodoch nečitateľstva, prípadne o tom, čo čitateľom v knižnici chýba a použiť to ako materiál pri tvorbe ďalšej koncepcie knižnice, pri zlepšovaní a skvalitňovaní služieb s cieľom prilákať nových užívateľov, a podporiť prísun nových čitateľov. Druhým smerom je **tvorba nových služieb** knižníc v podobe nových netradičných podujatí, súťaží a stretnutí s cieľom prilákať nových užívateľov a ponúknuť zaujímavé nové alternatívy pre užívateľov knižnice. Pre inšpirácie, SKIP ČR na svojich webových stránkach ponúka niekoľko nápadov úspešných akcií usporiadaných v iných knižniciach, medzi ktorými sú napríklad ples v knižnici, písanie čitateľského denníku, založenie knižného klubu alebo knižnú výzvu. Posledným, tretím smerom, tejto iniciatívy je **týždeň čitateľov**, ktorého hlavným cieľom je masívne čítanie celý týždeň. Hranice sa knihovníkom nekladú, všetko závisí na ich kreativite a vynaliezavosti. Čítanie môže prebiehať navzájom medzi rôznymi vekovými kategóriami čitateľov, môžu sa konať na rôznych netradičných miestach v netradičných časoch apod. Od roku 2011 je pravidelne vyhlasovaný **čitateľ roku**, na základe celkových výpožičiek za posledný rok a novinkou je, v spolupráci s partnerom Čtení pomáhá, vyhlásenie súťaže o **najlepšiu čitateľskú triedu**, ktorá hrá o vecné ceny a výlet do Prahy. Ďalšou súťažou, podporovanou Asociáciou krajov ČR, je **Biblioweb**, ktorý hodnotí knihovnicke weby a tým sa snaží udržiavať ich na určitej kvalitatívnej úrovni. (Březen měsíc čtenářů - 2016, 2016) Aktivitou

završujúcou Březen - měsíc čtenářů je **Noc s Andersenem**. Tento projekt sa uskutočňuje stále na začiatku apríla, ktorý je medzinárodným dňom detskej knihy a zároveň je to aj dátum narodenia známeho dánskeho rozprávkara Hansa Christiana Andersena. V Čechách sa toto podujatie organizuje už od roku 2000. Hlavným cieľom je zatriktívniť deťom čítanie a ukázať im, že to popri dnešných moderných technológiách môže byť tiež zaujímavá činnosť. Medzi partnerov podujatia patrí okrem SKIP ČR, Spolku slovenských knihovníkov a knižníc a Ministerstva kultúry ČR, aj vydavateľstvá, rozhlas a ďalší lokálni partneri, a regionálni sponzori. Počas tejto noci deti prespávajú v knižniciach alebo školách a sú pre nich pripravené čítania, súťaže, hry a ďalšie rôzne prekvapenia. (O projekte, 2015)

Den pro dětskou knihu je iniciatívou organizácie SKIP ČR a firmy Big Jumbo, ktorá deťom ponúka personalizované knihy. Ich cieľom je prostredníctvom osobných kníh podporovať čitateľskú gramotnosť u začínajúcich čitateľov a k čítaniu ich ďalej motivovať. (Den pro dětskou knihu, (c)2009-2013) Osobná kniha je kniha šitá deťom na mieru. Hlavným hrdinom je dieťa, ktoré ho číta, dej sa odohráva v jeho rodnom meste a kamarátom v knihe je reálny kamarát, ktorého meno je tiež špeciálne doplnené. Všetky tieto aspekty by mali deti motivovať k dočítaniu dobrodružstva, ktorého sa sami zúčastnia. Knihy sú distribuované ako e-knihy alebo audioknihy s cieľom využitia všetkých predností, ktoré moderné technológie v dnešnej dobe deťom ponúkajú a s cieľom zmysluplného využívania technológií. Tento projekt stavia svoj úspech na predpoklade, že deti budú tieto príbehy silnejšie emočne prežívať a budú motivované k čítaniu, pretože hlavnými hrdinami príbehu budú samotné deti. (Osobní kniha, 2016)

V Čechách máme možnosť pozorovať niekoľko kampaní na podporu čitateľskej gramotnosti a čítania. Prvou je kampaň **Rosteme s knihou**, ktorá vznikla s cieľom zvyšovať čitateľskú gramotnosť u detí a mládeže, a funguje už od roku 2006, kedy bola zahájená propagačná kampaň Svazu českých knihkupců a nakladatelů. Podpora čítania a jeho propagácia funguje doteraz, vďaka spolupráci profesných a mediálnych organizácií a subjektov, zaoberajúcich sa, a podporujúcich detské čitateľstvo. V rámci kampane sú organizované rôzne literárne a čitateľské súťaže, ankety, workshopy, knižné výstavy, besedy a dielne. (Články, 2011) Na oficiálnych stránkach kampane¹² nájdeme všetky potrebné informácie ohľadom aktuálneho programu a pripravovaných akcií, medzi ktorými sú aj

¹²<http://www.rostemesknihou.cz>

spomínané výstavy a súťaže. Aktuality a aktuálne dianie v rámci rôznych projektov predstavujú aj v knižniciach. Zaujímavou súčasťou webových stránok, ktoré sú hlavnou propagáciou projektu je sekcia Tipy na knihy, ktorá doporučuje beletriu pre deti podľa veku a náučnú literatúru. Okrem toho prináša zaujímavé tipy, podujatia a novinky v oblasti čitateľstva v Čechách a zahraničí. (Rosteme s knihou, ©2007-2015) Druhou kampanou zameranou na podporu čitateľstva prostredníctvom domáceho prostredia s cieľom zlepšovať vzťahy v rodine je **Celé Česko čte dětem**. Na webových stránkach¹³ nájdeme aktuálne chystané podujatia, ktorými sú rôzne autorské čítania alebo tematicky zamerané predčítania pre deti s rodičmi, a semináre pre rodičov a pedagógov. Medzi pravidelné aktivity patria napríklad, týždeň čítania pre deti v ČR, čítanie pre deti v nemocniciach, ale aj konferencie, veľtrhy a bazáre. Zaujímavou je sekcia pre rodičov, kde sa dozvedia potrebné informácie o tom, prečo čítať deťom a čo presne, podľa veku dieťaťa. Zároveň tu nájdú výber audiokníh a tipy, čo robiť a nerobiť pri čítaní deťom. (Pro rodiče, 2014) Do tejto kampane sa ako inštitúcia môže zapojiť aj knižnica po vyplnení registrácie. Medzi hlavné spôsoby zapojenia sa do kampane patrí vystavenie loga Celé Česko čte dětem, organizácia hlasných predčítaní určených rodičom s deťmi, organizácia súťaží, prípadne zapájanie sa do aktivít samotnej kampane. (Jak se zapojiť, 2014)

Zaujímavým projektom, vytvoreným v roku 2008 je **ČTESYRÁD : ČTENÁŘŮV SYmpatický RÁDce** na webových stránkach¹⁴, ktorého cieľom je zorientovať čitateľov v dnešnom veľkom návale informácií a kníh, uľahčiť im výber a ponúknuť to najlepšie. Jedná sa o databázu najčítanejších kníh, rozdelenú do niekoľkých kategórií, a to najčítanejšie naprieč žánrami, štatistický TOP, literárne ceny, nová krv a známe osobnosti doporučujú. Všetky kategórie obsahujú zoznam doporučených kníh na základe jasne daných kritérií. Najčítanejšie naprieč žánrami sú najpopulárnejšie knihy jednotlivých žánrov, *štatistický TOP* je hodnotené na základe najpožičiavanejších a najpredávanejších kníh v ČR, literárne ceny zahŕňajú knihy oceňované v ČR aj zahraničí, kategória nová krv je predstavením začínajúcich autorov a známe osobnosti odporúčajú sú zoznamom osobných tipov rôznych osobností na dobré knihy. Zjednodušené vyhľadávanie konkrétnych titulov je umocnené prepojením s Jednotnou informačnou bránou a Heurékou. (Skolková, 2009)

¹³<http://www.celeceskoctedetem.cz/>

¹⁴<http://www.ctesyrad.cz>

Ďalším zaujímavým projektom je **Čtení pomáhá**, ktorého cieľom je podporiť rôzne druhy charít pomocou čítania a zvyšovať tým aj jeho prestíž medzi deťmi. Hoci v tomto programe nie sú priamo zapojené verejné knižnice, je zameraný na podporu čítania a je pre deti základných a stredných škôl. Na webových stránkach¹⁵ sa zaregistrujú a za každú prečítanú knihu z odporúčaného zoznamu kníh, následné správne vyplnenie testu o prečítanej knihe, získajú 50 korún, ktoré môžu venovať ktorejkoľvek charite z momentálnej ponuky. Podmienkou je, že dieťa musí prečítať knihu zo svojej vekovej kategórie, prípadne z vyššej kategórie a test musí vyplniť bez jedinej chyby, pričom zoznamy kníh sú vyberané odbornou porotou. (Pravidla, 2015) Projekt sa snaží deťom základných a stredných škôl priblížiť čítanie hravou formou a motivovať ich tým k pomáhaniu iným. Čítanie sa tak pre nich dostáva do svetla pozitívnej a prospešnej činnosti, nielen pre seba, ale aj pre iných.

4.2 Slovenské knižnice a ich aktivity na podporu čitateľstva

Aj slovenské verejné knižnice prechádzajú zmenami v oblasti technológií a spája ich webové rozhranie KIS3G¹⁶, ktorý je spoločným portálom ku katalógom zapojených knižníc. Ďalšou tendenciou je posun ku komunitným rolám knižníc. Podľa ročného výskumu za rok 2015 funguje na Slovensku 1 625 aktívnych verejných knižníc (Ročný výkaz o knižnici, 2014). V rámci Slovenska tiež fungujú organizácie a iniciatívy na podporu detského čitateľstva.

4.2.1 Organizácie spájajúce slovenských knihovníkov

Slovenská asociácia knižníc (SAK) už podľa svojho názvu napovedá, že je *“nezávislé, dobrovoľné a otvorené záujmové združenie verejne prístupných knižníc v Slovenskej republike”*. Funguje s cieľom vzájomnej podpory rozvoja siete knižníc na Slovensku s dôrazom na ich technický a technologický rozvoj. Tiež podporuje odbornú spoluprácu medzi knižnicami. Na čele SAK je v súčasnej dobe Mgr. Emília Antolíková. (Správna rada SAK, 2010) Asociácia vydáva štvrťročne vlastný bulletin a je organizátorom množstva vzdelávacích aktivít, ako napríklad Týždeň slovenských knižníc, Deň ľudovej rozprávky, Noc s Andersenom, Čítame s Osmijankom. Pridáš sa aj ty?, Dni detskej knihy, Čítajme si, Celé Slovensko číta deťom apod. Okrem toho spolupracujú s medzinárodnými organizáciami, medzi ktoré patrí aj SKIP a SDRUK. (Plán práce a aktivít na rok 2016, 2016)

¹⁵<http://www.ctenipomaha.cz>

¹⁶www.kis3g.sk

Spolok slovenských knihovníkov a knižníc (SSKK) je druhou asociáciou v poradí, ktorá spája odborníkov z prostredia knižníc. Podľa ich oficiálnych stanov, schválených v roku 2013, je to *“občianske združenie združujúce knihovníkov, bibliografov a informačných pracovníkov, knižničné, bibliografické a informačné pracoviská v Slovenskej republike a iných záujemcov”*. Na rozdiel od SAK spája nielen knižnice ale aj jednotlivcov. Medzi ich ciele patrí okrem spájania odborníkov a knižníc aj vytvárať vhodné podmienky pre knižničné a informačné pracoviská, spolupracovať s ďalšími zahraničnými knihovníckymi spolkami, podporovať odborné vzdelávanie knihovníkov, bibliografov a ďalších informačných pracovníkov a zlepšovať ich pracovné podmienky. (Stanovy SSKK, 2013) SSKK okrem toho spravuje portál InfoLib pre knižničnú a informačnú teóriu a prax na webových stránkach <http://www.infolib.sk>. Snaží sa na nich zhromažďovať informácie o rôznych typoch knižníc, vrátane verejných, ponúka prehľad programov konajúcich sa v knižniciach po celom Slovensku, prináša informácie z oblasti trendov rôznych oblastí knihovníctva a informácie o samotnom SSKK.

4.2.2 Programy na podporu čitateľskej gramotnosti na Slovensku

Každoročne sa po celom Slovensku organizuje **Týždeň slovenských knižníc**, pod záštitou SAK a SSKK. Začína na začiatku marca a pripomína si tak aj **Mesiac knihy**, ktorý končí na začiatku apríla organizáciou **Noci s Andersenom**, podľa vzoru českých knižníc. Počas Týždňa slovenských knižníc by sa mali knižnice po celom Slovensku aktívne zapájať rôznym programom a zviditeľniť sa tak pred verejnosťou. Každoročne je tiež dané ústredné motto tejto udalosti, v roku 2016 to bolo *“Knižnice pre všetkých”*. Podujatie začína slávnostným otvorením vo vybranej knižnici a odovzdávaním ceny **SAKAČIK**, ktorá je odovzdaná jednej knižnici podľa minuloročných zásluh a odovzdáva ju SAK. (Týždeň slovenských knižníc 2016 - Knižnice pre všetkých, 2016) Bohužiaľ ani jedna zo spomínaných udalostí nemá vlastné slovenské webové stránky.

Deň ľudovej rozprávky sa organizuje každoročne, už od roku 2008, na výročie narodenia zberateľa slovenských rozprávok Pavla Dobšinského, 16. marca. Začiatok organizovania tejto udalosti sa spája s kampaňou 180. výročia narodenia Pavla Dobšinského, ktorú zastrešovala Slovenská národná knižnica. V tento deň sa knižnice držia ústrednej témy, ktorou je ľudová rozprávka a na jej základe tvoria pre deti rôzne druhy programov. (Eka, 2016) V roku 2016 bola organizátorom podujatie Krajská knižnica v Žiline, ktorá s podporou SAK a Murovej čítárne, zorganizovala celoslovenskú súťaž s ústrednou témou komiks.

Žilinská knižnica pripravila pre svojich súťažiacich niekoľko obrázkov v podobe komiksov s prázdnyimi bublinami na text a úlohou detí bolo uhádnuť, o ktorú Dobšinského rozprávku sa jedná a doplniť text podľa vlastnej fantázie. Najzaujímavejšie výsledky boli odmenené. (Deň ľudovej rozprávky - 2016, 2016) Informácie o Dni ľudovej rozprávky je možné získať len zo zdrojov rôznych verejných knižníc po celom Slovensku, pretože absentujú oficiálne webové stránky tejto udalosti.

Projekt **Čítajme si** je organizovaný každoročne Linkou detskej istoty (LDI), na začiatku júna. Vznikol na základe častých telefonátov detí, ktoré väčšinou vyplývali z nedostatku pozornosti rodičov, mála kreativity a nudy. Týmto by chcela LDI podporiť čítanie, ako činnosť podporujúcu rozvoj dieťaťa v smeroch ako kreativita, obrazotvornosť, tvorba hodnôt a podpora vzdelávania. Cieľom je do čítania zapojiť čo najviac detí po celom Slovensku a neustále prekonávať rekord z predchádzajúcich rokov. Tvárou projektu a jeho veľkou podporovateľkou je spisovateľka Oľga Feldeková a zapojiť sa okrem knižníc a škôl môžu aj ďalšie voľnočasové organizácie. Jedinou podmienkou je zaslanie prihlášky priamo Linke detskej istoty a po skončení podujatia, zaslanie počet zúčastnených detí. Projekt Čítajme si je 6 hodinový maratón hlasného čítania, kde sa v čítaní striedajú deti a každé musí prečítať aspoň jednu stránku vybranej knihy. Doporučený zoznam kníh možno nájsť na webe LDI, prípadne si čítanú knihu môže voľne vybrať aj samotný účastník. (Čítajme si 2016, 2016)

Celé Slovensko číta deťom je inšpirované podobnými projektmi v susednom Poľsku a Českej republike. Je vedené v podobnom duchu, ako vyššie spomínaný projekt Celé Česko čte dětem,, a to snahou propagovať rodinné čítanie. S pomocou SAK, už od roku 2011, každoročne organizuje hlasné čítania s pomocou známych osobností ako sú spisovatelia, ilustrátori, speváci apod. Okrem toho na ich stránkach nájdeme krátke zoznamy kníh doporučovaných rôznym vekovým kategóriám detských čitateľov. Do tohto projektu sa môžu zapojiť aj knižnice. (Celé Slovensko číta deťom, 2016)

Na podporu čitateľskej gramotnosti detí sa každoročne organizuje súťaž **Čítame s Osmijankom** pre deti z celého Slovenska. Je určená pre žiakov od 8 do 12 rokov a trvá celých šesť mesiacov, počas ktorých sa súťažiaci deti zoznámia s ôsmimi knihami a hľadajú v nich odpoveď na osem literárnych otázok. Okrem toho je v rámci Osmijanka vytvorených veľa ďalších hlavolamov, hádaniek, krížoviek a otázok navyše. Okrem odpovedí na hádanky sa hodnotia aj kresby a dopisy. (Čitateľská súťaž) Iným typom projektu na podporu čítania

detí je Murova čítareň a Mrkvička. Jedná sa o webové stránky, ktoré slúžia pre správny výber kníh pre deti. **Murova čítareň** okrem odporúčenia vhodných kníh podľa vekových kategórií detí, predstavuje aj profily zahraničných a slovenských autorov, a ilustrátorov, súťaže, novinky, rozhovory a recenzie na knihy. (Murova čítareň, 2016) Na druhej strane **Mrkvička** okrem kníh doporučených pre rôzne vekové kategórie detí, ponúka aj možnosť doporučovania kníh podľa žánru a veku, a podľa série. Veľkým pozitívom je, že si záujemcovia môžu knihy priamo objednať a zakúpiť na tejto stránke. (Mrkvička, 2016)

4.3 Zhrnutie a porovnanie

České aj slovenské knižnice sa snažia posúvať s novými trendmi v knihovníctve, modernizovať technológie a efektívne s nimi pracovať, a obhájiť rolu knižníc ako komunitných centier. Podľa nazbieraných informácií je ťažké porovnať, ktorej krajine sa darí lepšie. Vieme však porovnať zastúpenie profesionálnych organizácií a spolkov. Kým SDRUK spája knižnice a ďalšie informačné pracoviská, SKIP spája odborníkov z oblasti knihovníctva a informačnej vedy, detských knihovníkov spája KDK, vďaka čomu prebieha efektívnejšie zdieľanie informácií a koordinácia celonárodných projektov. Na druhej strane, Slovensko má tiež svoj spolok SAK spájajúci knižnice a SSKK, ktoré spája knihovníkov, informačných pracovníkov a aj inštitúcie. Bohužiaľ absentuje spoločná platforma pre detských knihovníkov, z čoho možno vyplýva aj to, prečo je občas ťažké nájsť ucelené informácie o rôznych celoslovenských iniciatívach na podporu čítania u detí.

Ako dve krajiny, ktoré mali donedávna spoločnú históriu, sa dodnes dokážu Česko a Slovensko navzájom inšpirovať, a často sa organizujú podujatia aj so vzájomnou spoluprácou. Čo sa týka aktivít na podporu čítania u detí, Slovensko sa inšpirovalo projektmi ako Noc s Andersenom, Celé Slovensko číta deťom a obe krajiny podobne oslavujú mesiac marec ako mesiac knihy a čítania, na čo nadväzujú programy vytvárané knižnicami po celej krajine. Pri porovnávaní národných aktivít na podporu čítania nám neunikol fakt, že v Českej republike má každý program či iniciatíva vlastné webové stránky, ktoré sú aktuálne a ponúkajú množstvo potrebných aj doplnkových informácií, a zároveň sú prehľadné a prístupné ako pre dospelých, tak aj pre deti. Na druhej strane na Slovensku tieto stránky často absentujú, prípadne sú na stránkach odborných spolkov a iných iniciatív zdieľané webové odkazy na neexistujúce stránky. Niekedy chýbajú aktuálne informácie, prípadne sú roztrúsené na webových stránkach iných verejných knižníc.

Česká republika má veľa rôznorodých iniciatív a programov, ktoré sú zamerané primárne na deti a rozvoj ich čitateľskej gramotnosti. Množstvo z nich je organizovaných priamo knižnicami, pričom viditeľná je spolupráca so školami a zameranie na dôležité aspekty čítania. Pri iniciatíve Den pro detskou knihu vidíme aj zapojenie e-kníh, ktoré môžu tou správnou formou podporiť čitateľstvo. Slovensko má tiež niektoré podobné programy organizované knižnicami, ktoré sme spomínali v predchádzajúcom odstavci. Častokrát sú však iniciatívy vytvorené inými organizáciami, a na čele propagácie a tvorby programov sú vo väčšine prípadov spisovatelia alebo iné známe osobnosti. Navádza nás to myslieť si, že knihovníci sa cítia málo prestížny, aby prilákali čitateľov, a tak sa tzv. schovávajú za známe osobnosti. Je možné, že minimálne zapájanie knižníc je len zdanlivý klam, pretože projekty nemajú jednotné webové rozhrania a sú roztrúsené len po jednotlivých verejných knižniciach. Je tiež možné, že si knižnice tieto informácie vymieňajú medzi sebou prostredníctvom nejakej emailovej konferencie alebo iného kanálu, ktorý nám nie je známy. Na prvý pohľad však tieto aktivity pôsobia miestami nekoordinovane a nejednotne, pričom sú ťažko dohľadateľné. Národné kampane potrebujú svoje celkové zastrešenie a propagáciu, nestačia len známe osobnosti, ale je potrebné šíriť aj zmysel týchto podujatí, a propagovať knižnice ako vzdelávacie a komunitné inštitúcie, a tým zvyšovať aj ich prestíž.

5 Empirický výskum - Porovnávacia štúdia metód práce knihovníkov prostredníctvom rozhovorov a porovnávania pracovných materiálov

5.1 Zámery a ciele výskumu

V teoretickej časti práce sa zaoberáme čitateľskou gramotnosťou detí mladšieho školského veku a špecifikami tohto vekového obdobia. Rovnako rozoberáme metódy práce knihovníkov s deťmi v knižniciach a aktivity zahraničných knižníc v oblasti rozvoja detskej čitateľskej gramotnosti. V analytickej časti práce porovnávame knihovnícke organizácie a národné aktivity zameriavajúce sa na čitateľskú gramotnosť detí v Českej republike a na Slovensku. Dôvodom pre porovnanie týchto dvoch krajín je empirická časť práce, v ktorej ich budeme porovnávať na poli metód práce s detským čitateľom v hlavných mestách týchto krajín.

Hlavným cieľom výskumu je porovnanie metód práce knihovníkov s deťmi mladšieho školského veku v mestských knižniciach v Prahe a Bratislave. Porovnáme spôsoby práce knihovníkov, ich prípravu a inšpiráciu, ich pohľad na čitateľskú gramotnosť a v čom sú dnešné deti iné, špecifické. Druhým cieľom výskumu je analýza a porovnanie pracovných materiálov detských knihovníkov, pripravovaných pri tvorbe programu pre deti. Tretím cieľom je porovnanie možností v oblasti vzdelávania knihovníkov oboch krajín a ich názor na potrebu vzdelávania detských knihovníkov. Medzi naše ciele patrí aj vyhodnotenie rozhovorov na základe SWOT analýzy a priebežné porovnanie teoretickej časti práce s empirickou.

5.2 Popis vzorky

V nasledujúcej kapitole si v krátkosti popíšeme obe zapojené knižnice, ktorými sú Městská knihovna v Praze a Mestská knižnica v Bratislave. Výskumu sa zúčastnilo 5 respondentov, z MKP sme uskutočnili rozhovor s tromi a z MKB s dvomi detskými knihovníkmi, ktorí najčastejšie pracujú s kategóriou detského čitateľa mladšieho školského veku. Pre výber detských knihovníkov z dvoch hlavných miest susediacich krajín sme sa rozhodli z predpokladu o rozličnom fungovaní, aj napriek blízkosti krajín a nedávnej spoločnej histórii.

5.2.1 Městská knihovna v Praze

Městská knihovna v Praze (MKP) je veřejnou knihovnicou, ktorej zriaďovateľom je hlavné mesto Praha. Po celom meste má 41 pobočiek a zároveň 3 jazdiace bibliobusy, čím patrí medzi najväčšie verejné knižnice v Českej republike. V rámci väčšiny týchto pobočiek funguje aj oddelenie pre deti a mládež. Vo svojom fonde má viac ako 2 000 000 dokumentov, celoročne organizuje radu podujatí ako semináre, prednášky, školenia, filmové a divadelné predstavenia apod. (Knihovna v číslech, 2016) V rámci pobočiek po celej Prahe funguje niekoľko detských oddelení. Pre potreby výskumnej práce sme si vybrali detské oddelenie v Ústřední knihovne (ÚK), ktorá sídli v centre hlavného mesta ČR. S otváracou dobou od pondelka do soboty, ponúka užívateľom beletriu, náučnú literatúru a časopisy, prístup na Internet, zároveň ponúka služby školám vo forme exkurzií a besied v rôznej podobe, rovnako ako aj širokej verejnosti.

5.2.2 Mestská knižnica v Bratislave

V Bratislave sa nachádza 18 verejných knižníc, z ktorých je Mestská knižnica v Bratislave (MKB) regionálnou knižnicou a je preto poverená metodickou funkciou voči ostatným verejným knižniciam v Bratislave, čo je aj dôvodom, prečo sme si práve túto verejnú knižnicu vybrali pre realizáciu výskumu. Ostatné verejné knižnice sú zriaďované jednotlivými mestskými časťami Bratislavy. Táto sieť verejných knižníc nevystupuje pod jednotnou platformou a všetky fungujú samostatne. V súčasnej dobe však začína snaha o ich prepojenie a spoluprácu. (Verejné knižnice v BA, 2016) MKB je verejnou knižnicou, ktorej zriaďovateľom je Magistrát hlavného mesta Bratislavy. V rámci knižnice funguje 8 pracovísk, medzi nimi aj Úsek literatúry pre deti a mládež. Vo fonde má takmer 260 000 dokumentov a zároveň je aj organizátorom kultúrnych a vzdelávacích podujatí. (O knižnici, 2016) Úsek literatúry pre deti a mládež, sídli neďaleko centra Starého mesta Bratislavy a je svojim užívateľom otvorený od pondelka do piatku. Vo svojom fonde má tiež beletriu, náučnú literatúru a časopisy pre rôzne vekové skupiny detí. Podľa vekovej kategórie detských čitateľov je aj rozdelená na jednotlivé podlažia. V suteréne je oddelenie pre dospelujúcu mládež, cudzojazyčná literatúra a spoločenská miestnosť, prízemie má oddelenie pre deti od 3 do 9 rokov, oddelenie pre deti od 9 do 15 rokov a oddelenie odbornej literatúry, nakoniec je na 1. poschodí umiestnená čítareň a študovňa odbornej literatúry.

5.3 Metodológia a realizácia výskumu

5.3.1 Využité metódy práce

Metódy práce knihovníkov s detským čitateľom v tak špecifickom období, ako je mladší školský vek, si vyžaduje hlbšiu analýzu nielen metód práce, ale aj postoj knihovníkov, ich pohľad na detský svet a ich potreby v smere vzdelávania sa v tomto smere. Preto sme zvolili kvalitatívny postup výskumu, v ktorom nebudeme analyzovať holé čísla, ale zameriame sa na detaily, kontext a vzájomné korelácie medzi prácou detského knihovníka a detí.

Vďaka metóde rozhovoru, ktorá bola hlavnou metódou zberu dát v tomto výskume, sa nám podarilo preniknúť do myslenia detských knihovníkov a získať tak cenné individuálne nápady, a postoje k tematike. Osobné alebo telefonické rozhovory boli doplnené emailovou komunikáciou. Otázky štruktúrovaného rozhovoru boli vopred pripravené a zostavené v logickom poradí s ohľadom na vytýčené ciele výskumnej práce. Analýza a porovnávacia štúdia bola možná vďaka okamžitému zaznamenávaniu si odpovedí pomocou počítača. Na základe priamych odpovedí, prípadne nepriameho vyvodenia z odpovedí, bola vytvorená SWOT analýza práce knihovníkov s detským čitateľom a vzdelávania detských knihovníkov. Následne prebehla analýza dodaných pracovných materiálov detských knihovníkov, ktoré boli dodané v tlačenej alebo elektronickej podobe. Základné nástroje spracovania výsledkov výskumu boli hodnotenie, hĺbková analýza, porovnanie a syntéza všetkých prvkov výskumu

Pre správne dodržanie etiky výskumu sme zachovali anonymitu respondentov a zber dát prebehol až po ich dobrovoľnom súhlase sa výskumu zúčastniť. Realizovaný rozhovor sa nedotýkal osobných otázok a bol sústredený len na skúmanú problematiku. S cieľmi, zámermi a otázkami výskumu bol vopred informovaný kompetentný činiteľ, ktorý na základ týchto informácií vydal povolenie k realizácii rozhovorov. Respondent mal vždy možnosť neodpovedať na otázky, prípadne prerušiť rozhovor bez udania akéhokoľvek dôvodu. Všetky rozhovory prebehli v komfortnom a prívetivom prostredí.

5.3.2 Predvýskumná fáza

V predvýskumnej fáze sme pracovali s teoretickými informáciami zo zdrojov domácich, ale aj zahraničných. Celá teoretická časť bola prípravou pre konkrétny výskum, ktorý mal svoju vzorku respondentov aj základné metódy výskumu vopred dané zadaním práce. Rovnako sme na základe informačných zdrojov približne analyzovali a porovnali

prostredie, v ktorom konkrétny výskum prebieha, tzn. Českú republiku a Slovensko, a pozreli sme sa naň v širšom kontexte.

Štruktúra rozhovorov bola pripravovaná na základe vytýčených cieľov práce a poznatkov uvedených v teoretickej časti. Prvú časť tvorili otázky zamerané na prácu s detským čitateľom a na okolité elementy, ktoré túto prácu môžu ovplyvniť. Zaujímali sme sa hlavne o to, či detskí knihovníci svojich užívateľov kategorizujú podľa nejakých kritérií. Ďalším veľkým okruhom záujmu boli okolité vplyvy ako rodina, škola, technológie. V neposlednej rade bolo cieľom zistiť, aké metódy práce využívajú, aké programy pre deti mladšieho školského veku pripravujú a v čom spočíva úspech podujatí. Druhá časť otázok bola zameraná na vzdelávanie samotných detských knihovníkov. Zaujímali nás ich možnosti vzdelávania a prípadné návrhy na zlepšenie alebo doplnenie tohto procesu v knižnici. Zároveň boli v oboch častiach implementované priame otázky na SWOT analýzu.

V predvýskumnej fáze tiež prebehla žiadosť o možnosť realizácie výskumu. V MKP som o povolenie požiadala vedúcu oddelenia pre deti a mládež v Ústřední knihovne, pani Jitku Řehákovú a v MKB vedúcu úseku pre deti a mládež, pani Veroniku Kubankovú. Obom vedúcim sme poskytli informácie o pripravovanej diplomovej práci, o jej účele, cieľoch a konkrétnych otázkach, ktoré budú respondentom kladené. Po získaní súhlasu s vedením výskumu sme sa zhodli na termínoch pre jeho realizáciu.

5.3.3 Realizácia výskumu

Realizácia výskumu prebiehala podľa vopred dohodnutých termínov. Na začiatku rozhovorov boli knihovníci zoznámení so zámerom práce a celého rozhovoru. Rovnako im bola zopakovaná štruktúra otázok a jej zmysel. Niektorí knihovníci mali otázky už vopred pripravené, doplnené pomocnými materiálmi z tvorby vlastného programu. Ostatní si pred rozhovorom stihli prečítať otázky a odpovedali na ne priamo počas rozhovoru. Ich odpovede boli zaznamenávané hneď počas odpovedania písanou formou do počítača.

Každý rozhovor trval približne 30 minút a niektoré otázky si vyžadovali dovysvetlenie, prípadne na ne bola zaznamenaná obširnejšia odpoveď s istými odbočeniami. Na konci rozhovorov sme účastníkov poprosili o dodanie materiálov, ktoré využívajú pri príprave tvorby aktivít pre deti, rovnako sme si vymenili aj kontaktné údaje, kde ich môžu zaslať v elektronickej podobe. Všetky rozhovory boli ukončené poďakovaním. Zo strany knihovníkov sa objavil záujem o preposlanie výsledkov výskumu a celej diplomovej práce.

Ďalším krokom realizácie výskumu bola úprava materiálov do správnej formy a oprava chýb, ktoré sa počas rýchleho zapisovania odpovedí vyskytli. Po kompletizácii všetkých odpovedí a potrebných materiálov bol čas prísť k obsahovej analýze a porovnávaniu oboch okruhov odpovedí. Počas porovnávania sme vnímali respondentov ako jednotlivcov a rovnako ako celok, v závislosti na tom, k akej knižnici patrili. Po analýze odpovedí sme vyvodili niekoľko záverov s ohľadom na vopred zadané ciele výskumu, porovnali sme obe zapojené knižnice vytvorili sme SWOT analýzu na základe priamych aj nepriamych odpovedí respondentov

5.4 Analýza a interpretácia výsledkov výskumu

Cieľom tohto výskumu nie je vyvodit' definitívne a správne závery, ani vyvodzovať štatistické údaje. Radi by sme priblížili pohľad detských knihovníkov na ich prácu, detských čitateľov a možnosti ďalšieho rozvoja, rovnako ako porovnali prácu detských knihovníkov v Českej republike a na Slovensku.

5.4.1 Porovnanie metód práce knihovníkov s deťmi mladšieho školského veku

Pre väčšinu respondentov nebolo detské oddelenie v knižnici hlavným cieľom v ich pracovnom živote. Buď im bolo ponúknuté hneď pri nástupe do knižnice alebo až po čase, keď sa v tom oddelení uvoľnilo miesto. Len jedna respondentka z MKP sa už počas svojho vysokoškolského štúdia, vďaka obľube v odboroch psychológia a pedagogika, zamerala na detského čitateľa. Po ukončení štúdia šla cieľavedome za svojim zámerom a napokon sa jej podarilo zamestnať v detskom oddelení, aj napriek tomu, že v tej dobe tam žiadne voľné miesto nebolo. Dôvodom pre malý záujem o toto konkrétne odvetvie v oblasti knihovníctva môže byť nedostatočné včlenenie výuky o detskom knihovníctve do kurikula stredných a vysokých knihovníckych škôl. V súčasnej dobe nie je možné zamerať sa len na štúdium detského knihovníctva, ako špecializácie. Hoci je to oblasť, ktorá by sa určite dala plnohodnotne vyplniť, okrem poznatkov z knihovníctva aj poznatkami z ďalších odborov ako psychológia, sociológia a pedagogika, je zároveň príliš špecifickou oblasťou a jej úspech nemožno zaručiť. Respondenti prijali prácu knihovníka v detskom oddelení, pretože hľadali zamestnanie prípadne hľadali istú formu zmeny v súčasnom zamestnaní a chceli skúsiť prácu na inom oddelení.

Respondenti z oboch knižníc rozdeľujú svojich detských užívateľov podľa kritéria veku približne podobne. Pre obe knižnice tvoria prvú skupinu jednoznačne batolátá a deti predškolského veku, ktoré často navštevujú knižnice so škôlkou, prípadne so svojimi

maminkami, ktoré sú s nimi na materskej dovolenke. Pri druhej skupine detských čitateľov sa začínajú menšie odlišnosti. Pre MKP je druhou skupinou mladší školský vek, teda 1. stupeň ZŠ do 10 rokov. Treťou skupinou je starší školský vek do 15 rokov a nakoniec je mládež, stredoškoláci, a v minimálnom množstve k svojim užívateľom počítajú aj vysokoškolákov. V MKB sú čitatelia rozdelený od 6 do 9 rokov, ďalej od 9 do 12 rokov, nasledujú deti od 12 do 15 rokov a mládež od 15 rokov vyššie. Na tomto príklade môžeme vidieť menšie odchýlky vo vnímaní vekových rozdielov detských čitateľov. Keď sa však pozrieme na rozmiestnenie oddelení v MKB, ktoré sme popisovali v podkapitole 5.2.2, vidíme hrubšiu deliacu vekovú čiaru, ktorá pripomína rozdelenie podľa Miluši Havlínovej (1987), ktorú sme spomínali v podkapitole 1.2.1. Môžeme však vyhodnotiť, že respondenti vnímajú svojich užívateľov mladšieho školského veku ako deti vo veku od 6 do 10/12 rokov.

Vekové rozdelenie detských čitateľov v oboch knižniciach poukazuje na to, že knihovníci chápu potrebu rozdelenia a vidia rozdiely medzi vekovými kategóriami. Všetci respondenti potvrdili, že toto rozdelenie u nich neznamená aj rozdelenie práce. Knihovníci teda pracujú so všetkými kategóriami detských čitateľov, najmä v službách. Rovnako aj pri tvorbe programu pre deti, môžu pracovať so všetkými kategóriami, ale v oboch prípadoch majú knihovníci možnosť vybrať si preferovanú vekovú skupinu. Okrem záujmu knihovníka býva dôvodom aj medzera v programe pre určitú vekovú kategóriu, ktorú treba vyplniť. Respondenti boli vyberaní primárne na základe vekovej skupiny detí, s ktorou najviac pracujú, teda s mladším školským vekom, u niektorých je však iná preferencia vekovej skupiny, s ktorou pracujú radšej. Jedna respondentka uviedla, že radšej pracuje s predškolákmi, druhá uviedla starší školský vek, a doslova uviedla, že momentálne má "*rada výzvu pubertiakov*".

Zaujímavý výsledok priniesla otázka týkajúca sa najčastejších metód práce knihovníkov s mladším školským vekom. Kým v MKP boli jednoznačne najčastejšou odpoveďou interaktívne lekcie a besedy, v MKB to bolo jasné prečítanie a literárno-kreatívny program. Všetci respondenti z MKP uviedli, že pri lekciách a besedách, ktoré organizujú najčastejšie je dôležité zapájať deti do programu, striedať aktívnejší program s pasívnejším. Prečítanie býva väčšinou súčasťou lekcií a besied, a radia ho k pasívnejšej aktivite, ktorú striedajú s rôznymi hrami a pohybovými aktivitami, úspešnými najmä u chlapcov. Tvorila sa najmä literárne besedy o konkrétnej knihe, autorovi, žánroch a formách, ale aj spoločensko-kultúrne besedy nesúvisiace s literatúrou, preberajúce tematiku napr. multikulturalizmu,

spoločenského chovania, handicapovaných detí v škole apod. Súčasťou programu sú prvky kritického myslenia, storytellingu, práca s textom a jeho dopĺňanie, brainstorming v podobe otázok a odpovedí, hľadanie kľúčových slov, hudobné a vizuálne ukážky. Jedna z respondentiek napríklad nerada predčíta, ale uvedomuje si, že je to podstatná časť programu pre deti v tomto veku, a preto púšťa miesto toho nahrávky alebo sa text snaží vizualizovať. Obaja respondenti z MKB sa zhodli na tom, že najobľúbenejším programom je hlasné čítanie a kreatívny, tvorivý program, ako vystrihovanie a lepenie, spojený s literatúrou, tzv. literárno-výtvarné workshopy. Medzi obľúbené programy čitateľov mladšieho školského veku tiež patria dramatizované čítania a bábkové divadlo.

Respondenti v MKP sa pri čerpaní nápadov na prípravu programov spoliehajú hlavne na seba. Programy vymýšľajú na základe vlastných námetov a záujmov, prípadne sa inšpirujú novou, zaujímavou knihou. Ďalším najčastejším indikátorom pre tvorbu aktivít je medzera v ponuke, chýbajúca, nespracovaná téma. Ďalej sa respondenti inšpirujú inými pobočkami v MKP, inými knižnicami v ČR alebo zahraničí. V rámci MKP si detskí knihovníci organizujú vlastné “malé OKNA”. Pôvodne je podujatie OKNA¹⁷ (O knihovníckých aktivitách) organizované KDK, pričom sa každoročne vyhlási téma a zameranie na určitú vekovú kategóriu detského čitateľa, na ktorú knihovníci vopred pripravia program a názorne ho predvedú ostatným zúčastneným. Podobným systémom to prebieha aj v sieti pobočiek MKP. Zdrojom inšpirácií sú tiež iní knihovníci, ktorých stretávajú na konferenciách a seminároch, prípadne ktorí pridávajú svoje námety do databanky programov Knihovny Jiřího Mahena (KJM). Aj v MKB sa najčastejšie respondenti riadia vlastnými nápadmi a fantáziou. Ďalšou spomínanou inšpiráciou boli samotné knihy a jeden respondent uviedol aj deti a ich nápady. Treťou inšpiráciou je pre respondentov Internet, vďaka ktorému sa dostanú k námetom iných knižníc na Slovensku alebo v zahraničí. Oproti českej knižnici vidíme absenciu akejkolvek zbernej databázy pre detských knihovníkov, v podobe napríklad databanky KJM a chýba čerpanie námetov zo seminárov a konferencií. V Bratislave tiež nefunguje spolupráca medzi všetkými mestskými knižnicami tak efektívne, ako medzi pobočkami v Prahe. Je to postavené na báze ochoty knižníc spolupracovať a podľa tvrdení respondenta je to so spoluprácou “*tak pol na pol, niektoré sú veľmi ochotné, ako napríklad knižnica v Ružinove, iné nemajú záujem*”.

¹⁷<http://www.kdk.munovapaka.cz/okna3.html>

V priemere za týždeň sa v MKP Ústřední knihovně uskutoční 8 podujatí pred deti, v prípade MKB sú to 2 podujatia. Propagácia podujatí prebieha v prípade oboch knižníc približne podobnými kanálmi. Dôležitú úlohu dnes hrajú moderné médiá a sociálne siete, čo potvrdzujú aj odpovede z oboch strán respondentov. Jedným z hlavných spôsobov propagácie sú webové stránky knižníc a ich účty na sociálnych sieťach. Ďalším, ešte stále fungujúcim, nástrojom sú plagáty, letáky a tlačené kultúrne programy miest alebo iné kultúrne týždenníky. Súčasťou propagácie je aj ústne podanie a osobné pozvanie čitateľov knihovníkmi. V MKP je cítiť, že dávajú školám silný dôraz. Okrem vlastnej sekcie “Pro školy” na webových stránkach knižnice, sú spolupracujúcim školám, ich učiteľom alebo riaditeľom, zasielané stále v auguste ponuky programov, ktoré pre ne môžu knihovníci pripraviť. Nezabúdajú ani na školy, ktoré zatiaľ s MKP nenašli spoluprácu a je úlohou vedúcej detského úseku za nimi zájsť osobne a predstaviť im ponuku. MKB tiež potvrdila, že spolupráca so školami je ich základným pilierom a kladú na ňu veľký dôraz. Školám, ktoré majú na zozname, je každý mesiac emailom zasielaný newsletter s ponúkanými podujatiami a novinkami.

Podujatia a programy v oboch knižniciach sú primárne vytvárané a vedené knihovníkmi, a sú doplnené podujatiami vedenými externými osobami alebo organizáciami. Respondenti z oboch knižníc sa zhodli na tom, že najúspešnejšie podujatia sú tie, v ktorých sú prepojené aktivity s predčítaním a ďalšou prácou s textom. Jedna respondentka z MKP rada číta a zapája ukážky na ukludnenie detí po nejakej aktivite. Druhá respondentka potvrdila, že rada deti naopak prebúda a rozptyľuje pohybom a aktivitami, čím sa jej darí u nich udržiavať neustálu pozornosť. Nasledujúce príklady by mali patriť medzi obľúbené podujatia detí v knižniciach.

Prvým príkladom obľúbeného podujatia detí mladšieho školského veku v MKP je *Pojďte si hrať na básniky*. Napriek tomu, že poézia nie je veľmi atraktívna, na tomto príklade môžeme vidieť, že stačí podujatie správne poskladať a vytvoriť, aby bolo pre deti atraktívne. Beseda je hravou formou približuje deťom básnikov, čo všetko potrebujú k svojej práci a kto môže byť vlastne básnikom. Okrem toho sa deti hrajú so svojou fantáziou, asociáciami a veršovaním. Najväčší úspech respondentka postrehla u žiakov 3. a 4. ročníka ZŠ a zapájajú sa často aj chlapci. Druhým príkladom je podujatie vytvorené hlavne pre 1. a 2. ročník ZŠ s názvom *Pohádky sourozenců Čapkových*. Jedná sa o besedu o Helene, Josefovi a Karlovi Čapkových. Cieľom je dozvedieť sa o nich, o ich tvorbe, živote a rodnom kraji pomocou ich ukážok a ilustrácií z kníh. Kombinuje sa súťaženie, predčítanie, hra, brainstorming a na záver

odkazy na zaujímavé webové stránky o Čapkovcoch. Beseda je ukončená rozdáním záložiek Karla Čapka alebo obrázkov psíček a mačička na vyfarbenie.

V MKB je prvým príkladom obľúbeného podujatia *Noc s Andersenom*, ktorá je organizovaná na Slovensku aj v Čechách stále na začiatku apríla. Bližšie sme toto podujatie spomínali v podkapitole 4.1.2. Jedná sa o celonočnú akciu pre deti, ktorú knihovníci vyplnia množstvom hier, predčítaní, súťaží a hľadaním pokladu. Druhým príkladom úspešného podujatia je workshop *Malý princ*. Na tomto workshope knihovník na začiatku predčíta pár viet z knihy, nasleduje debata o priateľstve a vlastných predstavách a zakončené je to výtvarnými dielňami, kde si môžu deti vyrobiť planétu alebo vlastnú korunu na hlavu. Cieľom tohto podujatia je podľa slov respondentky, aby *“deti odchádzali s pocitom, že každý z nás môže byť princ alebo princezná“*.

V prvom okruhu otázok nás tiež zaujímali rôzne vplyvy, ktoré na deti pôsobia. Všetci respondenti z oboch knižníc sa jednoznačne zhodli, že hlavný vplyv majú na čitateľskú gramotnosť rodičia a rodinné prostredie, a druhým v poradí je škola, učitelia a spôsob akým pracujú s textom. Respondentky z MKP sa zhodli na tom, že knihovníci sú až na posledných miestach pri vplyve na čítanie detí. Už pri bakalárskej práci sme prišli k rovnakému záveru, a to, že knižnica ovplyvňuje čitateľskú gramotnosť len do malej miery (Kadučáková, 2013). Na druhej strane je vplyv knihovníkov, aj keď menší ako rodinného prostredia či školy, veľmi dôležitý a v správnej forme dokáže pôsobiť aj na rodičov a učiteľov. Hoci si respondenti z MKP myslia, že nemajú veľký vplyv na deti, myslia si, že riešením by mohol byť vplyv napríklad na učiteľov pri výbere správnej literatúry, pri ďalšej práci s textom. Pri výbere knihy je dôležité dbať na *“aktuálne témy, vhodný výber čítania, primeraný rozsah knihy, atraktívnu grafiku a knihu písanú zrozumiteľne”*. Jedna z respondentiek MKP tiež navrhla, že okrem učiteľov, by sa mali vychovávať aj rodičia, ktorí majú na svoje deti často vysoké nároky a tým im môžu čítanie skôr znechutiť. Podľa nej je rozhodne dôležitá súhra toho, čo čitateľsky zvládne a čo ho bude zároveň aj zaujímať. Podľa respondentky z MKB je výchova v rodine tým základným prameňom a vplyvom čitateľskej gramotnosti. Od rodinného prostredia závisí aj to s akým postojom ku knihám nastúpi žiak do školy, a ako sa mu s nimi bude neskôr aj pracovať. Druhá respondentka z MKB okrem potvrdenia rodinného vplyvu tiež vyzdvihla povinné čítanie v škole, ako ďalší dôležitý vplyv. Obe knižnice potvrdili, že s týmito elementmi pracujú. Rodičia bývajú na niektorých podujatiach prítomní a pre školy sú pripravované exkurzie, a ďalší program. Rodičia bývajú zapájaný len v prípade tvorivých

dielní, a potom pri väčších rodinných akciách knižnice. Kým respondenti v MKP prijímajú návštevy škôl, ale bohužiaľ sa im nedarí udržiavať s nimi dlhodobý kontakt a vytvárať pravidelný program, MKB navštevujú školy pravidelne, čo je zrejme dané veľkosťou a dosahom knižnice.

Keďže vieme, aký veľký vplyv majú rodičia na čítanie detí, zaujímali sme sa o tendencie súčasných rodičov smerom k čítaniu ich detí. Respondenti z MKP potvrdili, že rodičia sú pre nich často len *“v tieni a nevieme o nich”*, na druhej strane sú tendencie, ktoré si všimli. Jedna respondentka si myslí, že s deťmi prestávajú chodiť do knižnice pomerne skoro. Veľmi zaujímavým postrehom bolo, že rodičov nebaví čítanie klasických rozprávok s deťmi, obracajú svoju pozornosť skôr na akčnejšie typy príbehov, čím deti takpovediac ochudobňujú o klasické rozprávky, ku ktorým sa už deti nevrátia. Respondentom sa zdá, že maminky s deťmi sem už nechodia kvôli knihám, ale skôr *“ako do herne”*, pričom knihy sú len doplnkom. Najnovší trend si všimli aj knihovníci v MKP, a to tendenciu rodičov hodnotiť svoje dieťa ako geniálne. Tzv. *“glorifikácia”*, podľa slov respondentky, má veľký vplyv na výber literatúry: *“rodičia ťažko berú vekové rozdelenie detí podľa kníh. Je kladený tlak na dieťa čítať ťažšie knihy”*. V tomto prípade vidíme dôvod, prečo by respondenti navrhovali okrem výchovy pedagógov aj výchovu rodičov. Praha ako veľkomesto je známa množstvom cudzincov, čo sa odráža aj na užívateľoch v pobočke sídliacej v centre mesta. Respondenti z MKP potvrdili časté návštevy zahraničných rodičov s deťmi, hlavne Rusov a Ukrajincov, ktorí sú na svoje deti prísnejší než český rodičia, majú na ne vysoké nároky a sústredia sa hlavne na povinnú literatúru. Rozdielna výchova detí sa potvrdila aj u respondentov z MKB, ktorí prichádzajú do styku s *“odvážnejšími a hlučnejšími”* deťmi. *“Vyžadujú si väčšiu pozornosť a pohotovú reakciu, našu zaniietenosť. Prostredie, v ktorom vyrastajú je modernejšie a doba je rýchlejšia”*. Na druhej strane si však respondent myslí, že ak je v deťoch od malička pestovaná *“láska ku knihám, k čítaniu a (rodičia) majú čas sa im venovať, je to poznať”*. Druhý respondent z MKB potvrdil, že ak rodičia, ale aj pedagógovia vedú deti k navštevovaniu knižnice pravidelne *“majú viditeľne kladnejší vzťah ku knihám a knižnici ako takej”*. Znamená to, že aj keď sa doba zrýchlila a deti sú vychovávané inak ako kedysi, stačí ich naviesť správnym spôsobom a utvoria si kladný vzťah ako ku knihám, tak aj ku knižnici samotnej.

Pri rozhovore sme sa prirodzene dostali aj k ďalšiemu súčasnému výraznému vplyvu, a to moderným technológiám a médiám, ktoré čím ďalej, tým viac konkurujú knihám, ako

jednoduchšia zábava. Respondentka z MKP potvrdila veľký vplyv kina, pri besedách, kde sa rozprávajú o rozprávkach, ktorý potlačuje klasické rozprávky skôr do úzadia. Respondenti z MKP ďalej tiež potvrdili, že deti do knižnice lákajú *“komiksy a populárne hry ako Minecraft, Angry Birds, Pokemon, ku ktorým vznikli knihy s príbehmi z herného sveta alebo príručky”*. Literatúra je vraj spojená s počítačovými hrami. Respondenti nám tiež potvrdili, že deti sa dnes ťažšie sústredia na dlhšie texty, *“nevedia sa orientovať, a keď niečo hľadajú, dúfajú, že to hneď nájdu, na prvej stránke v prvej vete”*. So sústredenosťou je to náročnejšie aj pri samotnom vyhľadávaní informácií v knižnici. Napríklad pri osobných dotazoch na knihovníka, strácajú trpezlivosť skôr, než im knihovník nájde hľadanú informáciu, prípadne vysvetlí, kde sa k nej v knižnici dostanú. Respondent si tiež myslí, že ak niečo nie je *“na jedno kliknutie”*, tak sú deti zlenivelé. V MKB si obaja respondenti myslia, že technológie majú jednoznačne pozitívny vplyv. Myslia si, že sa vďaka nim práca s čitateľom zjednodušila, *“veď technológie vznikli na to, aby nám uľahčili prácu”*.

Na záver kapitoly by sme si dovoľili krátke zhodnotenie tých najzaujímavejších zistení. Je veľmi pozitívne, že obe skúmané knižnice vo svojom detskom oddelení rešpektujú vekové rozdelenie detského čitateľa a jeho špecifik. Podľa toho je rozdelený aj fond knižnice, prípadne v MKB aj jednotlivé miestnosti. Ako sme už zdôraznili v teoretickej časti, vekové špecifiká považujeme za jeden zo základných stavebných kameňov pri práci knihovníkov s deťmi. Ďalej v oboch knižniciach jasne dominujú skupinové metódy práce s detským čitateľom. Spoločnou črtou oboch knižníc je tiež program s hlasným predčítaním a kreatívna tvorba. V Bratislave vidíme tendenciu tvoriť hlavne hravé a kreatívne programy, pri ktorých sa deti hlavne zabavia, oddýchnu a zahrajú. V Prahe sa snažia hru prepojiť s prácou s textom a okrem literárnych podujatí sa dotýkajú aj iných spoločenských tém a informačnej gramotnosti. Práca s textom, besedy zamerané na autorov, knihy, žánre a rozvíjanie kritického myslenia dokáže efektívne budovať čitateľskú gramotnosť detí. Pri čerpaní námetov a inšpirácií k podujatiam sa zdá, že MKP má veľkú výhodu s fungovaním databanky programov pre českých knihovníkov, tiež v prepojení vlastných pobočiek a respondenti sa nezmienili ani o získavaní inšpirácie z konferencií a seminárov. MKP priemerne uskutoční 4krát viac podujatí vo svojom detskom oddelení než MKB. Je to zrejme ovplyvnené aj veľkosťou oboch knižníc, zároveň tiež predpokladáme, že sa to odvíja aj od záujmu užívateľov a od pracovnej vyťaženia knihovníkov. Propagáciu majú obe knižnice výborne zvládnuté, využívajú rovnaké kanály, od elektronických až po klasické tlačené médiá vrátane

hovoreného slova. Obe knižnice ponúkajú, v rámci svojich personálnych možností aj časového vyťaženia, zaujímavé programy pre deti mladšieho školského veku. V tomto veku detí je ešte stále kladený dôraz na hru a aktivitu, ktorá pomáha udržiavať detskú pozornosť. V prípade MKP vidíme snahu o prekrývanie aktívnejšieho a pasívnejšieho vyplňania programu, pričom knihovníci sa snažia predčítanie a prácu s textom začleniť v približne rovnakej miere ako hry, súťaže a kreatívnu tvorbu. V uvedenom programe, ktorý považuje MKB za svoj úspešný, prevláda skôr hra a nevyužíva sa také množstvo techník práce s textom než v MKP. Obe knižnice si uvedomujú hlavné elementy, ktoré ovplyvňujú čitateľskú gramotnosť detí, a to na prvom mieste rozhodne rodina, a hneď za nimi škola. Žiaľ ani jedna knižnica neprejavuje zásadné znaky hlbšej spolupráce s rodičmi a učiteľmi v tomto smere. Rodičia sú len akýmsi doplnkom a napomáhajú sústreďeniu pri výtvarných dielnach alebo celé rodiny navštevujú väčšie akcie knižnice. Bolo by na zváženie pripraviť besedy zamerané na rodičov s deťmi, prípadne čitateľské kluby pre rodiny alebo náučné semináre pre rodičov, či len náučný článok na webovú stránku knižníc. Z odpovedí vyplynulo, že rodičia často nevedú deti ku knihám alebo im nesprávnym výberom kazia chuť čítať, preto si myslíme, že by bol tento krok určite na zváženie. Naša posledná otázka bola doslova položená nasledovne: Ako technológie ovplyvnili metódy práce s čitateľom? Kým respondenti z MKP sa zamerali skôr na vplyv technológií na samotné deti, respondenti z MKB to vzali z pohľadu knihovníkov. Ani jedna odpoveď nie je v tomto prípade zlá. Na odpovediach MKP vidíme, že hoci sú tu technológie na to, aby nám prácu uľahčovali, v kombinácii s netrpezlivým detským čitateľom, ktorý si nevie vyhľadať informácie a do knižnice chodí len po knihy o počítačových hrách, to nie je ideálny obraz. Na druhej strane súhlasíme aj s pohľadom respondentov z MKB, ktorí v technológiách vidia jasné pozitíva, ktoré v iných odpovediach vyplývajú aj z pohľadu respondentov MKP. Uvádzali napríklad, že častou inšpiráciou pre tvorbu podujatí je Internet, čo je súčasťou dnešnej modernej doby, rovnako ako propagácia samotných podujatí prostredníctvom webových stránok knižnice, nehovoriac o audiálnych nahrávkach, ktoré sa púšťajú miesto predčítania a ďalších pomocníkov počas podujatí.

5.4.2 Analýza a porovnanie pracovných materiálov detských knihovníkov

Od respondentov z MKP som dostala niekoľko pracovných materiálov, ktoré si pripravujú na rôzne literárne aj neliterárne podujatia. Aktivity majú zamerané napríklad na konkrétne žánre (Pojďme si hrať na básničky), autorov (Pohádky sourozenců Čapkových) alebo náučný typ podujatí (Pražské vršky, Vltava a pražské mosty). Všetky materiály, ktoré

sme obdržali, majú rovnakú štruktúru. Skladajú sa z dvoch častí, a to tabuľky so základnými informáciami a konkrétnejšej osnovy. Ako sme sa dozvedeli od respondentov, je dôležité, aby mal každý svoje materiály pripravené v takej forme, aby ich v prípade potreby zastupovania mohol nahradiť iný knihovník.

Prvú časť tvorí prehľadná tabuľka so základnými informáciami, ktorá vo vopred pripravenom formáte, prehľadne ponúka všetky primárne informácie o podujatí. Prvou informáciou je názov besedy, s prípadným podnázvom. Napríklad u besedy „*Pražské vršky*“ je podnázov „*V Pražských pověstech a legendách*“, čím nám autor besedy napovedá, z akých zdrojov bude čerpaná väčšia časť tohto podujatia. Ďalšou informáciou je cieľ besedy a stručná anotácia, ktorá v pár krátkych vetách priblíži samotnú besedu. Nasleduje vekové určenie, kde môže byť okrem veku uvedené aj doporučenie pre konkrétne ročníky v škole. Podstatnou informáciou je dĺžka besedy, ktorá je vo väčšine prípadov 45 až 60 minút. V poličku pomôcky, knihovníci vyplňajú, všetky potreby, ktoré budú k správne vedeniu besedy potrebovať, ako napríklad papiere, ceruzky, fixky, flipchart, CD prehrávač, iMac apod. Zahŕňa to teda nielen technické vybavenie, ale aj pomôcky v prípade besied spojených s tvorivými aktivitami pre deti. Nasledujú informácie o konkrétnych úryvkoch použitých počas besedy. Knihovníci môžu ako ďalšiu informáciu uviesť aktivity vedené počas besedy, napríklad súťaže, kvízy, hádanky a pod. V ďalšej časti je uvedená použitá literatúra pri príprave besedy a nakoniec je údaj o autorovi besedy a pobočka, v ktorej pracuje.

Nasleduje druhá časť, osnova, pripraveného podujatia, ktorú si každý knihovník v prehľadnej forme pripraví podľa svojich predstáv. Môže byť zostavená vo forme odsekov alebo nadpisov v závislosti od jednotlivých krokov a úsekov besedy. Bloky aktivít sú jasne nazvané a ďalej popísané. Okrem krátkej informácie, čo sa bude diať a prípadne aké pokyny je treba vydať, sú tam uvádzané konkrétne úryvky, z ktorých sa prípadne číta, témy na úvahu, popis súťaže apod. Na konci besedy môže nasledovať rekapitulácia alebo doporučenie ďalších zdrojov, kde sa dozvedia o téme viac. Medzi zdroje nemusia patriť len knihy, ale aj zaujímavé webové stránky. V prípade, že deti dostanú na záver nejaký malý darček, je to tam tiež uvedené. Za osnovu môže byť pripojená pomôcka, ktorú knihovník používa počas besedy, napríklad básnička s voľnými plochami, ktoré deti dopĺňajú apod.

Poskytnutý materiál z MKP vyzerá veľmi jasne a prehľadne. Prvá časť má svoj formát daný, vďaka čomu je možné podujatia rozdeliť podľa určitých kritérií, napríklad veku. Rovnako je vďaka tomu možné sledovať, aké podujatia sú aktuálne v ponuke a čo je prípadne

potrebné doplniť. Navyše je pri každom podujatí uvedený autor, čo pomáha sprehľadniť kto, na čom pracuje, akou sa zaoberá tematikou, prípadne vekovou kategóriou čitateľov. V prípade, že má knižnica vytvorenú a naformátovanú takúto prehľadnú úvodnú tabuľku, je to určite prehľadnejšie aj pre samotné školy, ktoré si podľa stručných informácií vedia urobiť predstavu o ponúkanom programe, môžu si ho napasovať do učebného plánu a v ideálnom prípade skoordinať s výukou. Vďaka vekovému vymedzeniu, môžu knihovníci vytvoriť balíčky týchto besied a posielat' ich už priamo vybraným učiteľom, podľa toho ktorú vekovú kategóriu učia, prípadne zasielať výber podujatí priamo materským škôlkam. Osnova je určite nápomocná pri vedení programu, ale je určite zásadným elementom aj v prípade, že knihovník sa na dohodnutú besedu nemôže z nejakého dôvodu dostaviť a potrebuje zastúpiť. V takom prípade sa beseda nemusí rušiť, ale pripraví sa na ňu podľa osnovy iný knihovník. Dodané osnovy sú naozaj prehľadné v takej miere, že sa podľa nich môže pripraviť aj iný knihovník než len ich samotný autor. Pripravené materiály by sme určite zhodnotili ako prínosné ako pre potenciálnych odberateľov (školy), tak pre ich organizátorov (autor alebo ich zástupca). Každá časť má jednoznačne svoju funkciu a uplatnenie, a myslíme, že by nebolo možné vynechať ani jednu.

Z MKB sme obdržali jeden ukážkový pracovný materiál, ktorý je stručným popisom plánovaného podujatia. Už pri požiadaní o príklady pracovných materiálov sme sa dozvedeli, že v knižnici nemajú žiadnu štandardizovanú formu pracovných materiálov a vo väčšine prípadov si ich knihovníci ani nevytvárajú alebo tie podujatia organizujú už tak dlho, že k nim materiály nepotrebujú. Bolo preto obtiažnejšie konkrétny materiál pre ukážku získať, ale nakoniec sa to podarilo, a preto sme ho mohli zhodnotiť a porovnať s materiálmi z MKP. Spolu s pracovným materiálom nám bola zaslaná aj ponuka podujatí, ktorú MKB má pripravenú. Ponuka je rozdelená na tri časti. Prvá sa týka stálej ponuky oddelenia a je ďalej rozdelená na čítania a workshopy, a exkurzie. Sú to podujatia, ktoré si kladú za cieľ *“podporiť čítanie a záujem o literatúru u detí”*. V stálej ponuke je uvedených 5 podujatí, z toho len 2 sú zamerané na rozvoj čitateľskej gramotnosti detí mladšieho školského veku. Druhá časť predstavuje projekty, na ktorých knižnica spolupracuje s externými účinkujúcimi a tretia časť zahŕňa ďalšie aktivity a krúžky pre deti.

Podujatie sa volá *“Tajomstvo záhrady”* a je to literárno-dramatický workshop určený pre deti od 6 - 8 rokov. Krátka anotácia podujatia, vekové zameranie a časový odhad trvania je uvedený len v zozname ponuky stálych podujatí pre deti a mládež. Workshop je príkladom

inšpirácie sa obľúbenou knihou. Autor podujatia túto aktivitu vytvoril na základe, knihy Jiřího Trnku Záhrada, pretože je to jedna z jeho najobľúbenejších kníh detstva. Dodaný pracovný materiál je popisom priebehu podujatia. Je vo forme uceleného textu rozdelený do odstavcov, s názvom podujatia ako nadpisom, a zakončený menom autora vytvorenej aktivity. Autor vysvetľuje, ako zahajuje workshop, začína čítaním vybranej kapitoly, pričom predtým ešte deťom prerozpráva v krátkosti, čo sa v knihe dovedy stalo. Nasleduje hlasné čítanie doplnené otázkami na udržanie pozornosti detí. Po dočítaní sa pýta na názor detí a nasleduje druhá časť programu, kde deti vymýšľajú vlastný príbeh, pričom majú zadanú jednu podmienku, ktorá musí byť v príbehu dodržaná. Počas vymýšľania ich knihovník usmerňuje, nezasahuje do príbehu zásadným spôsobom a rešpektuje rozhodnutia detí. Nakoniec ich im výtvar celý prečíta. Cieľom workshopu je rozvoj komunikatívnych vlastností, kreativity dieťaťa, s čím súvisí kreatívne písanie a tvorba.

Pracovný materiál z MKB nemá štandardizovanú formu, ani presne určenú štruktúru. Knihovníci teda nie sú povinný vytvárať popisy svojich programov. Jedine ponuka podujatí má štandardizovanú formu so všetkými základnými údajmi potrebnými pri výbere podujatia. Nevýhodou absencie pracovných materiálov môže byť neprehľadnosť ponuky, neucelenosť tématických a v prípade, že knihovník sa nemôže zúčastniť naplánovaného podujatia, je ťažké vytvoriť zaňho relevantnú náhradu. Ďalšie hodnotenie pracovného materiálu na základe jedného dodaného materiálu bohužiaľ nie je možné. Všimli sme si tiež, že v stálej ponuke podujatí na rozvoj čitateľstva chýba hlbšia práca s textom a podujatí na rozvoj čitateľskej gramotnosti detí mladšieho školského veku je pomerne malé množstvo.

Pri porovnaní oboch knižníc sme zistili, že MKP má v stálej ponuke pre školy oveľa viac podujatí na rozvoj čitateľskej gramotnosti detí mladšieho školského veku než MKB, konkrétne 30 oproti 2. Čo sa týka pracovných materiálov, v MKP je jasná forma pripravovaného materiálu, čo so sebou nesie množstvo výhod spomínaných vyššie, vrátane poskytnutia materiálu ďalším novým kolegom, ktorí si podľa nich vytvoria vlastné. V MKB naopak nie je žiadna metodika tvorby pevne daná a je na každom knihovníkovi, či si niečo sám pre seba pripraví.

5.4.3 Porovnanie možností vzdelávania detských knihovníkov

Druhý okruh otázok pre respondentov bol zameraný na ich vzdelávanie vo svojej oblasti. Zisťovali sme aké majú najvyššie ukončené vzdelanie, prípadne, či sa štúdiom detského knihovníctva zaoberali už v dobe pred nástupom do detského oddelenia. Ďalej sme

sa zamerali na ich postoje k neustálemu vzdelávaniu knihovníkov, aké možnosti im ponúka ich vlastná knižnica a či sú s tým spokojný, prípadne aké by mali návrhy na zlepšenie.

Respondenti z MKP majú ukončené magisterské alebo bakalárske štúdium na knihovníckej škole, prípadne práve študujú na vysokej škole so zameraním na knihovníctvo. Zároveň jeden respondent uvádza, že už počas svojho štúdia na vysokej škole sa zameril na štúdium detského čitateľstva a venoval tomu svoju bakalársku aj diplomovú prácu, v ktorých skúmala podporu detského čitateľstva v ČR a Nemecku. Ostatní respondenti sa nezameriavali na túto problematiku, prípadne ju na škole študovali len okrajovo a naplno sa jej začali venovať až po nástupe na detské oddelenie. Respondenti z MKB majú ukončené magisterské vysokoškolské štúdium a Vyššie odborné kvalifikačné štúdium na knihovníckej škole. Zároveň sa obaja respondenti zhodujú na tom, že sa na detského čitateľa počas svojich štúdií nezameriavali a dostali sa k nemu až po nástupe do detského oddelenia.

Všetci respondenti sa zhodli na tom, že neustále vzdelávanie, najmä detských knihovníkov je veľmi dôležité. Jeden z respondentov z MKP potvrdil, že to je jedna z vecí, ktorá ho na tejto práci baví, že sa môže neustále vzdelávať. Pre respondentov z MKP je vzdelávanie dôležité v rámci neustáleho získavania nových poznatkov z oblasti literatúry (o knižných novinkách), z oblasti práce s detským čitateľom (o nových, moderných metódach práce s detským čitateľom) a v neposlednej rade sú dôležité poznatky o samotných deťoch, ktoré sa neustále menia, mení sa ich výchova, záujmy z oblastí hier, filmov, festivalov a pod.: *“je potrebné sa zaujímať, čo zaujíma deti”*. Aj respondenti z MKB sa zhodli na dôležitosti neustáleho vzdelávania detských knihovníkov. Podobne si tiež myslia, že *“treba ísť s dobou”*. Vzdelávanie zamerané na detského čitateľa je pre nich rovnako zásadný ako neustále získavanie nových podnetov.

Nasledujúcimi otázkami sme sa snažili získať informácie o vzdelávaní, ktoré respondentom knižnica ponúka a či sú s výberom a množstvom spokojní. Knihovníci v MKP majú možnosť vzdelávať sa navzájom medzi vlastnými knihovníkmi alebo prostredníctvom jednorázových či dlhodobějších kurzov, workshopov, prednášok. Ako príklad uviedli semináre kritického myslenia, interaktívnych metód, súčasnej literatúry pre deti, informačnej gramotnosti. Pri otázke či majú návrh na zlepšenie v oblasti vzdelávania detských knihovníkov v ich knižnici nám jedna respondent potvrdil, že je s ponukou spokojná, ale uvítala by exkurzie do iných detských oddelení v zahraničí, druhá by sa rada vzdelávala v oblasti práce so zdravotne znevýhodnenými a tretej respondentke by sa páčila možnosť

akreditovaného kurzu pedagogického minima a lekcí dramatickej výchovy. Na druhej strane nám respondenti z MKB tiež potvrdili, že majú možnosť sa vzdelávať v rámci svojej knižnice, ale len niekedy a bohužiaľ to občas nie je možné z časových či personálnych dôvodov. Spôsob akým majú možnosť sa vzdelávať sú rôzne workshopy, semináre a prezentácie pre detských knihovníkov, ktoré sú zameraná hlavne na prácu s detským čitateľom. Bohužiaľ však jeden z respondentov uviedol, že je ich “na Slovensku žalostne málo”. Jedným z najobľúbenejších vzdelávacích akcií je Knižnícky Barcamp na Slovensku, ktorý je organizovaný mladými ľuďmi a je zameraný na knižnícke témy rôzneho druhu. V oblasti zlepšovania vzdelávania detských knihovníkov by jeden z respondentov uvítal, keby sa viac stretávali s inými knihovníkmi a vymieňali si skúsenosti, a tiež by sa mu veľmi páčila spolupráca so zahraničnými knižnicami, ktoré by ich mohli v mnohom inšpirovať.

Nakoniec nás zaujímalo, či sa respondenti zvyknú ocitnúť na mieste školiteľov alebo prednášajúcich. Odpoveď všetkých respondentov bolo jednoznačné nie. Nepočítali sme do toho samozrejme zaškoľovanie nových zamestnancov/stážistov. V MKB dokonca dvaja respondenti otvorene priznali, že sa na takú úlohu necítia a nehodia. Do svojich kruhov si zvyknú miesto toho pozývať externých odborníkov, ktorí sa zaoberajú tematikou dlhú dobu. V MKB nám jeden z respondentov zdelil, že aj napriek tomu, že nikoho neučí/neškolí, zvyknú si na stretávaníach s inými knihovníkmi vymieňať medzi sebou informácie a novinky, čo je istou formou prezentácie poznatkov.

V tomto okruhu otázok sa vo veľa veciach respondenti z oboch knižníc zhodli. Všetci opýtaní mali stredoškolské alebo vysokoškolské knižnícke vzdelanie a potrebu neustáleho vzdelávania detských knihovníkov vyhodnotili pozitívne. Respondenti sa rovnako zhodli, že sa vzdelávajú pomocou rôznych workshopov, seminárov a prednášok. Odlišnosť sme však predsa našli. MKP je počas doobedňajších hodín v pondelok zatvorená, a to knihovníkom ponúka priestor na do vzdelávanie, čo potvrdili aj respondenti, ktorí si myslia, že sa im tento krok od vedľa knižnice zdá veľmi ústretový. Na druhej strane, respondenti z MKB potvrdili, že občas tiež absolvujú vzdelávacie programy, ale je ich podľa nich žalostne málo a zvyknú sa organizovať nárazovo, napríklad sa občas stane, že v priebehu troch mesiac je zorganizovaných niekoľko vzdelávacích akcií, a potom je dlho odmlka. Navyše ich často ani s personálnych a časových dôvodov nestíhajú. Overili sme si otváracie hodiny detského úseku MKB a potvrdilo sa, že oddelenie je otvorené pondelok až piatok od 8:00 až do 19:00. Možno by bolo správnym prvým krokom poskytnúť knihovníkom počas

pracovnej doby čas na vnútorné práce, medzi ktoré môže patriť aj tvorba programu pre deti a zároveň priestor pre vzdelávanie, stretávanie sa s ostatnými knihovníkmi. Respondenti z MKP hodnotia možnosti vzdelávania ako veľmi dobré a pravidelne majú možnosť navštevovať rôzne vzdelávacie akcie. Keď sme sa ich pýtali, aké zlepšenia by uvítali, dozvedeli sme sa o zaujímavých dopĺňujúcich možnostiach vzdelávania, čo preukazuje, že základ majú naozaj dobre zabezpečený a premýšľajú nad možnosťami, ktoré odpovedajú ich ďalším záujmom. Respondenti z MKB by sa radi len viac stretávali s ostatnými knihovníkmi, čo môže znamenať, že nie sú zvyknutí na radu iných vzdelávacích možností a nevedia si tým predstaviť svoje ďalšie možnosti. Hodnotíme to aj podľa vyjadrenia respondenta, že vzdelávacích možností detských knihovníkov je na Slovensku žalostne málo a nedostatku času na podobné aktivity, z dôvodu neustále otvoreného detského oddelenia.

5.4.4 SWOT analýza práce knihovníka s detským čitateľom

Na základe priamych a nepriamych odpovedí respondentov z oboch knižníc sme vytvorili SWOT analýzu v podobe tabuľky, ktorá by mala prehľadne zobrazit' a zhodnotiť vnútorné a vonkajšie podmienky knižníc pri práci s detským čitateľom. V rámci vnútorných podmienok hodnotíme silné a slabé stránky práce knihovníka s detským čitateľom a jeho príležitosti a hrozby, sú vnímané z pohľadu vonkajších podmienok knižníc. Cieľom je zhodnotiť prednosti verejných knižníc a upozorniť na možné hrozby, na ktoré by si mali dávať pri svojej práci pozor, pričom dôraz sa kladie na efektívnu a úspešnú prácu s detským čitateľom mladšieho školského veku.

Práca s detským čitateľom		
	Užitočné pre dosiahnutie cieľov	Škodlivé pre dosiahnutie cieľov
Vnútorne podmienky	SILNÉ STRÁNKY: <ul style="list-style-type: none"> - Vplyv na čítanie detí - Vplyv na rodičov a pedagógov - Kreatívna a hravá práca s deťmi - Úprimná spätná väzba detí - Rozvíjajúci sa knihovník - Priestory a vybavenie - Propagácia detského oddelenia a jeho práce - Kategorizácia detského čitateľa a znalosť jeho špecifik - Znalosť rôznych metód práce - Vopred pripravená ponuka programu pre deti - Reakcia na nové trendy 	SLABÉ STRÁNKY: <ul style="list-style-type: none"> - Menší vplyv na čítanie než rodičia alebo pedagógovia - Vyčerpávajúca práca - Knihovník zo “starej školy” - Vyhorenie knihovníka - Príprava programu - Priestory a vybavenie - Nedostatok personálu - Nedostatok času - Neznalosť špecifik detského čitateľa - Neznalosť metodológie práce - Zastaralosť a neochota rozvíjať služby
Vonkajšie podmienky	PRÍLEŽITOSTI: <ul style="list-style-type: none"> - Spolupráca so školami - Spolupráca s ďalšími inštitúciami - Zapájanie sa do národných aktivít - Spolupráca s osobnosťami - Spolupráca s inými knižnicami - Propagácia v iných médiách 	HROZBY: <ul style="list-style-type: none"> - Absencia dlhodobej spolupráce so školami - Konkurencia iných možností trávenia voľného času - Žiadna propagácia mimo knižnice - Izolácia - Znižovanie počtu zamestnancov a financií

Práca knihovníkov s detským čitateľom má mnoho silných stránok. Na prvom mieste sme uviedli vplyv na výber čítania, hoci len malý, rozhodne aj knihovník môže ovplyvniť túto zložku. Vďaka znalosti špecifik detských čitateľov to knihovníci robia už len tým, že rozdelia svoje oddelenie podľa vekových kategórií čitateľov a roztriedia podľa toho knihy. Môže to byť veľmi nápomocné aj pre rodičov a učiteľov, hoci na druhej strane sme sa dozvedeli, že knihovníci dnes sledujú u rodičov tendenciu klásť na svoje deti vysoké nároky a vyberajú im čítanie náročnejšie. V tomto smere by tiež nemala chýbať osveta. Na rodičov a pedagógov, ako dve skupiny, ktoré najviac ovplyvňujú čitateľskú gramotnosť detí, by sa nemalo zabúdať. Rodičia by sa mali určite aktívnejšie zapájať do programu s deťmi, nielen pri výtvarných dielnach, ale mali by poznať vekové špecifiká detského čitateľa, ktoré im možno doplniť

počas špeciálneho seminára, propagovať prostredníctvom webových stránok alebo vytvoriť kampaň s touto tematikou. Učiteľov by bolo možné ovplyvniť v práci s textom, ukázať im nové metódy a doporučovať nové zaujímavé knihy, ktoré pre deti vyšli a ktoré by stáli za to zaradiť ich k povinnému čítaniu. Ak sa s týmito elementami pracuje, stáva sa to určite silnou stránkou práce knihovníka s detským čitateľom. Silnou stránkou je určite aj kreatívna a hravá práca, tvorenie besied a lekcii v tomto duchu, pretože čitateľ mladšieho školského veku je ešte stále dieťa, ktoré sa rado hrá, súťaží a počúva o nových a zaujímavých veciach. Pri tvorbe programu je nutné na to myslieť a kombinovať rôzne metódy a kreativitu. Od detí je tiež možné čakať úprimnú spätnú väzbu, prípadne ju knihovník vidí aj sám, keď sa v priebehu besedy začnú nudiť. Medzi silné stránky sme to zaradili preto, že sú deti v tomto smere čitateľnejšie a knihovník hneď vie ako to napraviť a do budúcnosti naplánovať lepšie. Ďalšou silnou stránkou je schopný a rozvíjajúci sa knihovník. Táto stránka veľmi úzko súvisí so vzdelávaním, ktoré budeme rozoberať v ďalšej kapitole, ale na druhej strane schopným knihovníkom je aj ten, ktorý dokáže sledovať a aktívne reagovať na zmeny v spoločnosti, dokáže reagovať na nové trendy u detí, sleduje, čo ich baví, prípadne im ukáže novinky, o ktorých ešte nepočuli. V besedách rozvíja kreativitu detí, ich hravosť a zároveň aj čitateľskú gramotnosť. Silnou stránkou je rozhodne vhodné vybavenie a priestory knižnice. V ideálnom prípade osobitné miestnosti, kde sa môžu organizovať besedy, rozdelenie oddelenia podľa vekových kategórií čitateľov a vhodné technické vybavenie v priestore, aj ako pomôcky pri besedách. Propagácia je dnes pre knižnice a aj detské oddelenie nevyhnutná. Vďaka webovým stránkam a Internetu je dnes už možné okrem základných informácií zdieľať aj rôzne články, propagovať aktivity oddelenia, vytvoriť blog a ďalej celý ten obsah zdieľať na rôznych sociálnych sieťach. Ďalej do propagácie samozrejme ešte stále patria letáky a plagáty, ústne podanie, prípadne inzercie v médiách. Silnou stránkou knihovníkov a veľkou oporou pre ich prácu je znalosť vekových špecifik svojich čitateľov. Vďaka tomu vedia prispôbiť svoju prácu a správne zostaviť chod celej besedy alebo lekcie, pričom cieľom je detského čitateľa zaujať a prebudiť v ňom zvedavosť. Na to v zásade nadväzuje znalosť rôznych metód práce s detským čitateľom a neustále vzdelávanie v tomto smere. Pripravenosť je tiež rozhodne silnou stránkou, v prípade, že knihovníci majú vopred pripravenú ponuku besied a lekcii, ideálne vo formáte, ktorý môžu posilať rovno ako ponuku školám a zverejniť to aj na Internete. Sprehľadňuje to zároveň aj témy, ktoré sú spracované a ktoré by ešte prípadne bolo potrebné spracovať. Reakcia na nové trendy súvisí s už spomínaným

rozvíjajúcim sa knihovníkom, ale je potrebné aj samotná knižnica a jej vedenie dokázala reagovať a inovovať.

Medzi slabšie stránky na druhej strane rozhodne patrí zanedbávanie práce s rodičmi a pedagógmi ako zásadným vplyvom na čitateľskú gramotnosť detí. Ďalšou slabou stránkou je, že práca s detským čitateľom, hoci je kreatívna a inovatívna, je často aj veľmi vyčerpávajúca, deti majú totiž občas viac energie ako dospelí. Slabé stránky týkajúce sa samotných knihovníkov je knihovník z tzv. "starej školy", čím myslíme knihovníkov, ktorí odmietajú svoj ďalší rozvoj a držia sa starých pravidiel. Horšou variantou je vyhorenie knihovníka, či už nedostatkom nových impulzov, jednotvárnou prácou alebo pracovným zahltením. Vopred pripravený program môže byť aj slabou stránkou v prípade, že knižnica takýmto systémom nefunguje. Znamená to, že v prípade potreby nevie rýchlo reagovať na dopyt a zároveň sa tým ukracuje o možnosť propagácie už pripravenej ponuky školám, ale aj širokej verejnosti. Aj priestory a vybavenie knižnice môžu byť slabou stránkou v prípade, že knižnica nemá financie na opravy a doplnenie priestory, prípadne jej chýbajú moderné technológie. Slabou stránkou dnešných knižníc je rozhodne personálne vybavenie a časové možnosti. Knižnice a detské oddelenia by potrebovali viac personálu, než v skutočnosti majú. Potvrdili to aj obe knižnice v tomto výskume. Nedostatok personálu ich často obmedzuje v množstve realizovaného programu a v možnostiach ďalšieho vzdelávania. S tým súvisia zároveň aj časové možnosti. Ďalšie dva body, neznalosť špecifik detského čitateľa a správnej metodológie, môže mať fatálne následky pre prácu s detským čitateľom, vďaka čomu je potrebné neustále vzdelávanie knihovníkov, čo je aj dôvod prečo sa ním tiež zaoberáme vo výskume. Rozvíjanie služieb by malo byť primárne v rukách detských knihovníkov na vlastnom oddelení, pretože oni najlepšie vedia, čo chýba v ponuke. Na druhej strane ak sa stretnú s neochotou na strane vedenia, je to rozhodne slabou stránkou a demotivujúcim faktorom pre samotného knihovníka a jeho snahu.

Príležitostí, ktoré ponúka externé prostredie je hneď niekoľko a knižnice to vo veľa prípadoch aj využívajú. Knižniciam a konkrétne detským oddeleniam sa stále ponúka priestor na spoluprácu so školami. Môžu byť spestrením práve preberaného učiva, výplňou voľnejších dní v škole, prípadne oživením poobednej družiny. Nadviazať spoluprácu je možné aj s inými inštitúciami, ako napríklad škôlky, centrá voľného času a podobne. Veľkou príležitosťou je rozhodne zapájanie sa do národných aktivít na podporu čitateľstva. Okrem knihovníckych spolkov, tvoria často tieto aktivity aj komerčné inštitúcie. Tieto programy majú už často

vytvorené propagačné materiály a pomôcky, prípadne pripravený určitý druh programu, čím knihovníkom v istom zmysle môžu zjednodušiť prácu. Rovnako je práca knihovníka zjednodušená, ak je len sprostredkovateľom a organizátorom určitého podujatia. Sprostredkovateľom je v prípade, že sa mu podarí zohnať odborníkov alebo osobnosti väčšieho formátu ako spisovatelia, herci a speváci, ktorí sú ochotní prísť a program pre deti vytvoriť a viesť ho. Veľká príležitosť v tomto smere spočíva aj v atraktivite týchto podujatí, ktoré sú vedené známymi osobnosťami a majú potenciál prilákať aj nových užívateľov knižnice, často aj s rodičmi. V oblasti príležitostí nesmieme opomenúť spoluprácu s ostatnými knižnicami doma, ale aj v zahraničí. Samozrejmosťou je v prípade väčšej knižnice spolupráca medzi pobočkami, vytvorený intranet na zdieľanie nápadov a námetov, pravidelné stretávanie a predávanie skúseností. Zahraničné knižnice sú veľkou príležitosťou z toho dôvodu, že v zahraničí fungujú knižnice často iným spôsobom, čo je vidieť aj v podkapitole 3.2, kde opisujeme fungovanie niekoľkých detských oddelení, z ktorého každé ponúka novú inšpiráciu. Propagácia, zaradená v silných stránkach knižnice, ponúka aj príležitosti v externých médiách mimo knižnice. Ako v našom výskume potvrdili obe knižnice, tiež o svojich aktivitách informujú pomocou kultúrnych alebo mestských týždenníkov. Týmto spôsobom majú možnosť dostať sa k informáciám aj ľudia, ktorí nenavštevujú knižnicu ani jej webové stránky či sociálne siete.

To, čo sme uvádzali medzi príležitosťami, sa môže zároveň stať aj hrozbami. Jedná sa najmä o absenciu spolupráce so školami a ďalšími inštitúciami a ďalšiu propagáciu aj mimo priestory knižnice. Hrozbou sa stáva aj celková izolácia týkajúca sa aj zapájania do národných programov na podporu čítania a spolupráce s ostatnými knižnicami. Veľkou hrozbou dnešnej doby sú moderné technológie a jednoduchšie trávenie voľného času pred televízorom a počítačom. Ak knižnica nedokáže udržať krok s novými trendmi, nemá veľkú šancu prilákať nových užívateľov a s ťažkosťami udržiava tých aktuálnych. Okrem čitateľskej gramotnosti by navyše mala prikladať dôraz aj na mediálnu a informačnú gramotnosť v súčasnej spoločnosti. Ako zdôraznil jeden respondent, informačná gramotnosť je dnes veľmi výrazným trendom v knihovníctve. V súčasnosti sa knižnice stávajú aj komunitnými centrami a ich cieľom je, aby tam ľudia trávili svoj voľný čas, preto je dôležité im na to vytvoriť správne podmienky. Počítače, pripojenie na wifi, hry, kľudové zóny a ďalšie možnosti okrem organizácie besied, môžu byť dôvodom, prečo deti trávia svoj voľný čas práve na detskom oddelení. V zahraničí sú napríklad vytvárané rôzne čitateľské kluby s pravidelnými

stretnutiami, vyhradený priestor na robenie domácich úloh, hranie stolných hier a podobne. Dôvod, prečo spomíname aj tieto voľnočasové aktivity, ktoré nemajú veľa spoločného s rozvojom čitateľskej gramotnosti, je z jediného dôvodu, a to prilákanie a udržanie detských čitateľov v knižnici, ktorí sú potom naklonenejší k požičiavaniu si knižiek, zúčastňovania sa aj literárnych podujatí a ovplyvňovaniu na poli čítania. Knižnica sa pre nich stáva príjemnou samozrejmosťou a knihovník s ním vie lepšie pracovať. Veľkou hrozbou dnešných knižníc je znižovanie počtu zamestnancov a snaha ušetriť financie, prípadne ich investovanie do iných oddelení a iných aktivít knižnice.

5.4.5 SWOT analýza možností vzdelávania detských knihovníkov

Vzdelávanie je jedným zo stavebných kameňov správneho detského knihovníka. Najmä pri práci s deťmi je nutné neustále sledovať nové trendy, knihy, meniace sa metódy práce a novinky nielen z knihovníctva, ale aj z iných vedných odborov ako psychológia či pedagogika. Rovnako ako v predchádzajúcej kapitole, si predstavíme SWOT analýzu, tentokrát pre vzdelávanie detských knihovníkov.

Vzdelávanie detských knihovníkov		
	Užitočné pre dosiahnutie cieľov	Škodlivé pre dosiahnutie cieľov
Vnútorne podmienky	SILNÉ STRÁNKY: <ul style="list-style-type: none"> - Predchádzajúce vzdelanie v knihovníctve - Vôľa knihovníka - Jednotný informačný portál pre knižnice - Elektronické formy časopisov - Ďalšie elektronické materiály - Veľa možností vzdelávania - Ústretovosť vedenia knižnice - Vymedzený čas pre vzdelávanie 	SLABÉ STRÁNKY: <ul style="list-style-type: none"> - Vôľa knihovníka - Vekom horšia pamäť - Jednostranné zameranie vzdelávacích akcií - Menej workshopov zameraných na literatúru a čítanie - Nedostatok času na vzdelávanie - Podobní ľudia/aktivity
Vonkajšie podmienky	PRÍLEŽITOSTI: <ul style="list-style-type: none"> - Vzdelávanie aj mimo domovskej knižnice - Exkurzie do zahraničných knižníc - Pedagogické minimum - Rozšírenie výuky na stredných a vysokých knihovníckych školách 	HROZBY: <ul style="list-style-type: none"> - Chýba VŠ odbor detský/školský knihovník - Klesajúca kvalita vzdelávania - Vzdelávanie len v rámci vlastnej inštitúcie - Nedostatok možností vzdelávania

Medzi silné stránky vzdelávania detských knihovníkov v oboch skúmaných knižniciach jednoznačne patrí predchádzajúce štúdium na strednej alebo vysokej knihovníckej škole. Vďaka tomu sa respondentom dostali pevné základy knihovníctva, ktoré môže ďalej rozvíjať špecifickejším smerom, ako je detské knihovníctvo. Medzi ďalšie silné stránky patria elektronické typy zdrojov, ako napríklad jednotný informačný portál pre knižnice. V ČR je to www.knihovny.cz a na SK <http://www.infolib.sk>. V súčasnej dobe sú prístupné mnohé elektronické časopisy zdarma alebo za poplatok, elektronické zborníky z konferencií, prezentácie, textové materiály a pod. Respondenti z MKP potvrdili, že im knižnica ponúka širokú škálu vzdelávacích akcií, čo veľmi oceňujú. Pre dostatočné možnosti vzdelávania je potrebné mať k tomu naklonené vedenie, ktoré do veľkej miery ovplyvňuje vzdelávanie svojich zamestnancov. S tým súvisí aj vymedzenie času pre vzdelávanie, ktorým je v MKP vo väčšine prípadov práve pondelok doobeda, kedy je knižnica pre verejnosť zatvorená. Táto stratégia umožňuje nielen uvoľnenie času pre vzdelávanie, ale aj pre ďalšiu prácu, na ktorú knihovníci po otvorení nemajú čas. Veľmi podstatnou stránkou celého procesu je samotný ľudský faktor, teda samotný knihovník, ktorý sa rád vzdeláva, neustále sleduje nové trendy a prípadne sám aktívne vyhľadáva nové možnosti vzdelávania. Zároveň sa však môže jednať o slabú stránku knihovníka, v prípade, že sa vzdelávať nechce a je to preňho záťaž.

Okrem vôle knihovníka, je podľa jedného respondenta vekom aj pamäť. Stáva sa, že vekom knihovník stráca chuť aj energiu vzdelávať sa, nemusí to však byť pravidlom. Práve naopak, myslíme si, že v dnešnej znalostnej spoločnosti nastáva tendencia vzdelávať sa celý život. Hoci môže knižnica svojim zamestnancom ponúkať veľa seminárov a vzdelávacích prednášok, slabou stránkou môže byť jednostranné zameranie týchto vzdelávacích akcií. Jeden respondent z MKP potvrdil, že v súčasnej dobe je vlna prednášok o informačnej gramotnosti a knihovníci sú nimi už presýtený, naopak čím ďalej, tým viac chýbajú prednášky zamerané na literatúru a čítanie, čo je zároveň ďalšou slabou stránkou, keďže jednou z hlavných úloh detského oddelenia je budovať v deťoch pozitívny vzťah ku knihám a k čítaniu. Rozhodne je slabou stránkou, ak knihovníci nemajú čas na vzdelávanie. MKB má otváracie hodiny počas celého týždňa od rána do večera a respondenti tiež potvrdili, že z personálnych a časových dôvodov sa chodia vzdelávať menej, ako by si priali. Je rozhodne slabou stránkou knižnice, ak svojim zamestnancom neposkytne čas na dovzdelávanie sa. Poslednou uvádzanou slabou stránkou je stretávanie neustále tých istých ľudí s tými istými názormi. Dôležité je nadväzovať nové kontakty, čím sa dostávame k príležitostiam.

Medzi vzdelávanie knihovníkov by malo určite patriť aj vzdelávanie mimo priestorov vlastnej knižnice. Či už v zahraničí alebo vo svojej krajine, pre knihovníkov je dôležité načerpať nové vedomosti a inšpirácie mimo svojich priestorov, a rozhodne to hodnotíme ako veľkú príležitosť. S tým súvisia aj exkurzie do zahraničných knižníc, ktoré ponúkajú iný pohľad na problematiku, pretože pracujú v inom kultúrnom prostredí a dokážu knihovníkom predstaviť svoj pohľad na tematiku. Akreditovaný program pedagogického minima znamená pre knižnicu určitú investíciu, ale je to investícia, ktorá pre detských knihovníkov znamená mnoho, pretože pedagogika je vlastne súčasťou ich každodennej práce. Príležitosťou by bolo určite aj ďalšie rozšírenie výuky na stredných a vysokých knihovníckych školách.

Medzi hrozby sme zaradili absenciu odboru detský/školský knihovník, ktorý by stál za premyslenie a možno zaradenie do štúdií na školách. Napomohlo by to hlbšiemu štúdiu problematiky, ale určite by to aj pomohlo k zvýšeniu prestíže. Hrozbou nielen pre detských knihovníkov môže byť klesajúca kvalita vzdelávania, či už na školách alebo aj na seminároch, prednáškach a workshopoch ponúkaných v knižniciach. Hrozbou by tiež bolo vzdelávanie len vo svojej vlastnej inštitúcii. Prečo je dobré stretávať aj ďalších zainteresovaných a zoznamovať sa s inými názormi a nápismi, sme si už vysvetlili vyššie. Okrem klesajúcej kvality je veľkou hrozbou aj nedostatok možností vzdelávania, na čo upozornili respondenti z MKB.

5.5 Záver

V práci sme porovnali dve mestské knižnice hlavných miest Českej republiky a Slovenska. Je potrebné pri tomto porovnaní brať do úvahy veľkosť a systém oboch knižníc, kde MKP je jednou centralizovanou mestskou knižnicou s pobočkami a detskými oddeleniami po celej Prahe, a na druhej strane je MKB, ktorá je mestskou knižnicou zriadenou mestom Bratislava, ale okrem nej sa v tomto meste nachádza veľa ďalších mestských knižníc podľa jednotlivých častí Bratislavy. Hoci je snaha postupne s ostatnými knižnicami v Bratislave spolupracovať, stále považujeme MKB za samostatnú verejnú knižnicu. Detské oddelenie MKP, ktoré bolo súčasťou výskumu, sídli v centre Prahy v Ústřední knihovně a považujeme ho tiež za relatívne samostatné oddelenie, ktoré aktívne nerozvíja spoluprácu s ostatnými detskými oddeleniami na pobočkách MKP a netvorí s nimi spoločný program. Každé detské oddelenie v rámci siete je samo zodpovedné za svoju

metódu práce s detským čitateľom a za tvorbu programu. Tieto údaje sú v rámci vyhodnotenia výsledkov výskumu veľmi dôležitým faktorom.

Veľmi pozitívnym zistením bolo, že pre knihovníkov oboch knižníc nie je čitateľská gramotnosť (pozri 1.1), periodizácia detského čitateľa (pozri 1.2.1) a špecifiká čitateľa mladšieho školského veku (pozri 1.2.4) žiadnou neznámou. Naopak, knihovníci s týmito aspektmi pracujú, či už pri komunikácii s deťmi alebo aj ich rodičmi. Tvorba besied, lekcii a workshopov je tiež vekovo odlišená podľa samotnej náplne programu. Vďaka kategorizácii môžu knižnice oslovovať aj konkrétne skupiny ročníkov na školách. Čitateľská gramotnosť je pre nich zásadná a stále na ňu kladú silný dôraz, hoci dnešným trendom je skôr informačná a mediálna gramotnosť, čo sa odráža aj na vzdelávacích seminároch, workshopoch a konferenciách, ktoré majú možnosť navštevovať samotní knihovníci. Čitateľská gramotnosť by sa rozhodne nemala posúvať do úzadia kvôli novým trendom, ale mala by sa s nimi navzájom dopĺňať.

Rovnako si knihovníci uvedomujú aj rodičovský a pedagogický vplyv na čitateľskú gramotnosť a pripúšťajú, že ich vplyv je až na konci reťazca. V súvislosti s tým by bolo možno dobré premyslieť aj stratégiu zameranú na rodičov a učiteľov. Keďže školy majú obe knižnice podchytené a sú ich pevným základom pri tvorbe podujatí, bolo by zaujímavé vytvoriť len doplnkovú stratégiu na semináre o aktuálnej detskej literatúre, aktuálnych metódach práce s textom alebo predstavenie nových služieb knižnice a možnosti ich využitia. V prípade rodičov vidíme dva hlavné smery, ktorými by sa stratégie knižníc mohli uberať. Prvým je prilákanie rodičov do knižnice. V súčasnej dobe majú knižnice zamerané programy hlavne na deti a rodičia sa zapájajú len v malom rozmere. Za úvahu by určite stále vytvorenie rodinných podujatí, na ktorých by museli participovať rodičia s deťmi, okrem už existujúcich väčších kampaní knižníc, kam chodievajú celé rodiny. Pri aktívnom zapojení rodiča má knihovník možnosť ho aktívnejšie navigovať na prácu so začínajúcim čitateľom a usmerniť ho aj v prípade, že má na dieťa vyššie požiadavky a hrozí, že dieťa od čítania viac odrádza, než ho podporuje. Tým sa dostávame k druhej stratégii, ktorá by sa mohla uberať smerom odbornejším, a to informovať rodičov o vekových špecifikách detí a ich čitateľských obdobiach, ďalej informovať o práci s knihou, dokedy je prospešné ešte deťom predčítať, ako sa vysporiadať s ťažkosťami pri čítaní, aké knihy im doporučovať alebo kupovať apod. Kategória rodičov nie je tak ľahko podchyteľná ako školy a bude to pre knižnice určite výzva, ale je to skupina užívateľov, ktorá by sa v detských oddeleniach nemala zanedbávať.

Pri skupinových metódach práce knihovníkov s deťmi počas podujatí sme narazili na menšie rozdiely. Kým v MKP knihovníci kladú doraz na prácu s textom prepojenú s predčítaním a hrami, knihovníci z MKB volia hravejšiu formu podujatí s predčítaním. Pri budovaní čitateľskej gramotnosti je veľmi dôležitá najmä práca s textom a hry by mali byť len krátkym doplnkom na rozptýlenie a znovuzískanie pozornosti detí. Veľmi rozdielny bol aj počet programov na podporu čitateľskej gramotnosti v stálej ponuke. Kým MKP má široký výber, MKB by mala posilniť svoju ponuku. Uvedomujeme si, že knižnice takejto veľkosti len ťažko využívajú špecifickejšie individuálne metódy práce s čitateľom, o čom sme sa presvedčili aj vo výskume. Na druhej strane by bolo možné s dnešnými modernými technológiami vytvoriť nástroje na individuálnu prácu s čitateľom. Príkladom sú napríklad čitateľské kluby v menších skupinách, kde má knihovník možnosť pracovať s deťmi aj individuálne, viesť riadené čítanie a vytvoriť pre ne pracovné listy, ktoré môžu mať aj elektronickú podobu. Na tomto príklade vidíme kombinácie skupinových a individuálnych metód práce s detským čitateľom. V dnešnom svete sa tiež nevyklučuje virtuálne vedenie riadeného čítania, na ktorom môžu knihovníci spolupracovať so školami a pomáhať im tak napríklad motivovať deti, aby čítali povinnú literatúru, prípadne aj niečo navyše, čo by ich mohlo zaujímať. Práca s deťmi na virtuálnej báze, teda cez Internet, je zatiaľ veľkou neznámou a môže sa zdať nezmyselná, pretože knihovníci chcú, aby deti chodili do knižnice a nie len sedeli za počítačmi. Na druhej strane je potrebné uvedomiť si, že to môže byť tiež cesta ako deti vylákať do knižnice. Pri uvedenom príklade riadeného čítania si deti musia prísť knihy vypožičať a len komunikácia prebieha na virtuálnej báze, ktorá zároveň môže byť doplnená priebežnými osobnými stretnutiami. Záleží len na tom, ako si knihovník takýto systém nastaví, koľko času si na to bude môcť vyčleniť a či bude možné vytvoriť platformu na podobný spôsob práce. Celkovo by sme vyhodnotili zapájanie technológií do práce knihovníkov ako pozitívny posun a výbornú pomôcku.

Čo sa týka vzdelávania detských knihovníkov, respondenti z MKP sú spokojní so širokou ponukou vzdelávacích podujatí a sú radi, že im vedenie vyčleňuje čas na ich navštevovanie. Respondenti MKB pripustili, že vzdelávacích podujatí je na Slovensku málo a stane sa, že ich nestíhajú z časových alebo personálnych dôvodov. V tomto prípade by zrejme stálo za to, aby vedenie nadviazalo nové spolupráce s knižnicami na Slovensku aj v zahraničí. Rovnako si vieme predstaviť zmysel zatvorenej knižnice v pondelňajších doobedných hodinách, počas ktorých majú všetci zamestnanci priestor na dovozdelávanie

a vnútorné práce, medzi ktoré patrí aj vytváranie podujatí a nových stratégií detského oddelenia. Rozhodne by pomohol vznik organizácie zastrešujúcej detských knihovníkov na Slovensku, ktorá by okrem iného koordinovala a iniciovala vzdelávacie aktivity pre knihovníkov. Čo sa týka tematického zamerania, respondent z MKP podotkol, že vďaka trendom ako informačná gramotnosť si myslí, že literatúra a čítanie je posúvané do úzadia. To je požiadavka opäť smerom na vedenie oddelenia a knižnice, ktoré zabezpečuje vzdelávanie knihovníkov. Nové nápady a podnety by mali byť určite vypočítané, závisí však na samotných knihovníkoch, či ich kompetentným osobám aj zdelia. Je prípadne možné osloviť aj knihovnícke spolky, ktoré pri tvorbe vzdelávacieho programu tiež asistujú vo vysokej miere, prípadne samotné vysoké školy a ich prednášajúcich.

Už v bakalárskej práci (Kadučáková, 2013) sme v diskusii verifikovali veľký vplyv na rodičov a potrebu s nimi pracovať. Zároveň sme načrtli niekoľko motivačných faktorov, ktoré by mohli ovplyvniť návštevu knižnice u detí, a to bohatý fond zameraný na deti, kvalifikovaní detskí knihovníci, veková typológia detského čitateľa a organizácia čitateľských podujatí. Všetky spomínané faktory sme overili vo výskume, ktorý popisujeme v tejto práci. Z výsledkov vyplýva, že knihovníci sú naozaj kvalifikovanými knihovníkmi, fondy v detskom oddelení sú priebežne dopĺňané o novú detskú literatúru a oddelenie je rozdelené podľa vekových špecifik detského čitateľa. Navyše sa táto veková typológia využíva aj pri tvorbe programu, ktorý sa v knižniciach tiež objavuje, aj so zameraním na rozvoj čitateľskej gramotnosti. Medzi ďalšie úlohy detských knižníc pre svoje neustále zlepšovanie by sme podľa výsledkov výskumu oboch knižníc odporučili nasledujúce body.

Pre MKP:

- neustále zlepšovanie úrovne služieb a podujatí pre deti a verejnosť,
- neustále zlepšovanie metód práce s detským čitateľom,
- užšiu a pravidelnejšiu spoluprácu so školami a pedagógmi,
- vytvorenie stratégie pre zapojenie do aktivít oddelenia aj rodičov,
- zapájanie moderných technológií do všetkých knihovníckych procesov a aktivít,
- doplnenie portfólia vzdelávacích aktivít pre detských knihovníkov so zameraním na literatúru, dramatizáciu a čítanie,
- možnosť absolvovať akreditovaný program pedagogického minima,
- rozšírenie spolupráce s knižnicami v zahraničí.

Pre MKB:

- neustále zlepšovanie úrovne služieb a podujatí pre deti a verejnosť,
- neustále zlepšovanie metód práce s detským čitateľom,
- do čitateľských podujatí zapájať viac prácu s textom samotným (dopĺňovanie textu, práca s kľúčovými slovami, brainstorming, prvky kritického myslenia apod.),
- zvýšenie počtu organizovaných podujatí pre deti,
- užšiu a pravidelnejšiu spoluprácu so školami a pedagógmi,
- vytvorenie stratégie pre zapojenie do aktivít oddelenia aj rodičov,
- vytvorenie jednotnej metodiky prípravy pracovných materiálov na podujatia,
- zapájanie moderných technológií do všetkých knihovníckych procesov a aktivít,
- rozšírenie portfólia vzdelávacích aktivít pre detských knihovníkov,
- vytvorenie viac priestoru pre tvorbu programu a vzdelávanie detských knihovníkov,
- možnosť absolvovať akreditovaný program pedagogického minima,
- iniciácia vytvorenia odborného spolku detských knihovníkov,
- rozšírenie spolupráce s celou sieťou mestských knižníc v Bratislave.

Zoznam použitej literatúry:

About ALSC. 2016. *ALSC* [online]. Chicago: American Library Association [cit. 2016-10-23]. Dostupné z: <http://www.ala.org/alsc/aboutalsc>

About IBBY. *IBBY* [online]. Switzerland: IBBY [cit. 2016-11-05]. Dostupné z: <http://www.ibby.org/about.0.html>

About Public Libraries. 2016. *National Library Board Singapore* [online]. Singapore: National Library Board Singapore [cit. 2016-11-16]. Dostupné z: <http://www.nlb.gov.sg/About/AboutPublicLibraries.aspx>

About the Libraries for Children and Young Adults Section. 2015. IFLA [online]. [cit. 2016-10-23]. Dostupné z: <http://www.ifla.org/about-the-libraries-for-children-and-ya-section>

About the library. ©2005-2016. *Russian State Children's Library* [online]. Moscow: Russian State Children's Library [cit. 2016-11-24]. Dostupné z: <http://rgdb.ru/about>

About us. ©1996-2016. *International Literacy Association* [online]. USA: International Literacy Association [cit. 2016-11-05]. Dostupné z: <https://www.literacyworldwide.org/about-us>

About us. *Reading Is Fundamental* [online]. USA: Reading Is Fundamental [cit. 2016-11-05]. Dostupné z: <http://www.rif.org/about-us/>

AKANWA, Pearl C. 2013. Public Library Services to Children in Rural Areas. *Library Philosophy* [online]. s. 1-16 [cit. 2016-10-22]. ISSN 15220222. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?authtype=shib&custid=s1240919&direct=true&db=lls&AN=97849557&site=eds-live&scope=site&lang=cs>

Akce a projekty: Seznam plánovaných akcí. 2016. *SKIP ČR* [online]. Praha: SKIP ČR [cit. 2016-12-05]. Dostupné z: <http://skipcr.cz/akce-a-projekty/knihovnicke-akce/>

Akce, vzdělávání. *Národní knihovna ČR* [online]. Praha: Národní knihovna ČR [cit. 2016-12-05]. Dostupné z: <http://ipk.nkp.cz/akce>

All Events: Literary Activities. 2016. *Hong Kong Public Libraries* [online]. Hong Kong: Hong Kong Public Libraries [cit. 2016-11-15]. Dostupné z: <https://www.hkpl.gov.hk/en/extension-activities/event-category/23421/literary-activities>

All Events: Summer Reading Month. 2014. *Hong Kong Public Libraries* [online]. Hong Kong: Hong Kong Public Libraries [cit. 2016-11-15]. Dostupné z: <https://www.hkpl.gov.hk/en/extension-activities/event-category/23467/summer-reading-month>

ALSC. 2009. Competencies for Librarians Serving Children in Public Libraries. In: *ALA* [online]. USA: ALA [cit. 2016-11-09]. Dostupné z: http://www.ala.org/alsc/sites/ala.org.alsc/files/content/edcareers/alscorecomps/competencie_ssept09color.pdf

Besedy. *Městská knihovna v Praze* [online]. Praha: Městská knihovna v Praze [cit. 2016-12-08]. Dostupné z: <https://www.mlp.cz/cz/projekty/cilove-skupiny/pro-skoly/besedy/>

BLYTON, Enid. 2003. *Vzhůru na Kouzelný strom*. Praha: Albatros. ISBN 80-000-1186-7.

Březen měsíc čtenářů - 2016. 2016. *Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky* [online]. Praha: Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky [cit. 2016-11-20]. Dostupné z: <http://www.skipcr.cz/akce-a-projekty/akce-skip/brezen-mesic-ctenaru>

Busy times at the Sello children's library. 2013. In: *Helsinki mom* [online]. Helsinki: helsinki mom [cit. 2016-11-24]. Dostupné z: <https://helsinkimom.wordpress.com/2013/08/31/busy-times-at-the-sello-childrens-library/>

CARAVETTE, Loretta. 2011. Portrait of the Reader as a Young Child. *Children & Libraries: The Journal of the Association for Library Service to Children* [online]. 2011, vol. 9, issue 2, s. 52-57 [cit. 2014-04-27]. Dostupné

z:<http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,uid,url&db=a9h&AN=64396906&lang=cs&site=ehost-liv>

Celé Slovensko číta deťom [online]. 2016. Sliach: Celé Slovensko číta deťom [cit. 2016-11-26]. Dostupné z: <http://www.celeslovenskocitadetom.sk/>

Citywide Reading Campaign for Children 2016. 2015. *Dublin City Council* [online]. Dublin: Dublin City Council [cit. 2016-11-16]. Dostupné z: <http://www.dublincity.ie/citywide-reading-campaign-children-2016-0>

Co je SKIP: Historie a poslání SKIP. 2016. Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky [online]. Praha: Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky [cit. 2016-11-17]. Dostupné z: <http://www.skipcr.cz/co-je-skip>

Čítajme si 2016: Manuál. 2016. In: *Linka detskej istoty* [online]. Bratislava: Linka detskej istoty [cit. 2016-11-26]. Dostupné z: <http://www.ldi.sk/data/File/CITAJME%20SI/%C4%8CITAJME%20SI%202016/MANU%C3%81L%202016.pdf>

Čitateľská súťaž. *Osmijanko* [online]. Bratislava: Osmijanko [cit. 2016-11-26]. Dostupné z: <http://www.osmijanko-ba.sk/pages/citame.php>

Články: Rosteme s knihou. 2011. *Pohádky pro společné čtení* [online]. Pohádky pro společné čtení [cit. 2016-11-21]. Dostupné z: <http://www.spolecnecteni.com/clanky/roste-s-kihou/>

Čtenářské zázemí v rodině. 2014. PRÁZOVÁ, Irena, Kateřina HOMOLOVÁ, Hana LANDOVÁ a Vít RICHTER. *České děti jako čtenáři*. Brno: Host, 39 - 50. ISBN 978-80-7491-492-8.

Den pro dětskou knihu [online]. (c)2009-2013. Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR [cit. 2016-11-21]. Dostupné z: www.dendetskeknihy.cz

Deň ľudovej rozprávky - 2016. 2016. In: *Murova čítareň* [online]. Murova čítareň [cit. 2016-11-26]. Dostupné z:

http://www.murovacitaren.sk/index.php?option=com_content&view=article&id=1173:den-udovej-rozpravky-2016&catid=16&Itemid=33

EKA. 2016. Deň ľudovej rozprávky 2016. In: *Knižnica pre mládež mesta Košice* [online]. Košice: Knižnica pre mládež mesta Košice [cit. 2016-11-26]. Dostupné z: <http://www.k.kosicekmk.sk/index.php/archiv-clankov/339-den-ludovej-rozpravky-2016>

Events. 2016. *Helmet* [online]. Helsinki: Helmet [cit. 2016-11-24]. Dostupné z: http://www.helmet.fi/en-US/Events_and_tips/Events?s=children&es=11/24/2016&page=1

Events. 2016. *South Dublin Libraries* [online]. Dublin: South Dublin Libraries [cit. 2016-11-16]. Dostupné z: http://www.southdublinlibraries.ie/events?location=All&age=All&Series=All&field_eventtype_value_many_to_one=All&date_filter%5Bmin%5D%5Bdate%5D=2016-11-16&date_filter%5Bmax%5D%5Bdate%5D=2017-02-14&keys=

Events: Children's Thursday. 2016. *Helmet* [online]. Helsinki: Helmet [cit. 2016-11-24]. Dostupné z: [http://www.helmet.fi/en-US/Libraries_and_services/Sello_Library/Events/Childrens_Thursday\(113103\)](http://www.helmet.fi/en-US/Libraries_and_services/Sello_Library/Events/Childrens_Thursday(113103))

Family Reading Club: Introduction. 2015. *Hong Kong Public Libraries Kids* [online]. Hong Kong: Hong Kong Public Libraries [cit. 2016-11-14]. Dostupné z: <https://www.hkpl.gov.hk/en/kids/reading-club/family.html>

Festival of Russian children's books. 2016. *Russian State Children's Library* [online]. Moscow: Russian State Children's Library [cit. 2016-11-24]. Dostupné z: <http://rgdb.ru/proekty/vfdk>

Find a Library. 2016. *South Dublin Libraries* [online]. Dublin: South Dublin Libraries [cit. 2016-11-16]. Dostupné z: <http://www.southdublinlibraries.ie/find-library>

GALÁŠOVÁ, Jana. 2006. Kniha jako pozitivní závislost : Role knihovny při výchově k dětskému čtenářství : Z referátu na konferenci Kniha v 21. století. Bulletin SKIP [online].

2006, č. 1 [cit. 2016-11-05]. Dostupné z: <http://k21.fpf.slu.cz/wp-content/uploads/2012/01/Sborn%C3%ADk-K21-2006.pdf>.

Games and computers in Children's Land. 2016. *Helmet* [online]. Helmet [cit. 2016-11-23]. Dostupné z: [http://www.helmet.fi/en-US/Libraries_and_services/Sello_Library/In_Sello/Games_and_computers_in_Childrens_Land\(40141\)](http://www.helmet.fi/en-US/Libraries_and_services/Sello_Library/In_Sello/Games_and_computers_in_Childrens_Land(40141))

HAMADA, Dalia a Sylvia STAVRIDI. 2014. Required skills for children's and youth librarians in the digital age. *IFLA Journal* [online]. **40**(2), 102 - 109 [cit. 2016-11-08]. ISSN 1745-2651. Dostupné z: http://www.ifla.org/files/assets/hq/publications/ifla-journal/ifla-journal-40-2_2014.pdf

HOUŠKOVÁ, Zlata. 2010. Vzdělávání knihovníků v České republice. *ITlib: Informačné technológie a knižnice* [online]. Bratislava: Centrum vedecko-technických informácií SR, 2010(1) [cit. 2016-12-06]. ISSN 1336-0779. Dostupné z: http://itlib.cvtisr.sk/archiv/2010/1/vzdelavani-knihovniku-v-ceske-republice-strucne-poznamky.html?page_id=994

CHALOUPKA, Otakar. 1982. Rozvoj dětského čtenářství. Praha: Albatros.

Children's zone. *South Dublin Libraries* [online]. Dublin: South Dublin Libraries [cit. 2016-11-16]. Dostupné z: <http://www.southdublinlibraries.ie/childrens-zone>

IFLA. 2015. *Guidelines for Children's Library Services* [online]. Netherlands. [cit. 2016-10-16]. Dostupné také z: <http://www.ifla.org/files/assets/libraries-for-children-and-ya/publications/guidelines-for-childrens-libraries-services-en.pdf>

INDRÁKOVÁ, Marie. 2012. Učící knihovník. In: WikiKnihovna [online] [cit. 2016-11-05]. Dostupné z: http://wiki.knihovna.cz/index.php/U%C4%8D%C3%ADc%C3%AD_knihovn%C3%ADk

Info: What is Helmet. *Helmet* [online]. Helmet [cit. 2016-11-23]. Dostupné z: http://www.helmet.fi/en-US/Info/What_is_Helmet

International Student Achievement in the PIRLS Reading Purposes and Comprehension Processes. 2012. MULLIS ET AL., Ina V. S. *PIRLS 2011 International Results in Reading* [online]. Chestnut Hill, MA: IEA, TIMSS, 87 - 106 [cit. 2016-11-13]. ISBN 1889938653. Dostupné z: http://timssandpirls.bc.edu/pirls2011/downloads/P11_IR_Chapter3.pdf

Introduction. 2016. *Hong Kong Public Libraries* [online]. Hong Kong: Hong Kong Public Libraries [cit. 2016-11-13]. Dostupné z: <https://www.hkpl.gov.hk/en/about-us/intro/intro.html>

Jak se zapojit: Zapojení institucí. 2014. *Celé Česko čte dětem* [online]. Celé Česko čte dětem [cit. 2016-11-22]. Dostupné z: <http://celeceskoctedetem.cz/jak-se-zapojit/zapojeni-instituci/knihovna>

KADUČÁKOVÁ, Mária. 2013. Postoje k čítaniu – hodnota čítania u dnešných detí [bakalárska práca]. Univerzita Komenského v Bratislave. Filozofická fakulta. Katedra knižničnej a informačnej vedy. Školiteľ: PhDr. Ľudmila Hrdináková. 61 s.

Klub dětských knihoven [online]. [cit. 2016-11-19]. Dostupné z: <http://www.kdk.munovapaka.cz/>

Knihovna v číslech: Čísla v roce 2015. 2016. *Městská knihovna v Praze* [online]. Praha: Městská knihovna v Praze [cit. 2016-11-27]. Dostupné z: <https://www.mlp.cz/cz/o-knihovne/knihovna-v-cislech/>

Koncepce rozvoje knihoven v České republice na léta 2017–2020. 2016. Dostupné také z: <http://ukr.knihovna.cz/koncepce-rozvoje-knihoven-cr-na-leta-2017-2020/>

Kultura České republiky v číslech: Vybrané údaje ze statistických šetření [online]. 2016. Praha: NIPOS [cit. 2016-11-17]. Dostupné z: http://www.nipos-mk.cz/wp-content/uploads/2013/05/Kultura_v_cislech_2016_web.pdf

KYRIACOU, Chris. 2004. Klíčové dovednosti učitele: Cesty k lepšímu vyučování. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-7178-965-8.

LANDOVÁ, Hana. 2010. Vzdělávací aspekty informační vědy a informační profese. Knihovna [online]. 2010, roč. 21, č. 2, s. 82-92 [cit. 2016-11-05]. Dostupné z: <http://knihovna.nkp.cz/knihovna102/10282.htm>. ISSN 1801-3252

LESNESKI, Traci Engel. 2012. How To Design Library Space with Kids in Mind. In: *Library Journal* [online]. New York: Library Journal [cit. 2016-11-27]. Dostupné z: <http://lj.libraryjournal.com/2012/10/buildings/lbd/how-to-design-library-space-with-kids-in-mind-library-by-design-fall-2012/>

Library Activities: Storytelling for Children. 2014. *Hong Kong Public Libraries Kids* [online]. Hong Kong: Hong Kong Public Libraries [cit. 2016-11-14]. Dostupné z: <https://www.hkpl.gov.hk/en/kids/activities/story-telling.html>

Library quests. ©2005-2016. *Russian State Children's Library* [online]. Moscow: Russian State Children's Library [cit. 2016-11-25]. Dostupné z: <http://rgdb.ru/proekty/quest>

Library's services: R.E.A.D. Börje. 2014. *Helmet* [online]. Helsinki: Helmet [cit. 2016-11-24]. Dostupné z: [http://www.helmet.fi/en-US/Libraries_and_services/Tapiola_Library/Librarys_services/READ_Borje\(42723\)](http://www.helmet.fi/en-US/Libraries_and_services/Tapiola_Library/Librarys_services/READ_Borje(42723))

Literacy. *South Dublin Libraries* [online]. Dublin: South Dublin Libraries [cit. 2016-11-16]. Dostupné z: <http://www.southdublinlibraries.ie/ongoing-literacy-support-and-activities-county-library-tallaght>

LOGAN, Jr; et al. 2013. Reading Development in Young Children: Genetic and Environmental Influences. *Child Development* [online]. **84**(6), 2131-2144 [cit. 2016-11-08]. ISSN 00093920. Dostupné z: <http://search.ebscohost.com/login.aspx?authtype=shib&custid=s1240919&direct=true&db=eric&AN=EJ1025274&site=eds-live&scope=site&lang=cs>

MEDLÍKOVÁ, Olga. 2013. Lektorské dovednosti: Manuál úspěšného lektora. 2. doplněné vydání. Praha: Grada Publishing, a.s.. ISBN 978-80-247-4336-3.

Mrkvička [online]. 2016. Bratislava: Mrkvička [cit. 2016-11-27]. Dostupné z: <http://www.mrkvicka.sk/>

My Tree House: World's First Green Library for Kids. 2013. In: *Little Day Out* [online]. Singapore: Little Day Out [cit. 2016-11-17]. Dostupné z: <http://www.littledayout.com/2013/06/01/my-tree-house-worlds-first-green-library-for-kids/>

O knihovnici. 2016. *Mestská knižnica v Bratislave* [online]. Bratislava: Mestská knižnica v Bratislave [cit. 2016-11-27]. Dostupné z: <http://www.mestskakniznica.sk/sk/o-kniznici>

O projektu. 2015. *Noc s Andersenem* [online]. Svaz knihovníků a informačních pracovníků, Knihovna Bedřicha Beneše Buchlovana [cit. 2016-11-19]. Dostupné z: <http://www.nocsandersenem.cz/o-projektu.html>

O organizaci. 2016. *Sdružení knihoven ČR* [online]. Praha: Sdružení knihoven ČR [cit. 2016-11-17]. Dostupné z: <http://sdruk.mlp.cz/sdruk/o-organizaci/>

Osobní kniha. 2016. *Big Jumbo* [online]. BIG JUMBO s.r.o. [cit. 2016-11-21]. Dostupné z: <http://www.bigjumbo.cz/osobni-kniha/>

Pacific Resources for Education and Learnign. 2012. Stages of Reading Development. In: *Reading Rockets* [online]. Arlington: Reading Rockets [cit. 2016-11-27]. Dostupné z: <http://www.readingrockets.org/article/stages-reading-development>

PISA 2015: Draft Reading Literacy Framework [online]. 2013. [cit. 2016-10-16]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/pisa/pisaproducts/Draft%20PISA%202015%20Reading%20Framework%20.pdf>

Plán práce a aktivit na rok 2016. 2016. *Slovenská asociácia knižníc* [online]. Bratislava: Slovenská asociácia knižníc [cit. 2016-11-25]. Dostupné z: <http://www.sakba.sk/?page=plan>

PLANKOVÁ, Jindra. 2003-. Knihovník. In: KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV) [online]. Praha : Národní knihovna ČR [cit. 2014-08-27]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000000737&local_base=KTD

Pravidla. 2015. *Čtení pomáhá* [online]. Čtení pomáhá [cit. 2016-11-23]. Dostupné z: <http://www.ctenipomaha.cz/cs/pravidla>

Projects. 2016. IFLA [online]. [cit. 2016-10-23]. Dostupné z: <http://www.ifla.org/libraries-for-children-and-ya/projects>

Projekt Už jsem čtenář – Knížka pro prvňáčka 2015/2016. 2016. *Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky* [online]. Praha: Svaz knihovníků a informačních pracovníků České republiky [cit. 2016-11-19]. Dostupné z: <http://www.skipcr.cz/akce-a-projekty/akce-skip/projekt-uz-jsem-ctenar-knizka-pro-prvnacka/projekt-uz-jsem-ctenar-2013-knizka-pro-prvnacka-2015-2016>

Programmes for Children. 2016. *National Library Board Singapore* [online]. Singapore: National Library Board Singapore [cit. 2016-11-17]. Dostupné z: <http://www.nlb.gov.sg/Programmes/ProgrammesforChildren.aspx>

Pro rodiče. 2014. *Celé Česko čte dětem* [online]. Celé Česko čte dětem [cit. 2016-11-22]. Dostupné z: <http://celeceskoctedetem.cz/pro-rodice>

PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. 2003. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-717-8772-8.

Reading Lists. 2015. *Hong Kong Public Libraries Kids* [online]. Hong Kong: Hong Kong Public Libraries [cit. 2016-11-15]. Dostupné z: <https://www.hkpl.gov.hk/en/kids/recommended/reading.html>

Reading Programme: Reading Programme for Children and Youth. 2014. *Hong Kong Public Libraries Kids* [online]. Hong Kong: Hong Kong Public Libraries [cit. 2016-11-14]. Dostupné z: <https://www.hkpl.gov.hk/en/kids/reading-programme/intro.html>

Ročný výkaz o knižnici: za rok 2015. 2014. In: *Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky* [online]. Bratislava: Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky [cit. 2016-11-25]. Dostupné z: <http://www.culture.gov.sk/vdoc/424/vysledky-kult-2015-29c.html>

Rosteme s knihou [online]. ©2007-2015. Rosteme s knihou [cit. 2016-11-21]. Dostupné z: <http://www.rostemesknihou.cz>

SKIP ČR. 2006. Evropský průvodce kompetencemi v oboru knihovnických a informačních služeb [online]. Praha: Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR [cit. 2016-11-05]. Aktuality SKIP, sv. 23. ISBN 80-85851-17-2. Dostupné z: http://skip.nkp.cz/KeStazeni/Pruvodce_kompetencemi2007.pdf

SKOLKOVÁ, Linda. 2009. ČTENářův SYmpatický RÁDce – nová online databáze na doporučení čtivých knih. *Ikaros* [online]. Ikaros [cit. 2016-11-22]. ISSN 1212-5075. Dostupné z: <http://ikaros.cz/ctenaruv-sympaticky-radce-%E2%80%93-nova-online-databaze-na-doporucovani-ctivych-knih>

SOUČKOVÁ, Alena. 2004. Vzdělávání knihovníků a jeho vliv na zvyšování odborné úrovně knihoven. In: *Knihovny současnosti 2004: sborník z 12. konference, konané ve dnech 14. - 16. září 2004 v Seči u Chrudimi*. [online]. 1. vyd. Brno: Sdružení knihoven ČR, 2004 [cit. 2016-11-05]. ISBN 80-86249-30-1. Dostupné z: <http://www.sdruk.cz/data/xinha/sdruk/ks2004/2004-1-129.pdf>

Správna rada SAK. 2010. *Slovenská asociácia knižníc* [online]. Bratislava: Slovenská asociácia knižníc [cit. 2016-11-25]. Dostupné z: <http://www.sakba.sk/?page=srsak>

Stanovy SSKK [online]. 2013. In: . Bratislava: Spolok slovenských knihovníkov a knižníc [cit. 2016-11-25]. Dostupné z: http://www.infolib.sk/files/sskk/stanovy_sskk_schvalene_9_12_2013.pdf

Studio for children from 7 to 12 years. ©2005-2016. *Russian State Children's Library* [online]. Moscow: Russian State Children's Library [cit. 2016-11-25]. Dostupné z: <http://rgdb.ru/all-studios/detyam-ot-7-do-12-let>

Summer Stars at Your Library. 2015. *Libraries Ireland* [online]. Ireland: Libraries Ireland [cit. 2016-11-16]. Dostupné z: <http://www.librariesireland.ie/summer-stars/>

THOROVÁ, Kateřina. 2015. *Vývojová psychologie*. THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0714-6.

TOMAN, Jaroslav. 1992. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury*. 1. vyd. České Budějovice: Pedagogická fakulta v Českých Budějovicích. ISBN 80-704-0055-2.

Týždeň slovenských knižníc 2016 - Knižnice pre všetkých. 2016. *Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky* [online]. Bratislava: Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky [cit. 2016-11-26]. Dostupné z: <https://www.minedu.sk/tyzden-slovenskych-kniznic-2016-kniznice-pre-vsetkych/>

VÁGNEROVÁ, Marie. 2001. *Kognitivní a sociální psychologie žáka základní školy*. Vyd. 1. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-0181-8.

VÁGNEROVÁ, Marie. 2012. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2153-1.

VÁŠOVÁ, Lidmila. 1995. *Úvod do bibliopedagogiky*. Praha: ISV. Knihovnictví. ISBN 80-858-6607-2.

Verejné knižnice v BA. 2016. *Mestská knižnica v Bratislave* [online]. Bratislava: Mestská knižnica v Bratislave [cit. 2016-11-27]. Dostupné z: <http://www.mestskakniznica.sk/sk/verejne-kniznice-v-ba>

Vzdelávanie. 2014. *Slovenská národná knižnica* [online]. Martin: Slovenská národná knižnica [cit. 2016-12-07]. Dostupné z: <http://www.snk.sk/sk/informacie-pre/kniznice-a-knihovnikov/vzdelavanie/vzdelavanie.html>

WALTER, Virginia A. 2001. *Children and Libraries: Getting it Right*. Chicago: American Library Association. ISBN 0838907954.

WOLF, Maryanne. 2008. *Proust and the squid: the story and science of the reading brain*. New York: Harper Perennial. ISBN 978-0-06-093384-5.

WU, Jianzhong. 2005. *The library of the 21st century: Cultural China*. San Francisco, CA: Long River Press. ISBN 15-926-5048-1